

જન્મ.

ગુજરાત દેશના સતર હજાર ગામોમાં પાલનપુર નામક એક નગર હતું. પદ્મવિયા પાર્શ્વનાથજીનું લગ્ન મંદિર દેવવિમાન સમાન દીપી રહ્યું હતું. સુવર્ણની ઘંટાનો નાદ-ધ્વનિ તે જ નભુવનને ગળવી મુકતો હતો. તે નગરમાં એક એવો નિયમ હતો કે જે લક્ષાધિપતિ હોય તે કોટની બહાર અને કરોડપતિ કિલ્લામાં રહે. તે નગરમાં ઓશવંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ શ્રાવક ધર્મ પરિપાલક કુંવરજી નામક શેઠ રહેતા હતા. તેમને શિયળવૃત્તે કર્મ સીતા સમાન-પતિપરાયણા અને સુરવરૂપા નાથીબાઈ નારે લાયા હતા.

એક સમયે રાત્રિને વિષે નાથીબાઈ શયનભુવનમાં નિદ્રાવશ થઈ હતી. પ્રાતઃકાળ થવાને હજી થોડી વાર હતી. અર્ધ નિદ્રાવસ્થામાં અને કંઈક જાગૃતવસ્થામાં સ્વપ્ન આવ્યું કે જ્યાં “ એક ગાજતો ચાર દાંતવામો ઉજવલ ગળેંદ્રે ઉદરમાં પ્રવેશ કર્યો છે. ” એ સ્વપ્ન જોઈ તે તરત જાગી ઉઠી. સ્વપ્નની વાત પતિને કહેતાં તેણે કહ્યું કે તમને એક સુંદર પુત્ર થશે. કે જેને આખા ભારતવર્ષમાં કીર્તિ ફેલાશે.

ગર્ભનું સારી રીતે પાલન કરતાં ત્રીજે માસે નાથીબાઈ એક ઉત્તમ ઇચ્છા-દોહડ ઉત્પન્ન થયો કે હું જગત્માં અહીં પડહવગડાવું. જીનેશ્વર પ્રભુની પ્રતિમાની નવાંગે પૂજા કરૂં. તપાત્ર મુનિવરોને દાન આપું અને શત્રુજય પર્વતપર્યંત તીર્થંકર શ્રી આદિનાથની પૂજા કરૂં. અનુક્રમે નવમાસ ૭ સાલ

દિવસ પૂરા થયા. સંવત્ ૧૫૮૩ ના માર્ગશીર્ષ માસની શુકલ-
 પક્ષની નવમીને સોમવારને દિવસે કુંવરજીને ત્યાં લવિષ્યમાં
 જગત્માં થનાર મહાન્ પુરુષનો જય થયો. તેનું નામ હી-
 રજી એવું રાખવામાં આવ્યું. બાર વર્ષની ઉમરમાં શાસ્ત્રનો
 અભ્યાસ કરી તેમાં તે પ્રવીણ થયો. કાળવશ થઈ માતાપિતા
 સ્વર્ગવાસી થયા. તે પોતાની બહેન સાથે પાટણમાં આવ્યો અને
 શ્રીવિજયદાન સૂરિમહારાજનું આરગતિના લયાનક દુઃખોનું
 વ્યાખ્યાન શ્રવણ કર્યું એટલે ચિત્ત વૈરાગ્યમય થયું, અને
 સંસારના ક્ષણિક સુખોથી ચિત્ત વિરામ પામ્યું. સર્વે વસ્તુઓ
 ક્ષણિક જણાવા લાગી.

દીક્ષા.

માતાપિતાના અભાવે ભગિની પાસે દીક્ષા લેવાની હીર-
 જીએ આજ્ઞા માગી. ત્યારે ભગિનીએ બહુ કટખાંત કર્યું. સંસા-
 રથી વિરક્ત થઈ ત્યાગી થવામાં પડતા કષ્ટો અને ત્યાગી થયા
 પછી સહન કરવા પડતા ઉપસર્ગાનું વર્ણન તથા તે પાળવાની
 નિઃશકયતા જણાવી; છતાં પણ એક રતિમાત્ર ફેર હીરજીની
 વૈરાગ્ય ભાવનામાં પડ્યો નહીં. ગગનવિહારી ભારંડપક્ષી
 તોફાની સમુદ્રમાં ઉછળતા મોજાઓની ક્યાં દરકાર કરે છે! પછી
 તે ભલેને મોટા પર્વતોના રૂપમાં થઈને ઉછળે ! તેનું પરિણામ
 એ થાય છે કે તે તેનાથી ક્ષોભ પામતો નથી. તેવીજ રીતે
 હીરજીનું ચિત્ત વૈરાગ્યમાં વિશેષ કરી ચોંટ્યું. સંયમ રૂપી
 સાગરમાં ઉછળતા ઉપસર્ગાના કષ્ટ રૂપી મોજાઓને પાછા કેમ

હટાવી શકાય ? એ વિચારથી ચિત્તને અધિકાધિક દ્રઢ કર્યું હીરજીએ નવ જણાઓ સાથે સંવત ૧૫૯૬ ને કાર્તિક વદી ૧૧ીજને સોમવારને દિવસે મૃગ નામના નક્ષત્રમાં શ્રીમાન વિજયદાનસૂરિ મહારાજ પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી. તેનું નામ મુનિ હીરહર્ષ રાખવામાં આવ્યું. આમાનુશ્રામ વિહાર કરતા અનુક્રમે તેઓ નાડુલાઈ નામના નગરમાં આવ્યા. હીર સૂરિ પ્રબંધ * માં લખ્યું છે કે જે-“વિક્રમ સંવત્ ૧૬૦૭ ને વર્ષે નાડુલાઈ નગરે શ્રી નેમિનાથને પ્રાસાદે પંડિત પદ પામ્યા. સંવત્ ૧૬૦૮ આઠ ને વર્ષે માહાસુદ ૫ મેં શ્રી નારદપુરે શ્રી વરકાળા પાર્શ્વનાથ સહિત શ્રી નેમીનાથ પ્રાસાદે વાચક પદ ॥ ”

અનુક્રમે ગુરૂજી સાથે વિહાર કરતા તેઓ મારવાડમાં આવેલા શીરોહી નામના નગરમાં આવ્યા. શાસનદેવીની સમ્મતિ પૂર્વક શ્રી વિજયદાનસૂરિ મહારાજે હીરહર્ષ મુનિને મહાનસૂરિ પદવી સંવત્ ૧૬૧૦ ને પોષ માસની શુકલ પક્ષની પચમી તિથિને દિવસે મહામહોત્સવ પૂર્વક અર્પણ કરવામાં આવી હવે હીરહર્ષ મુનિવર તે શ્રી હીરવિજયસૂરિના નામાભિધાનથી પ્રસિદ્ધ થયા.

જ્યારે સૂરિમહારાજ ખંભાત પાસે આવેલા ગંધાર નામના

* એ નામવાળી એક બાર પાનાની હસ્તલિખિત પ્રત પ્રથમ અમને મુંબઈના શ્રીમાન શેઠજી મગનલાલભાઈ ધર્મચંદ્ર ઝવેરી તરફથી મળી હતી. તે ફક્ત સાદી ગુજરાતી-લહિયાસાઈ-રૂપા જેવી-ભાષામાં છે. તેના કર્તાનું નામ તેમાં જણાતું નથી.

બદરમાં હતા. ત્યારે સાર્વભૌમ મોગલ બાદશાહ જલાલુદ્દિન અકબર દિલ્લીના તખ્ત પર રાજ કરતો હતો. તેને 'બુદ્ધ બુદ્ધ ધર્મ' બાણનાની અતિ જાણસા હતી. કોઈ પ્રભાવશાળી પુરૂષ તેના સાંભળવામાં આવતાં તે તેને પોતાના દરબારમાં બોલાવતો. સન્માનથી સંતોષિત કરી ધર્મ સંબંધી વાર્તાલાપમાં આનંદ મેળવતો. ગુજરાત દેશમાં વિચારતા સૂરિજનાં ગુણગાન થતા સાંભળ્યા એટલે તેમને આદર સત્કારથી વિનંતિ કરી ત્યાં (દિલ્લી) તેડાવ્યા. સૂરિવર્ય તેની પ્રાર્થના સ્વીકારી તે તરફ જવા નિકળ્યા. અકબર બાદશાહ અને શ્રી હીરવિજય સૂરિની પ્રથમ મુલાકાત આગ્રા શહેરમાં થઈ. *તેમનો દયામય ઉપદેશ બાદશાહને બહુ ગમ્યો. પોતે પણ એક વર્ષમાં કેટલાક દિવસ સુધી માંસ ન ખાવાનો નિયમ કર્યો. *મુંગા બીજવરો અને પશુ-પક્ષીઓની નિષ્કારણ થતી હિંસા સુરિમહારાજના ઉપદેશથી ઘણા ભાગે બંધ કરાવી.

એ વિષયની વિશેષ હકીકત બાણવાના જાણસુએ હારસૌભાગ્ય અને જગદ્ગુરુ કાવ્ય માં ભેઈ લેવી. જેમાં જમદ ગુરૂની પદવી કેમ ગળી ઈત્યાદિકનું વર્ણન વિસ્તાર સહ કરેલું છે. વિસ્તારના ભયથી અત્રે લખવામાં આવ્યું નથી. કારણકે આ લેખ સાધારણ રીતે સુરિમહારાજના પરિચય માટે લખાયો છે.

* તેનું ચિત્ર આ પુસ્તકમાં જુઓ.

સ્વર્ગ ગમન

જગતનો એક એવો સાધારણ નિયમ છે કે પ્રકાશની પાછળ અંધકાર અને અંધકારની પાછળ પ્રકાશ હોય છે. તેમજ સુખની પાછળ દુઃખ અને દુઃખની પાછળ સુખ પણ હોય છે. તેવીજ રીતે જીવ જ્યાં સુધી મુક્ત દશા-પરમધામ-શાશ્વતસ્થાન મોક્ષને ન પામે ત્યાં સુધી મરણ પછી જન્મ ધારણ કરવો પડે છેજ જન્મ મરણનાં દુઃખો સહન કરવાં પડે છે. એમ જન્મ મરણની ઘટમાળ સદાકાળ પરિવર્તન શીલ છે.

મોટા મોટા રાજા મહારાજા, વાસુદેવ, છ ખંડના અધિપતિ ચક્રવર્તિ અને સુરનરથી સેવન કરાચેલા અને ત્રિભુવનમાં પૂજ્ય-પણાને પામેલા પુરૂષો પણ એજ રસ્તે ચાલ્યા ગયા; તો પછી સાધારણ માનવ જેવા પામર પ્રાણી શી ખિસાતમાં છે વાં ?

સુરિમહારાજ વિહાર કરતા કરતા કાઠિયાવાડમાં આવેલા ઉના નામના ગામમાં આવ્યા. ત્યારે આયુની દોરી ખુટી ગઇ હતી. પોતાને! અવસાન કાળ આવેલો જાણી શ્રીમાન હીરસુરિ જીએ વિજયસેન આચાર્યની પોતાના માટે સ્થાપના કરી. અંતાવસ્થા આવી જાણી ધર્મધ્યાનમાં વિશેષપણે મગ્ન થયા. સંવત્ ૧૬૫૨ અને ભાદવાસુદિ ૧૧ ને દિવસે સુરિમહારાજ જૈન પ્રજાને ઉદાસ કરી સ્વર્ગગમન કર્યું. એઓ શ્રીમન્મહાવીર પરમાત્માના પદ મે પાડે થયા. સર્વેના ચિત્તમાં-જગારમાંના અમકતાં હીરાનાં જેવા શ્રીહીરવિજયસુરિના વિયોગથી ખેદ ગદાનિ-

નાં ચિન્હો જણાવા લાગ્યાં. એવા મહાનૂ અને પરોપકારી પુરૂષના વિદ્યેગથી અમારા અંતઃકરણમાં પણ કલેશ થઈ આવે છે અને અંતઃકરણ દુઃખિત થાય છે. તેથી લેખિનીને વિરામ આપી આ લેખની અત્રેજ સમાપ્ત કરી દઈએ છીએ.

દોહા.

- કાળેં જગ ખાધો સહી, કુણે ન ખાધો કાળ;
કાળ આહેડી જગવડો, જેણે ભખીઆ વૃદ્ધ ખાળ. ૧
- આઉખા રૂપી લાકડું, રવિ શશિરૂપ કરવત્ત;
કાળ રૂપીઓ સૂત્રધાર, વેહરી આણે અંત. ૨
- પુહવી નિત્ય નવેરડી પુરૂષ પુરાણો થાય;
વારે લધ્ધે આપણે, નાટિક નાચી જાય. ૩
- ઢોલ દદામા દડદડી, 'કે' તે ગયે બનય;
હમ દેખતે જગ ગયો જગ દેખત હમ જાય. ૪

(કષભદાસ સંવર્ણ)

આવા મહાન પુરૂષ જગત્માં જૈનધર્મની વિજયી ધ્વજા ફરકાવવા ભારતવર્ષમાં ઉત્પન્ન થાઓ ! એજ શુભાશા !!

શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ: !!!

હીરપ્રસ્નાવલિ:

॥ શ્રી શક્તેશ્વરપાર્શ્વનાથાય નમઃ ॥

॥ મહામહોપાધ્યાયશ્રીહીરચન્દ્રગણિગુરુભ્યો નમઃ ॥

શિષ્ટ લોકોએ આચરેલો માર્ગ ન લોપાય અને આ ગ્રંથ નિર્વાહન સંપૂર્ણ થઈને પ્રાણીઓને ઉપકારજનક નીવડે તે માટે ગ્રંથકાર વિતરાગદેવને પ્રભુમન કરતા થકા આ ગ્રંથનું સંપૂર્ણ વક્તવ્ય અને પ્રયોજન દેખાડે છે.

॥ શ્લોક ॥

સ્વસ્તિશ્રિયોનિદાનં, જન્તૂનાં ધર્મકારિણાં સમ્યક્ ।

શ્રીવર્દ્ધમાનતીર્થાધિ, -રાજમભિનમ્ય સદ્ભક્ત્યા ॥ ૧ ॥

ગીતાર્થવૃન્દ નિર્મિત, -પૃચ્છાનામુત્તરાણિ લિખ્યન્તે ।

શ્રીહીરવિજયસૂરિ, -પ્રસાદિતાનિ પ્રબોધાય ॥ ૨ ॥

॥ યુગ્મમ્ ॥

“ દાન, શિયલ, તપ ભાવના રૂપ ” ધર્મને કરવાવાળા પ્રાણીઓને મોક્ષરૂપ મંગલશ્રીના હેતુભૂત અને તીર્થસ્વરૂપ ચતુર્વીધ (સાધુ સાધ્વી શ્રાવક શ્રાવિકા) સંઘના અધિપતી શ્રી મહાવીર પ્રભુને મન વચન અને કાયારૂપ ત્રણ યોગવડે ઉત્તમ ભક્તિથી નમસ્કાર કરીને જ્ઞાની મહાત્માઓના સમુદ્ધે

કરેલા જે પ્રશ્નો, અને શ્રીમાન હીરવિજયસુરીશ્વરે આપેલા ઉત્તરો ઉત્તમ યોધને માટે લખીએ છીએ.

મહોપાધ્યાય શ્રી વિમલહર્ષગણિએ પૂછેલા
પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તર.

પ્રશ્ન ૧—“ ગચ્છગ઒ અણુગી ” એ ગાથામાં બતાવેલા પચ્ચીશ લેદને ત્રીશ પચ્ચીશ લેદમાં બે ત્રણ અથવા ચાર ગુણની વિધમાનતા રહેવાથી સંયમના આરાધક હોવાથી વંદનીય છે? કે બે ત્રણ દોષના રહેવાથી સંયમના વિરાધક હોવાથી અવંદનીય છે ?

ઉત્તર ૧—“ ગચ્છગ઒ અણુગી ” એ ગાથામાં દર્શાવેલા પચ્ચીશ લેદની અંદરથી બે ત્રણ ગુણની વિધમાનતા રહેવાથી અને દોષોને તો આલંબન (કારણ) વડે સેવવાથી સંયમના આરાધકજ છે અને તેથી તેઓ વંદનીય છે.

કોઈપણ કારણ સિવાય જો દોષોને સેવે તો તે સંયમના વિરાધક હોવાથી વંદન કરવાને યોગ્ય નથી.

પ્રશ્ન ૨—“ ૧ ઈ આ રિસ પંચ કુશીલ સંવુડે રૂવંધર ” એ પ્રમાણે પાપ શ્રમણીય અધ્યયનમાં કહેલા લક્ષણોવાળાં

૧ ઈઆરિસ પંચકુસિલ સંવુડે રૂવંધરે મુણિપવરાણ
હિદ્દિમે ॥ અયંસિ લોણ વિસમિવ, ગરહિણ નસે રૂહં નેવ પરત્થ
લોણ ॥ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ૧૭ મું પાપશ્રમણીય અધ્યયન
ગાથા ૨૦

સાધુઓ વંધ છે ? કે 'પાસત્યા દિના લક્ષણોવાળાં હોવાથી
અવંદનીય છે ?

ઉત્તર ૨—ઉપરોક્ત ગાથાના વ્યાખ્યાનમાં પાસત્યાદી
લક્ષણોયુક્ત સાધુઓનું પણ જઘન્યથી સાધુપદને વિશે વર્તન
કહેલું છે, એ જઘન્ય સાધુપદને વિશે વરતવું પણ કોઈ કારણને
લઈનેજ હોવાથી તેઓ પણ વંદનીય છે.

પ્રશ્ન ૩—પચીસ ભાંગાએ કરીને આશ્રિત “एआरिस”
એ ગાથામાં કહેલા લક્ષણ યુક્ત સાધુ છતાં અને સાતમા ગુણ
સ્થાનકને વિશે વરતેછે? કે અન્ય મતમાં કહેવાતું જે મુહુર્ત તે
થકી વધારે કાળ રહેવાવાળું છતું ગુણ સ્થાનક તેને વિશે વરતેછે ?

ઉત્તર ૩—પચીસ ભાંગા આશ્રિત અને “एआरिस”
એ ગાથામાં ખતલાવેલા લક્ષણો યુક્ત કેટલાએક સાધુઓ આ-
ત્માના અધ્યવસાય વિચીત્ર હોવાથી છતાં અને સાતમા ગુણ
સ્થાનકને વિશે વરતે છે અને કેટલાએક અન્ય મતમાં કહેવાતું
જે મુહુર્ત તે થકી વધારે કાળ પર્યંત રહેનારું છતું ગુણ સ્થા-
નક તેને વિશે વરતે છે આને માટે કયાંઈ પણ સ્પષ્ટ અક્ષરો
મળતા નથી.

પ્રશ્ન ૪—“ जो चय इ उत्तर गुणे मूलगुणे वी ”
એ ઠેકાણે અચીરપણું સંવત્સરાદિ કાલના નિયમથી ? કે સા-
માન્યપણાથી ગ્રહણ કરવું ?

૧ પાસત્ય ખિન્ન સંસક્ત સ્વતન્ત્ર કુશીલ એ પાંચ
કુશીલ કહેવાય છે.

ઉત્તર ૪—“ જોચયઈ ઉત્તરગુણે મૂલગુણેવી ” એ ગા-
થામાં અગિરેણુ પદ ઉત્તર ગુણુ સ્થાનકના ત્યાગના પ્રતિષેધ
પરક છે સમયનો નિયમ કરવો શક્ય નથી કારણ કે કોઈ
પતિત પરીણામીને ઉત્તર ગુણુ સ્થાનકના ત્યાગ પછી જુજ
કાળમાં કર્મનો નાશ થાય છે અને કોઈને ઘણા કાળ પર્યંત
કર્મનો નાશ થતો નથી.

પ્રશ્ન ૫—ક્ષપનકાદિ દશમાંથી ગમે તે કોઈ તપા ગચ્છ-
ના સાધુને વંદન પુજન કરે અને આહાર પાણી ઘર વિગેરેનું
દાન કરે અને કોઈ તે થંકી વિપરીત કરે તો તે ખંનેને સરખું
ફળ મળે, કે કાંઈ વિશેષ ?

ઉત્તર ૫—ક્ષપનકાદિ દશમાંથી જે સાધુઓને વંદન
પુજન કરે છે અને આહાર પાણી ઘર વિગેરેનું દાન કરે છે
તેને શુભ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે અને તેથી જે વિપરીત કરે છે
તેને અશુભજ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્રશ્ન ૬—તેઓ (ક્ષપનકાદિ) ની મધ્યમાં કોઈ દેરાસર
વિગેરેના રક્ષણને માટે પ્રયત્ન કરે છે અને અન્ય તેથકી વિપ-
રીત કરે છે તો તે ખંનેને ફળ સરખું, કે કાંઈ વિશેષ ?

ઉત્તર ૬—જૈનમંદીર વિગેરેના રક્ષણને માટે પ્રયત્ન
કરવાથી શુભજ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે અને જે વિપરીત કરે છે
તેને અશુભજ ફળ મળે છે.

પ્રશ્ન ૭—કોઈ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તપસ્યા વિગેરે શુભ
કાર્યોને કરવાવાળાની લાકિત કરે છે અને અન્ય તેથકી વિપરીત

કરે છે તો તે બન્નેની સમાનતા છે કે કાંઈ વિશેષ ?

ઉત્તર ૭—ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જ્ઞાનાદિ શુભ કાર્યને કરવાવાળો જે હોય તેની ભક્તિ કરનારને શુભ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. અન્યને અશુભ ફળની પ્રાપ્તિ થાય છે.

પ્રશ્ન ૮—વર્ણાદિવડે કરીને લેદ થયે છતે સ્વભાવથી જ કુતરાની માફક પરસ્પર દશનો ભત લેદ રહે તે આજ્ઞાના વિ-રાધકપણાની સરખામી કે કાંઈ વિશેષ છે ?

ઉત્તર ૮—દશનું જે વર્ણાદિ વિચીત્રપણું તેની સમાનતા કહેવાવાળું વચન આપણું પોતાનું નથી કિંતુ બીજાનું જ છે.

પ્રશ્ન ૯—ચૈત્યાદિ ધર્મકાર્યને કરનારાઓને તપાગ્રચ્છીય શક્તિમાન ધ્રાવક સહાય કરે મધ્યસ્થતા ધરે કે વિપરીત વરતે અને તેમાં કાંઈ પણ લાભ ખરો કે નહીં ?

ઉત્તર ૯—ચૈત્યાદિ જે જે ધર્મ કાર્ય કરનારાઓ હોય તેમાંથી શ્રીગુરૂપાદે જે જે આદેયપણે કહેલ હોય તેવા ચૈત્યાદિ ધર્મ કાર્યમાં સહાય કરવી તે સુંદર છે અને તે સિવાયના કાર્યમાં મધ્યસ્થ રહેવું યોગ્ય છે પરંતુ કોઈપણ કાર્યમાં વિપરીત વરતન કરીને વિરોધ ઉત્પન્ન કરવો તે કલ્યાણ કારક નથી.

પ્રશ્ન ૧૦—લોકોથી લિન્ન જે નવ ક્ષપનકાદિ તેઓની પ્રતિ માની પુજા તથા સ્તુતીને અત્રીલેપન વસ્તુનું વિલેપન તે ગાળ દેવારૂપ ? કે પુજા અને સ્તુતી રૂપ ?

ઉત્તર ૧૦—નુતન પ્રતિમાની પૂજા તથા સ્તુતી તે અશુચી

વિલેપન તથા ગાળ દેવારૂપ જે કહેવું તે વચનજ સત્પુરૂષોને ઉચારવા યોગ્ય નથી તો પછી ઉત્તરવડે કરીને શું.

પ્રશ્ન ૧૧—તેઓમાંથી કેાઈ સંઘની ભક્તિ કરે અથવા અભક્તિ કરે તો તે ળનેમાં ભુતે ગ્રસેલા અને મધપાન કરેલા માણસના કાર્યની જેમ સરખાપણું કે તેને ભક્તિ અને અભક્તિનું શુભાશુભ ફળ મળે ?

ઉત્તર ૧૧—સંઘની ભક્તિ કરવાવાળા અને નહીં કરવાવાળાને મધપ અને ભુતથી ગ્રસેલાની ઉપમા દેવી તેજ અયોગ્ય છે. કહેવાનું કે શુભાશુભ ફળ અવશ્ય મળે છે.

પ્રશ્ન ૧૨—ક્ષપનકાદિએ કરેલા નમસ્કાર પાઠ કેદમાંથી છોડાવવું અને ગ્રહચર્ય પાળવું વિગેરે માર્ગાનુયાયી સમજવું ? કે શિકારી અને મછીમારના પ્રજ્ઞામની માફક પાપનો હેતુ ?

ઉત્તર ૧૨—નમસ્કાર પાઠ-કેદમાંથી છોડાવવું અને ગ્રહચર્યનું પાલન વિગેરે ધર્મકાર્યને શિકારી વિગેરેના અધ્યવસાયની ઉપમા આપવી તે પંડીતોને અનુચીત છે કહેવાનો ભાવાર્થ એ છે કે તે સઘળું માર્ગાનુયાયી સમજવું.

પ્રશ્ન ૧૩—પરપક્ષીએ કરેલા સ્તોત્રાદિ જે છે તે ચાંડાલ તુરકડા આદિ હલકી જાતીએ ળનાવેલી રસોઈની માફક આસ્વાદનીય નથી ? કે તેમાં કાંઈ ફેર છે ? અર્થાત્ જૈનેતર પક્ષવાળાઓએ કરેલા સ્તોત્રાદિ આપણે ખેલવા કલપે કે નહીં ?

ઉત્તર ૧૩—પરપક્ષીએ કરેલા સ્તોત્રાદિને ચાંડાલ અને

તુરકડાદી હલકી જાતીની રસોઈની ઉપમા આપવી તેજ વિદ્વા-
નોને અનુચીત છે તો પછી ઉત્તરવડે કરીને શું ?

પ્રશ્ન ૧૪—તપગચ્છના શ્રાવકો પોતાના ગચ્છના કે-
પરગચ્છના કરાવેલા દેરાસરમાં ચંદનાદિ મુકે તો પોતાના દે-
રાસરમાં પુણ્યહેતુ અને અન્યના દેરાસરમાં પાપહેતુ સમજવું
કે જાનેમાં સમાન લાભ લેખવો ?

ઉત્તર ૧૪—તપગચ્છના શ્રાવકો પોતાના ગચ્છના ચૈ-
ત્યમાં અને બીજા ગચ્છના ચૈત્યમાં ચંદન વિગેરે મુકે તો તેમાં
જેવો પોતાના ચૈત્યમાં મુકવાથી લાભ થાય છે, તેવોજ શ્રી
પરમગુરુ પુજ્ય આદ્યેયણે આદેશ કરેલા પરકીય ચૈત્યમાં
મુકવાથી પણ લાભ થાય છે પરન્તુ પાપ તો થાયજ નહિ.

પ્રશ્ન ૧૫—બીજા વિગેરે પાંચ પર્વ તિથીઓ શ્રાધ-
વિધી વિગેરે જૈનીય ગ્રંથો થકી બીજા કોણ ગ્રંથમાં જ-
તાવેલી છે ?

ઉત્તર ૧૫—બીજા વિગેરે પાંચ પર્વ તિથીઓની
માન્યતા ગીતાર્થ સમુહના આચરણ ઉપરથી જણાય છે શ્રાધ-

× વ્રીઆપંચમી અઠમી ઇગારસી ચડસી પળાતિ-
હીઓ ॥ ઇ ાઓસુ અતિહીઓ ગોઅમ ગળહારિણા મળિઆ
બીજા પાંચમ આઠમ એકાદશી અને ચઉદશ એ પાંચ શ્રુત-
જ્ઞાન આરાધન કરવાની તિથીઓ ગૌતમ ગણધર લગવતે કહી
છે. શ્રાધવિધિ ભાષાંતર પૃષ્ઠ ૪૨૮.

વિધી સીવાય બીજે કોઈ પણ ઠેકાણે દ્રવ્યગોચર થયું હોય તેમ સ્મરણમાં આવતું નથી.

પ્રશ્ન ૧૬—*માસમિપવ્વચ્છકં તિન્નિ પવ્વાઈં પક્કવંમિ એ ગાથામાં બતાવેલી ચતુષ્પર્વી સર્વ શ્રાવકોને માટે છે. કે લેપ શ્રાવકોને અધિકાર કહેલો છે ?

ઉત્તર ૧૬—ઉપરની ગાથાને વિશે કહેલી ચતુષ્પર્વી કરવાનો સર્વ શ્રાવકોનો અધિકાર સંભવે છે લેપ શ્રાવકોનો અધિકાર નથી.

પ્રશ્ન ૧૭—મહાવિદેહ આદિ ક્ષેત્રોને વિશે કલ્યાણુક તિથી વિગેરે અહીંનાં ભરત ક્ષેત્રમાં માન્ય કરાતી જે તિથીઓ છે તેજ તિથીઓ સમજવી કે બીજી સમજવી ?

ઉત્તર ૧૭—મહાવિદેહ આદિ ક્ષેત્રોને વિશે કલ્યાણુકની તિથીઓ ભરત ક્ષેત્રમાં ચાલતી તિથીઓની પ્રમાણે માનવી એકએ તેવો સંભવ થતો નથી કારણ કે અહીં ભરતક્ષેત્રના તિથી કરોના વ્યવનાદી કલ્યાણુક સમયે જ્યારે રાત્રી હોય છે

*** અઠ્ઠમી ચડદસી પુણિમાય તહામાવ સાદહર-
પવ્વં માસંમિ પવ્વચ્છકં તિન્નિ અપવ્વાઈં પક્કવંમિ ”**

આઠમ ચઉદશ પુનમ અને અમાવાસ્યા એ પર્વણી ગણાય છે એમ (જે આઠમ જે ચઉદશ અમાવાસ્યા પુર્ણિમા) મળી એક મહિનામાં છ પર્વ હોય છે અને એક પખવાડીયામાં ત્રણ પર્વ હોય છે. શ્રાધવિધિ ભાષાન્તર ૫૪ ૪૨૮

ત્યારે ત્યાં (મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં) દીવસ હોય છે તેથીકરીને તે પ્રમાણે સંભવ નથી તે વાતને પ્રતિપાદન કરવાને માટે સ્પષ્ટ અક્ષરો કોઈ સ્થળે ઉપલબ્ધ છેજ નહીં.

પ્રશ્ન ૧૮—યોગવહન કરવાવાળા સાધુઓને છ દિવસ અધિક છ માસનું પ્રાયશ્ચિત અપાય છે ? કે છ દિવસ હીન છ માસનું ? જો છ દિવસ અધિક છ માસનું કહેશે તો જેવી રીતે અસ્વાધ્યાયના બાર દિવસોનો ક્ષેપ કરીને છ માસ અને છ દિવસ યોગવહન થાય છે તેવીજ રીતે ચાતુર્માસિક અસ્વાધ્યાયના ચાર દિવસ ગણી તેનો ક્ષેપ કરી (ઉમેરી) યોગ વહન કરવાવાળા સાધુઓને છ માસ અને દશ દિવસનું પ્રાયશ્ચિત આપવું જોઈએ ?

ઉત્તર ૧૮—છ મહીનાના યોગને વહન કરવાવાળા સાધુઓને અસ્વાધ્યાયના ચાર દિવસની અપેક્ષા નહીં કરીને છ દિવસ અધિક છ માસનું પ્રાયશ્ચિત આપવું જોઈએ. આ પ્રમાણે વદ્ધ સંપ્રદાય છે.

પ્રશ્ન ૧૯—ચોથા પહોરમાં કોઈ વખત ચાર ઘડી બાકી રહે તે બે કાળ ગ્રહણ કર્યે છતે અથવા એક કાળ ગ્રહણ કરી લીધો હોય અને બીજો ગ્રહણ કર્યે હોય તે વખતે આકાશમાં ઉલ્કાપાત વિગેરે કાળના પ્રતિબંધનું કારણ થાય છે ત્યારે એક કાળ રહે કે બે કાળ ? અથવા એકે નહી. તથા કાળ શુધ્ધ હોવાથી અન્તરાન્તરાદિગાલોક શા માટે કરીએ છીએ ?

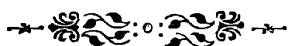
ઉત્તર ૧૯—રાત્રીના ચોથા પહોરમાં કાળને ગ્રહણ કર્યા

પછી ઉલ્કાપાત વિગેરે થાયતો પણ કાળનો ઉપધાત થતો નથી પહેલો કાળ ગ્રહણ કરી લીધો હોય અને બીજો ગ્રહણ કર્યો છતે ઉલ્કાપાત વિગેરે થાય તો કારણ વીના એકે પણ શુદ્ધ થતો નથી તથા કાળ ગ્રહણ કર્યા પછી પણ દિગાસે ક સુકાતો નથી એવો વૃદ્ધ સંપ્રદાય છે.

પ્રશ્ન ૨૦—પ્રાભાવિક સ્થાનમાં વેસ્તિકાળનું સ્થાપન આકસ્મિક સંધિ કારણ રહે તે કે સ્વભાવ વૃત્તિથી જાણવું ?

ઉત્તર ૨૦—પ્રાભાતિક સ્થાનમાં રણ રહે તે વેસ્તિકાળનું સ્થાપન આકસ્મિક સંધિ કારણ રહે તે જ જાણવું અન્યથા નહિ.

મહામહોપાધ્યાય શ્રી કલ્યાણવિજય મણીએ કરેલા
પ્રશ્નો અને તેઓના ત્રિતરો.

પ્રશ્ન ૧—શ્રાવકની પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પડિમામાં અન્ય દર્શની બ્રાહ્મણાદિ ભિક્ષુકોને અન્ન આદિ દેવું કલ્પે કે નહીં ?

ઉત્તર ૧—અનુકંપાદિ વડે કરીને શ્રાવકની પહેલી પડિમામાં બ્રાહ્મણાદિ અન્ય દર્શનીઓને અન્ન આદિ દેવું કલ્પે. પરંતુ ગુરુ બુદ્ધિવડે કરીને નહીં.

પ્રશ્ન ૨—કુલગુરુ તરીકે આવેલા અન્યદર્શનીને માટે કેમ સમજવું ?

ઉત્તર ૨—કુલગુરુતાદી સંબંધવડે કરીને આવેલા લીંબીને અન્ન આદિ દેવું કલ્પે છે.

પ્રશ્ન ૩—નવમી પડિમા જે છે તે નવમી પડિમા વિગેરેની અંદર દેશાવકાશિક કરવું યુક્ત છે કે અયુક્ત ?

ઉત્તર ૩—નવમી પડિમા વિગેરેમાં દેશાવકાશિક કરવું યોગ્ય જણાતું નથી.

પ્રશ્ન ૪—કોઈ ઠેકાણે એ પ્રમાણે લગવામાં આવ્યું છે કે દશમી પડિમાને વિશે કપુર ધુપાદિ વડે કરીને જીનેશ્વર મહારાજની પૂજા કરવી તો કેટલી પડિમા સુધી ચંદન પુષ્પાદિ વડે કરીને પુજા થઈ શકે, અને કેટલી પડિમા સુધી કપુર ધુપાદિ વડે કરીને પુજા થઈ શકે, અને કઈ પડિમામાં ખીલકુલ દ્રવ્ય પુજા થઈ ન શકે તે કહો ?

ઉત્તર ૪—પડિમાધારી શ્રાવકોને લલિત વિસ્તર પાંજરાના અભિપ્રાય પ્રમાણે સાતમી પડિમા સુધી ચંદન પુષ્પાદિ વડે કરીને જીનેશ્વર લગવાનની પુજા કરવી જોઈએ. આઠમી વિગેરે પડિમાને વિશે તથા પ્રકારે પુજા કરવી તે ઉચિત નથી. કપુર વિગેરે અપિત દ્રવ્યોથી આઠમી, નવમી, તથા દશમી પડિમા સુધી પુજા કરવી તે યોગ્ય છે. કારણ કે તે દ્રવ્યો નિર્વધ છે. કોઈ ગ્રંથમાં આવે માટે પાક ઉપલબ્ધ નથી, તેથી કરીને અગીઆરમી પડિમાની અંદર તો સાધુની માફકજ પુજાને માટે જાણી લેવું.

પ્રશ્ન ૫—“ આળા સ્વંદનકારી ” એ ગાથાની અંદર જે ઉત્સુત્ર પ્રવૃત્તિ કરનારાઓની પૂજાવિધીનું નિર્દયકપાણું બતા

વવામાં આવેલું છે તે કૃળ માત્રની અપેક્ષાએ એટલે કે કોઈ પણ કૃળ ન મળે કે કૃળ વિશેષ ન મળે ?

ઉત્તર ૫--“ આળા સ્વંડળકારી ” એ ગાથાની અંદર જે ઉત્સુત્ર પ્રવૃત્તિ કરનારાઓની પુનઃદિ વિધીનું નિર્રથકપણું બતાવવામાં આવેલું છે તે ભોક્ષ લક્ષણ કૃળ વિશેષની અપેક્ષાએ જાણવું, સામાન્ય કૃળ તો મળે ?

પ્રશ્ન ૬--જંબુદ્વિપ પ્રસૂતિમાં તથા જીવા અભિગમમાં જગતના વર્ણુનના અધિકારમાં “ પુરાપુરાણં સુવિનાંણં સુ પરિક્ત્તાણં સુભાણં કલ્લાણાણં કડાણં કમ્માણં ફલ વિસેસં પચ્છણું ભવ માળા વિહરંતિ ” વિગેરે જે વ્યંતર દેવ દેવીઓના પ્રાકૃત સત્કાર્યની પ્રશંસા કરી છે તે આરાધક સમ્યક્ દ્રષ્ટિ સંબંધી જાણવી ? કે અન્ય સંબંધિ ?

ઉત્તર ૬--જંબુદ્વિપ પ્રસૂતિ તથા જીવા અભિગમમાં જગત વર્ણુનના અધીકારમાં વ્યંતર દેવ દેવીઓનું જે “ પુરા પુરાણં ” ઇત્યાદિવડે કરીને કરેલી પ્રશંસા આરાધક સમ્યગ્ દ્રષ્ટી સિવાયના બીજાઓના કરેલા સુકૃતની સમજવી.

પંડીત જમમલગણીએ કરેલા પ્રશ્નો અને
તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧--સાંજે પ્રતીલેખના દેશના માર્ગણુ સમયે મુનીઓ મળે છે તે સાત મંડળીની મધ્યમાં કઈ મંડળી કહેવાય ?

ઉત્તર ૧--સાંજે પ્રતીલેખના માર્ગણુ સમયે મુનીઓ જે મળે છે તેનો આવશ્યક મંડળીની મધ્યમાં અંતરભાવ કરવો સંભવે છે.

પ્રશ્ન ૨--સદાસ પુત્ર કુંભારે પ્રતિક્રમણની રચના કરી છે આ વાત સત્ય છે કે અસત્ય અથવા તે પ્રતિક્રમણની રચના કોની કરેલી છે ?

ઉત્તર ૨--શ્રાવકનું પ્રતિક્રમણસુત્ર આર્ષ (રૂપીએ રચેલું) છે. કુંભારે પ્રતિક્રમણની રચના કરી છે એ પ્રકારનો પ્રધોશ અપ્રમાણિક છે. આ પ્રકારે પંચાશક વૃત્તિની અંદર સ્પષ્ટ કહેલું છે.

પ્રશ્ન ૩--છઠ્ઠા કર્મગ્રંથની રચના કરવાવાળી ચંદન મહત્તરા સાધ્વી છે તેમ કહેવાય છે તે વાત સત્ય છે ?

ઉત્તર ૩--છઠ્ઠા કર્મગ્રંથની રચના કરવાવાળી ચંદન મહત્તરા સાધ્વી છે, તે વાત સત્ય નથી. કારણ કે છઠ્ઠા કર્મગ્રંથની ટીકામાં * “ આચાર્ય આહ ” (આચાર્ય કહે છે) એ પ્રમાણે ટીકાકારે લખ્યું છે તથા છઠ્ઠા કર્મગ્રંથની અવચુરણીમાં

---

* જે સાધ્વી હોય તો સ્ત્રીત્વધોતક આપ્ પ્રત્યય આવીને ‘ આચાર્ય આહ ’ એ પ્રમાણે કહેતા.

“^૧ ચંદન મહતર કૃતં પ્રકરણં વ્યાખ્યાયતે (ચંદન મહત્તર-
કૃત પ્રકરણનું વ્યાખ્યાન કરીએ છીએ) તેમ લખેલું છે. તેથી
તેના કર્તા ચંદન મહતર આચાર્ય સમજવા.

પ્રશ્ન ૪—શ્રાવકને ચતુઃશરણુ વિગેરે કેટલાં પયન્ના લ-
ખવાનો અધિકાર છે ?

ઉત્તર ૪—પરંપરાથી લકત પરિજ્ઞા ૧, ચતુઃશરણુ ૨,
આતુર પ્રત્યાખ્યાન ૩, સંસ્તારક ૪, એ ચાર પયન્ના લખવા-
નો શ્રાવકને અધિકાર જણાય છે.

પ્રશ્ન ૫—અજવાળી દશમને દીવસે આયઙ્ગિલ કરવા-
વાળાને મિથ્યામતીપણું લાગે ખરું કે નહીં ?

ઉત્તર ૫—અજવાળી દશમને દીવસે આયઙ્ગિલ કરવા-
વાળાને મિથ્યામતીપણું લાગે તેમ જણવામાં નથી.

પ્રશ્ન ૬—તેવીજ રીતે રોહીણી તપને આરાધન કરવા-
વાળાની મિથ્યામતી ખરી કે નહીં ?

ઉત્તર ૬—તેની પણ મિથ્યામતી જણાઇ નથી.

પ્રશ્ન ૭—પંચમીનો તપ કરનારને પર્યુષણ (સંવ-
ત્સરી) ની ચતુર્થીનો ઉપવાસ પંચમીમાં ગણાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૭—સંવત્સરીનો ઉપવાસ છઠ્ઠ કરવાને જે અસ-
મર્થ હોય તેને પંચમીના તપમાં ગણી શકાય, અન્યથા નહીં.

૧ આ રથગે પણ આપ્ પ્રત્યય લાવી ચંદન મહત્તરા
કૃતમ્ એ પ્રમાણે લખતા.

પ્રશ્ન ૮--કાકુસ્થ એ રામનું અને તેના વંશમાં થયેલા પુરૂષોનું નામ છે. તેની કેવી રીતે વ્યુત્પત્તિ કરવી ?

ઉત્તર ૮--કુ એ અવ્યયને ' અવ્યયસ્યકો દ ચ સિ૦' છે. ૭-૩-૩૧ એ સુત્રથી સ્વરની પુર્વમાં અઃ પ્રત્યય કરીને કુત્સિત વિપક્ષો રહે જેને વિશે એ પ્રમાણે વ્યુત્પત્તિને અનુસારે અધિકરણમાં " સ્થાદિભ્યઃ કઃ સિ. હૈ. ૫-૩-૮૨ એ સુત્રથી xક પ્રત્યય કરી કકુસ્થ તેના અપત્ય જે હોય તે કાકુસ્થ કહેવાય આ વ્યુત્પત્તિને અનુસારે રામનું તથા તેના વંશના પુરૂષનું નામ કાકુસ્થ કહેવાયુ.

પ્રશ્ન ૯--અર્થ મંડળીને શું અર્થ છે ?

ઉત્તર ૯--સવારમાં વ્યાખ્યાન અને રાત્રીએ પોરિસી એ પ્રમાણે અર્થમંડળી પદનો અર્થ છે.

પ્રશ્ન ૧૦--" આવસ્સિઆજસ્સ જાગે સિજ્જાતર" આ રથજે યોગશબ્દ વડે કરીને શું કહેવાય છે ?

ઉત્તર ૧૦--જે વસ્તુની સાથે સંબંધ થશે તે શબ્દ કરીશું આ પ્રમાણે ઓધનીયુક્તિમાં કહ્યું છે. એટલે કે યોગ કહેતાં સંબંધ સમજવો.

પ્રશ્ન ૧૧--અઘ્ટાપદ પર્વત ઉપર પોતાની લબ્ધીવડે જઈ જીન પ્રતિમાને વાંદે તે પ્રાણી તદ્દલવસિદ્ધિગામી જાણવો.

× ઇડેત્પુસિચાતોલુક્ એ સુત્રથી કિત્-ક પ્રત્યય પર રહેતાં આધારનો લુક કરી કકુસ્થ સાધિ લેવું

એ પ્રમાણે અક્ષરો છે. જો એવું હોય તો વિદ્યાધર મુની રાક્ષસ વાનર ચારણ મુની વિગેરે અનેક તપસ્વિઓ ત્યાં જવાને માટે શકત હોય છે તે સર્વને તદ્દલવ સિદ્ધિ થવી જોઈએ માટે તે કોણ લઘિધ સમજવી કે જે લઘિધવડે ત્યાં જવાથી ગૌતમ વિગેરેની જેમ પ્રાણી તદ્દલવ સિદ્ધિ પદને પ્રાપ્ત કરનારો થાય?

ઉત્તર ૧૧--ખીજા કોઈ પણ પ્રકારના વ્યક્ત અક્ષરો જોવામાં ન આવવાથી જેઓ તપ-સંયમ વિગેરેથી ઉત્પન્ન લઘિધવડે કરીને આષ્ટાપદ ગિરીની યાત્રા કરે તેઓ તદ્દલવ સિદ્ધિગામી થાય તેમ સંભવે છે.

પ્રશ્ન ૧૨--દિગ્ચાર્ય તેનો શું અર્થ છે ?

ઉત્તર ૧૨--દિગ્ચાર્ય તે કહેવાય કે જે ગુરૂ મહારાજે આદેશ કરેલા સાધુઓની સારણાદી કરે.

પ્રશ્ન ૧૩--શ્રી ધર્મસાગરોપાધ્યાયે કરેલી પટાવલી વિગેરે ગ્રંથોમાં આર્ય સુહસ્તી અને આર્યમહાગીરી નામના બન્ને ભાઈઓ કહેલા છે અને કદપ સ્થવિરાવલીમાં તે બન્નેનાં લિન્ન ગોત્રો કહ્યાં છે તેનું શું કારણ ?

ઉત્તર ૧૩--આર્યસુહસ્તી અને આર્ય મહાગીરી બન્ને ભાઈઓ રહેતે છતે *ગોત્રનું લિન્નપણું બાધીત થતું નથી. કેમકે મંડીક અને મૌર્ય પુત્ર નામના ગણધરનું પણ તેજ પ્રમાણે સંભળાય છે.

---

* પતિના મરણ પછી ખીજો પતિ કરવો તે વખતે લાંછન ગણાતુ નહિં. જેથી બન્નેનાં લિન્ન લિન્ન પિતા હોવાથી લિન્ન લિન્ન ગોત્રો કહેવાય.

પડિત શ્રી કલ્યાણકુશળગણીએ કરેલા પ્રશ્નો
તથા તેઓના ઉત્તરો.

— — —

પ્રશ્ન ૧—“ इमं चणं केवल कण्णं जंबुद्वीवंदीवं वि-
उलेणं ओहिणा आभोएमाणे आभोएमाणे पासत्ति ” આમાં
કહેવા મુજબ ચાર પડ્યોપમ આયુષવાળા સુર્યાલદેવને આખો
જંબુદ્વિપ દેખી શકે એવા અવધિ જ્ઞાનનો “उषणद्धसागरे संख-
जोअणा तप्परमसंखा ” આવું વાક્ય હોવાથી કેમ સંભવે છે.

ઉત્તર ૧—સુર્યાલદેવને આખો જંબુદ્વિપ દેખી શકે એ
કહેવું તે “उषणद्धसागरे संखजोअणा तप्परम संखा ”
આવું વચન હોવાથી કેવી રીતે સંગત થશે ? એવું કહેશે તો
‘उषणद्धसागर’ એ ગાથાની વૃત્તિમાં ભુવનપતિ વ્યંતર અને
જ્યોતિષ્ક દેવોનુંજ અવધિક્ષેત્ર વ્યાખ્યાત છે. વૈમાનિક દેવોનર
ક્ષેત્રને તો ‘दोकप्प पढमं’ ઇત્યાદિ ગાથાવડે કરીને કહેવાથી
કેઈ પણ જાતનો દોષ નથી.

પ્રશ્ન ૨—त्रणु पुर्णिमां पर्वपण्णे अंगीकार करवी કે
બધી પુર્ણિમા ? આવી રીતે શ્રાવકો વારમવાર પુછે છે ?

ઉત્તર ૨—“छिन्नंतिहीणमब्भंमि कात्तिही अज्जवासरे”
ઇત્યાદી આગમના અનુસારે તથા અવિચિન્ન વદ્ધ પરંપરાવડે
બધી પુર્ણિમા પર્વપણે માન્ય છે.

પ્રશ્ન ૩—આણાલંડણકારી સવ્યંપિ નિરત્યયંતસ-
 આણા રહિઓ ધમ્મોપલાલ પૂલુવ્વ પડિહાઈ કલંનાધસિ
 (ભગવાનની આજ્ઞાને ખંડન કરનારા માણસની બધી ધર્મ-
 ક્રિયા નિષ્ફળ જાય છે કેમકે આજ્ઞા વિનાનો ધર્મ ધાસના પુણા
 જેવો છે, આજ્ઞા વિનાનો ધર્મ આજ્ઞાયુક્ત ધર્મના સોળમા ભા-
 ગની તુલ્ય પણ હોઈ શકતો નથી) ઇત્યાદિ વચનોના આધારે
 સાંખ્ય વૈશેષિક બૌદ્ધ વેદાંત જૈમિનિ વિગેરે અન્ય દર્શનોની
 અંદર જે લોકો બાળતપ ઇત્યાદિ કષ્ટોને સહન કરે છે તે બધું
 નિષ્ફળજ છે. તે કરવાથી કોઈ પણ જાતની નિર્જરા થતી નથી
 એવો કોઈનો મત છે અને કેટલાકોના મતના આધારે ન્યુનાધિ-
 કતાવડે કરી થોડું ક્ષણ સ્વીકારવું જોઈએ. પુર્વોક્ત ધર્મવાળા-
 એના તપ આદિ કાય કલેશોને તદ્દન નિષ્ફળ ન માનવા જો-
 ઇએ. આ વાતને સાબિત કરવાને આગમ પ્રમાણ પણ મોજુદ છે.
 “જં અનાણીકમ્મં સ્વેદં વહુમાહિં વાસકોદિહિં તંનાણીતી
 હિંગુત્તો સ્વેદં ઉસાસ મિત્તેણં કલંકનગ્ગવં સોહસિ પલાલ
 પુલુવ્વ ” જે કમેનો અજ્ઞાની જીવ કરોડો વર્ષે નાશ કરે છે
 તેજ કમેનો ત્રણગુણિત (મનગુણિત, વચનગુણિત, કાયગુણિત)
 વાળો જ્ઞાની ઉચ્છવાસ કાઢવા જેટલા ટાઈમમાં નાશ કરે છે.
 અર્થાત્ બહુજ અલ્પ સમયમાં નાશ કરે છે. ઉપલી વાત આ બે
 ગાથાઓથી ચોક્કસ થાય છે. અને વળી બાળતપસ્યાદિનાજ કર-
 વાથી કૌહિડન્ય દિશ્વ અને સેવાલિ વિગેરે બાળત તપસ્વિઓ
 પોતપોતાના તપના અનુસારવડે કરીને સન્માર્ગ પામ્યા. જો
 બાલતપ તદ્દન નિષ્ફળ હોય તો તેઓને બધાને ક્ષણ ન મળવું

જોઈએ. વળી મિથ્યાત્વીએ કર્મની લઘુતા વગર ગ્રંથી દેશ સુધી કેમ આવી શકે ? ત્યાં આવવાનું એકલી અકામ નિર્જરા કારણ નથી પરંતુ ખીબા કારણોની પણ જરૂર છે એ વાત વિ-
બાધ પત્તતી (ભગવતીની ટીકા) માં પણ કહેલી છે.

“અણુકંપ કામનિજ્જરે બાલ તવોદાણ વિણય વિસંગે સંજોગ વિષ્ણુઓગે વસણુસન્વદ્દિસકારે. ” વળી પ્રત્યક્ષ રીતે મહા-
નિશિથસુત્રમાં નાગિલાના અધિકારમાં સ્પષ્ટ દેખાય છે.

અકામનિજ્જરાણ વિકિંચિકમ્મવચ્ચયંભવદ્દિ કિંપુણજંબાલતવેણ અકામ નિર્જરાવડે પણ કાંઈ પણ કર્મનો ક્ષય થાય છે તો શું બાલતપથી ન થાય ? અર્થાત્ થાયજ. આટલી વાતથી એમ સુ-
નિશ્ચિત થયું કે ન્યુનાધિકતાવડે કરીને તેઓને પણ કાય કલે-
શાદિ સહન કરવાથી ફળ છે. આથી એમ ન સમજવું કે પુર્વ ગાથામાં કલ્પા પ્રમાણે બધું નિષ્ફળ છે. તેની શું ગતી થવાની ? તે બધાં સામાન્યસુત્રો છે અને સામાન્ય સુત્રો કરતાં વિશેષ સુત્ર બળવાન હોય છે એ ન્યાયને આધારે કોઈ પણ વાક્ય આં-
હીઆ વ્યર્થ પડશે નહિ. આથી સિદ્ધ થયું કે પોતાના ધર્મને માટે કાયકલેશ સહન કરવાવાળાઓને પણ કાંઈ ફળ મળે છે.

ઉત્તર ૩—આ પ્રશ્નનો ઉત્તર દ્વાદશજલ્પપટ્ટક નામના પુસ્તકથી જાણી લેવો એવી રીતે લલામણુ કરતા ગ્રંથકાર સં-
ક્ષેપથી આંહી પણ ઉત્તર લખે છે.

સવંપિનિરત્થયંતસ્સ એ વાક્ય અમુક અપેક્ષાને લઈને કહેવા-
માં આવ્યું છે. તે એજ અપેક્ષા કે તેવી ક્રિયાઓને કરવાથી મો-
ક્ષને પામી શકતા નથી. અર્થાત્ તે ક્રિયાઓ મોક્ષસાધક

પુરૂષોને માટે નિષ્કુળ છે પણ ઇંતર સુખની અભિલાષાને કોઈ અંશે પુરી પાડે છે.

પ્ર^૨ન ૪— કેટલાક માણસો મહાનિશીથ સુત્રના પ્રસિદ્ધ આલાપાનું પ્રમાણ આપીને અન્યપક્ષિઓએ કરેલા કાર્યો જેવા કે જનમંદિર આદિનું રક્ષણ આચાર્ય ઉપાધ્યાયાદિ મહાપુરૂષોના સંકટનું નિવારણ, સાધુને આપેલું દાન અને સત્કાર વિગેરેનું જે માણસો અનુમોદન કરે છે તેઓને મોટું પાપ લાગે છે. અને તેઓના સમ્યક્ત્વમાં ખામી આવે છે. માટે બીજા મત વાળાએ કરેલું યુગપ્રધાન અને આચાર્યાદિ મહાપુરૂષોનું ભક્તિ રૂપ કાર્ય તેનું અનુમોદનજ કરવું જોઈએ આ વાતને સ્થાપિત કરે છે અને વળી આ વાત સ્થાપન કરનારાઓની સામે પણ કેટલાક માણસો તેથી ઉલટો સિદ્ધાંત જાહેર કરે છે અને કહે છે કે મિથ્યાત્વને ધારણ કરનારા નયસાર ઘનશ્રેષ્ઠી અને સંગમાદિ દેવોનું પણ દાન ઘણાજ ગ્રંથોમાં અને પરંપરાથી પણ અનુમોદાતું સંભળાય છે. વળી બધા તિર્થંકરો અને અતિશયત્રાળા સાધુઓના પારણામાં જ્યારે પંચદિવ્ય પ્રગટ થાય છે ત્યારે “અહોદાનમહોદાનં” એ પ્રમાણે ઉદ્ઘોષદ્વારા જે અનુમોદન થાય છે તે નજ થવું જોઈએ. માર્ગાનુસારી તમો પણ આવી રીતે કેમ કરના દેખાઓ છો કે હે ભાઈ ! અમને કાંઈ આપ, તુને ઘણું લાભ થશે. અને જ્યારે દે છે ત્યારે સંતોષ પણ થાય છે એ પ્રમાણે પોતાની મેજેજ અનુભવાતા પદ્ધતિનો સત્પુરૂષોએ અપલાપ કરવો યોગ્ય નથી. સુત્રકારે પણ આ પ્રમાણે કહ્યું છે “અહવાસન્વં વિવયવિયરાગે” આથી સિદ્ધ થયું છે,

કે વાસ્તવિક આરાધવાને યોગ્ય જીનમિંજ જિનાલય આચાર્ય ઉપાધ્યાય સાધુ-શ્રાવક વિગેરેની ભક્તિ અને છોકરા વિગેરેને અગ્નિમાંથી રક્ષણ કરવું વિગેરે અન્યદર્શની કરી શકે છે અને તે અનુમોદાય છે. સાક્ષાત્ આચારંગાદિ સુત્રોને વિષે પણ સાધુ મહારાજે અનુમોદેલું છે જેમને “ અગ્નિની સગડી આગળ કરવાથી મને તે કડપતી નથી. તોપણ તમે ઘણું પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું છે. ” ઇત્યાદિ જીનશાસનની પ્રભાવના કરનાર મ્લેચ્છો પણ અનુમોદાય છે માટે આગ્રહ મુકીને વિચાર કરો.

ઉત્તર ૪—જે લોકો મહા નિશીથના પ્રસિદ્ધ આલાપાને આધારે એકાન્તથી અન્યદર્શનીના કરેલા ઉપર ખતાવેલા શુભ કાર્યો અનુમોદવા નહીં એમ કહે છે, તે વાત ઠીક નથી, કેમકે તેજ આલાપામાં અવિમુહ મુદ્ધપરિસા મર્મગ હસલાહેજ્જા એ વચનથી મુર્ખ લોકોની પર્ષદા વિશેષમાંજ અન્ય દર્શનીની દ્વાધાનો નિષેધ ખતાવ્યો છે, નહીં કે સામાન્ય સભાને વિષે, પણ આ ઠેકાણે ઘણા તર્કવિતર્કથી ઘણું વક્તાવ્ય છે પણ તેતો સાક્ષાત્ મળવાથી ઠીક થાય.

પ્રશ્ન ૫—દ્રાધજવરવાળો કોઈ શ્રાવક અનશન કરીને રાત્રે જળ પીએ ? કે અનશનજ ન કરે ? અને અનશનવાળો શ્રાવક દીવસે પણ સચિત પાણી પીએ ? કે અચિત્ ?

ઉત્તર ૫—દ્રાધજવરવાળો શ્રાવક રાત્રે સર્વથા જળ ત્યાગ કરવાને અશક્ત હોય તો આહાર ત્યાગ રૂપ અણુસણુ કરે એમ જાણવામાં છે અને અણુસણુ કરેલો માણસ અચિત તે પણ ઉણુ કરેલું પાણી પીએ.

પ્રશ્ન ૬—કોઈ મરણ પામતા એવા અન્ય મતવાળાને શ્રાવક અથવા સાધુ નમસ્કારાદિ સંભળાવે તો તે તેને પુન્ય થાય કે પાપ ? અથવા તેના સમ્યક્ત્વને હાની પહોંચે ?

ઉત્તર ૬—મરતા એવા અન્યદર્શનીને નમસ્કારાદિ જે ઉપકાર બુદ્ધિએ સંભળાવે તો લાભજ થાય છે એમ જણાય છે.

પ્રશ્ન ૭—શ્રી હરીભદ્રસુરિએ જોદ્ધાને હોમવાનો આરંભ કરીને છોડ્યા ? કે આરંભજ કર્યો નહોતો. આ વાત ક્યાં લખી છે ?

ઉત્તર ૭—હરીભદ્રસુરિએ હોમવાને માટેજ જોદ્ધાને જોડાવ્યા હતા ત્યાર પછી ગુરૂમહારાજે જાણ્યું, એટલે જે સાધુઓને મોકલ્યા તેઓએ “ ગુણસેણિ અગ્ની સિંહીનંદાય ” કૃત્યાદિ સમરાદિત્યચરિત્રની મૂળ ત્રણ ગાથાઓ આપવાથી પ્રતિબોધિત સુરિએ જોદ્ધાને છોડ્યા, એ પ્રમાણે તેઓના પ્રબંધમાં છે, પ્રભાવિક ચરિત્રમાં તો સરત પૂર્વક વાદમાં જીતાએલા જોદ્ધાના ગુરૂએ તત્ત એવા તેલના કડાયામાં પ્રવેશ કર્યો આ ઠેકાણે કેટલાક લોકો કહે છે કે મંત્રના જાપના પ્રભાવથી જોદ્ધમતાનુયાયિઓને આકર્ષણ કર્યા હતા, પરંતુ તેલના કડાયામાં હોમ્યા નહોતા એ પ્રમાણે પણ લખેલું છે.

इति प्रथमः प्रकाशः समाप्तः

પડિત નમર્ષિમણિકૃતપ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—જનમંદિરમાં ગ્રહસ્થાને કેસર વિગેરેનું છાંટકું ઉચિત સમજવું કે નહીં ?

ઉત્તર ૧—તિલક વિગેરેની જેમ શ્રાવકોને દેરાસરમાં કેસર વિગેરેના છાંટણા કરવા ઉચિત જણાય છે.

પ્રશ્ન ૨—વાશી ભાત છાશવિગેરેથી સંસ્કારિત હોય તો તે ત્રીજે દીવસે ખપે કે નહીં ?

ઉત્તર ૨—વાશી ભાત જે છાશ વિગેરેથી સંસ્કારિત હોય તો ત્રીજે દીવસે પણ ખપે.

પ્રશ્ન ૩—જનમંદિરથી નીકળતા સાધુઓને અથવા શ્રાવકોને આવરસહી કહેવી, ઉચિત છે કે નહિ ?

ઉત્તર ૩—જનમંદિરથી નીકળતાં સાધુઓને હમેશાં અને શ્રાવકોને સામાયિક અથવા પોસહમાં હોય ત્યારે આવરસહી કહેવી ઉચિત છે.

પ્રશ્ન ૪—ચોમાસામાં જનાલયમાં કાળે કાઢ્યાવિના દેવવંદાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૪—ચોમાસામાં જનાલયમાં શ્રાવકોને તથા સાધુઓને કાળે કાઢીને દેવવંદન કરવું ઉચિત છે.

પ્રશ્ન ૫—જનમંદિરમાં રાત્રે નાચ્યાદિ કરવું ઉચિત છે કે નહીં ?

ઉત્તર ૫—જનમંદીરમાં રાત્રે નાટ્યાદિ કરવાનો નિષેધ જણાય છે, કહ્યું છે કે:—

રાત્રૌ ન નંદિર્નબલિ પ્રતિષ્ઠા, ન મજ્જનં ન ભ્રમણં રથસ્ય ।
ન સ્ત્રીપ્રવેશો ન ચ લાસ્ય લીલા, સાધુ પ્રવેશો ન તદ્વ્ર ચૈત્યમ્ ॥૧॥

અર્થ:—જે મંદિરમાં રાત્રે નંદિ ન મંડાતી હોય, બલિદાન પ્રતિષ્ઠા તથા સ્નાન ન થતાં હોય રથ ફેરવાતો ન હોય (રથયાત્રા ન થતી હોય) સ્ત્રીઓનો પ્રવેશ ન હોય, નાટક ગાયન વિગેરે લીલા ન થતી હોય અને સાધુનો પ્રવેશ ન હોય તેને ચૈત્ય કહીએ. આ પ્રમાણે છતાં કેાઈ તિર્થાદિકને વિષે રાત્રે નૃત્યાદિક થતું દેખાય છે તો તે કેાઈ કારણે જન્ય જાણવું.

પ્રશ્ન ૬—વ્યાખ્યાન સમયે બેઠસણં ઇદ્રાણં એ પ્રમાણે જોલનારને વચમાં ઉઠવું કદપે કે નહિ ?

ઉત્તર ૬—વ્યાખ્યાન વખતે બેઠસણં ઇદ્રાણં એ પ્રમાણે વાસ્તવિક રીતે તેણેજ જોલવું કે જે વ્યાખ્યાન સંપૂર્ણ થતાં સુધી બેસવાને માટે ઇચ્છતો હોય.

પ્રશ્ન ૭—સામાન્ય દિગમ્બર શ્રાવકના ધેર રત્નત્રયાદિ મહોત્સવ વખતે આપણા (સ્વેતામ્બર) શ્રાવકોએ જવું ઉચિત છે કે નહિ ?

ઉત્તર ૭—રત્નત્રયાદિના મહોત્સવ વખતે જેમ વિરોધ થતો ન થાય તેમ કરવું એજ વાસ્તવિક છે. એકાન્તવાદ નથી.

પ્રશ્ન ૮—પકવ આંબલી સુકો ગણાય કે લીલી ?

ઉત્તર ૮—પકવ આંબલી સુકો જાણવી લીલી નહિ.

પડીત રવિસાગરકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

—

પ્રશ્ન ૧—પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થકરના શરીરના માનમાં મોટું અંતર હોવા છતાં બળમાં તફાવત નહિ તેનું શું કારણ?

ઉત્તર ૧—અપરિમિયબલા જિણ વરિંદા (અપરિમીત છે બળ જેઓનું એવા જીનવરો હોય છે.) એ પ્રમાણે આગમ પ્રમાણ હોવાથી પહેલા તથા છેલા તીર્થકરોનું કાંઈ પણ તફાવત વિના અપરિમિત બળ જાણવું.

પ્રશ્ન ૨—સાધુએ વિધિપૂર્વક કરેલા કાર્યમાં પણ પ્રાયશ્ચિતની ઉત્પત્તિ છે. એ વાત સત્ય છે કે અસત્ય ?

ઉત્તર ૨—વિધિપૂર્વક પણ સો હાથ ઉપરાંત જવામાં ધ્યાન વિહી પડીકમવા પડે છે તેની જેમ સાધુએ વિધિપૂર્વક કરેલા કાર્યમાં પણ પ્રાયશ્ચિત આપવાની વાત આગમમાં તે પ્રમાણે કહેલું હોવાથી સત્ય છે.

પ્રશ્ન ૩—અસ્વાધ્યાયના ત્રણ દીવસની મધ્યમાં કરેલો ઉપવાસ આલોચણાની મધ્યમાં ગણાય કે નહિ ?

ઉત્તર ૩—ન ગણાય.

પ્રશ્ન ૪—દીવસની પહેલી પોરિસિ પછી દશ વૈકાલિક વિગેરે સુત્રો ગણવા સુઝે કે નહિ ?

ઉત્તર ૪—અહોરાત્રીમાં ચાર સંધ્યાને છેડીને બધા કાળમાં દશવૈકાલિકાદિ સુત્રો ગણવા સુઝે તેમ સમજવું.

પ્રશ્ન ૫—ભગવતિજીના પાંચમા શતકમાં ચાર (પ્રત્યક્ષ, અનુમાન-આગમ-ઉપમાન) પ્રમાણ કહ્યા છે અને રત્નાકરાવતારિકામાં પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ એ બે પ્રમાણ કેમ કહ્યા છે ?

ઉત્તર ૫—અનુમાન ઉપમાન અને આગમ પ્રમાણને ' પરોક્ષમાં અંતરભાવ કરવાથી રત્નાકરાવતારિકામાં બેજ પ્રમાણ કહ્યા છે.

પ્રશ્ન ૬—ભગવતિજીના નવમા શતકમાં કહેલા અશ્રુત્વા કેવલી ધર્મોપદેશ આપે કે નહીં ?

ઉત્તર ૬—એક જ્ઞાત અને એક પ્રશ્નને મુકીને ધર્મોપદેશ ન આપે એમ ત્યાંજ કહેલું છે.

પંડીત વિવેક હર્ષગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—ઠાણાંગ સૂત્રમાં ચતુર્થ સ્થાનમાં અંતક્રિયાના અધિકારમાં “ દીર્ઘેણ પરિહાણ ” એ પ્રમાણે બન્ને ઠેકાણે પાઠ છે, વૃત્તિમાં તો સનતકુમારની અંતક્રિયા (મરણ) ના અધિકારમાં દીર્ઘતરેણ (વધારે દીર્ઘ) એ પ્રમાણે પાઠ છે અને

૧ સ્મરણ પ્રત્યભિજ્ઞાન, તર્ક, અનુમાન, આગમ મેદત સ્તત્પદ્ય પ્રકારમ્

રત્નાકરાવતારિકા દ્વિતીય પરિચ્છેદ, પ્રીત્તું સુત્ર, ઉપમાનનો પ્રત્યભિજ્ઞાનમાં અન્તર્ભાવ કરેલો છે.

એવી રીતે પાઠ રહે તે સંગત થાય છે અન્યથા સનત્કુમારની તદ્દલવ મુક્તિ થવી જોઈએ તો પછી સુત્રમાં તર શબ્દ કેમ ન લખ્યો અર્થાત્ દીહેણ ત્યાં અધિકાર્ય તર પ્રત્યય કેમ ન લાગ્યો ?

ઉત્તર ૧—સનત્કુમારની અંતક્રિયાના અધિકારમાં દીર્ઘતરેણ એ પ્રમાણે વ્યાખ્યા કરી છે અને ભરત ચક્રવર્તીના અંતક્રિયાના ધિકારમાં તેવી રીતે નથી માટે વ્યાખ્યાતો વિશેષાર્થપ્રતિપત્તિઃ (વ્યાખ્યામાંથીજ વિશેષ અર્થનું જ્ઞાન થાય છે) એ ન્યાયથી જાણી લેવું. સૂત્રમાં તર શબ્દનું ગ્રહણ ન કરવું વ્યાખ્યા સહિત સુત્રો હોય છે એ ન્યાય જણાવવાને માટે અર્થાત્ વ્યાખ્યાથી વિશેષ અર્થ સમજી લેવો.

પ્રશ્ન ૨—કલ્પકિરણાવલીમાં પહેલા ચોમાસામાંજ તાપસના આશ્રમથી નીકળવાના અધિકારમાં “ અપ્રિતીવાળાના ઘરમાં ન રહેવું ’ ઇત્યાદિ પાંચ અલિગ્રહમાં મૌન રહેવું એ પણ અલિગ્રહ હોવાથી મૌનગ્રાહી ભગવંતને કહ્યા છે અને પાછળથી ઉત્પન્ન નિમિત્તિયાને પોતાના મુખે માળાના સ્વપ્નનો અર્થ કહ્યો છે તથા તલકણુ ઉત્પન્ન થશે કે નહીં ઇત્યાદિ સ્થળમાં ગોશાળાની સાથે પણ અનેકવાર તો યોગ્યા હતા તેનું કેમ સમજવું ?

ઉત્તર ૨—આ કહેવું યુક્ત નથી. કેમકે તે વખતે ભગવાને તેવાજ પ્રકારના દ્રવ્ય ક્ષેત્રાદિ અલિપ્રાયવડે કરીને મૌન રહેવાને અલિગ્રહ કયો હશે કે જેથી લેશમાત્ર પણ ભાંગે ન આવે.

પ્રશ્ન ૩—અશાડ શુદ્ધ ચૌદશની પછીના પર્યુષણ આડા પચાસદીવસો રહેવાની વ્યવસ્થા થવાથી અશાડ શુદ્ધ ચૌદશ ગ્રીષ્મ ચોમાસાનો દીવસ છે એમ સિદ્ધાન્ત છે. તેમ છતાં કદપ કીરણાવલીમાં અષાડ શુદ્ધ ચૌદશથી આરંભીને ભાદરવા શુદ્ધ ૪ ચોથ સુધી પચાસ દીવસો કલા છે તે કેમ ઘટે? કેમકે ચૌદશથી આરંભ કરીને એટલે તેને પણ સાથે લઈને ગણીએ તો એકાવન દીવસો થાય.

ઉત્તર ૩—કદપકીરણાવળીમાં અશાડ સુદ ચૌદશથી આરંભ કરીને ભાદરવા શુદ્ધ ચોથ સુધી પચાસ દીવસો થાય છે એમ કહ્યું છે તે ઠીક છે કેમકે “ * ચતુર્દશ્યા આરમ્ભ ” ચૌદશથી આરંભ કરીને ત્યાં પંચમી મર્યાદારૂપ અવધિમાં ગ્રહણ કરેલી હોવાથી ચૌદશ તે દીવસો મધ્યે ન ગણાય અર્થાત્ પૂર્ણિમાથી દિવસોની ગણતરી કરવાથી પચાસ દીવસો થાય છે તેમ જાણવું.

પ્રશ્ન ૪—શ્રી મહાવીર ભગવાનના માતા પીતા બારમે દેવલોક ગયા છે એમ શ્રી આચારંગસુત્રમાં કહ્યું છે. ચોથે સ્વર્ગે ગયા છે. એવી રીતે કોઈ સુત્રમાં કહ્યું નથી. તોપણ પ્રકરણાદિ

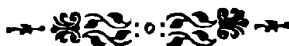
* અવધિમાં પંચમી આવે છે. અવધિ બે પ્રકારની છે. મર્યાદા અને અભિવિધિ. અભિવિધિમાં પંચમી થઈ હોય તો જે થકી પંચમી થઈ હોય તેનું પણ ગ્રહણ થાય છે અને મર્યાદામાં તેનું ગ્રહણ થતું નથી. અહિં મર્યાદારૂપ અવધિમાં પંચમી વિવક્ષિત હોવાથી ચૌદશનું દીવસોની ગણતરીમાં ગ્રહણ ન થયું.

અનેક ગ્રંથોમાં પ્રાધાન્યેન ચોથે સ્વળે ગયા છે તેવી રીતે કહ્યું છે. અથવા ગૌણપણે આચારંગને પણ સમ્મત છે તેનું શું કારણ ?

ઉત્તર ૪—ભગવાન મહાવીરના માતા પિતા ખારમે દેવલોક ગયા એમ શ્રી આચારંગસુત્રમાં કહ્યું છે અને ચોથે દેવલોક ગયા એમ પ્રવચનસારોદ્ધારાદિ ગ્રંથોમાં કહ્યું છે. આ બે વાતમાં તત્વ કેવળી જાણે તેમ પ્રાચીન ગ્રંથકારોએ લખ્યું છે. ચોથે દેવલોક ગયાની હકીકત પ્રાધાન્યેન કહી છે. તે ઘણા ગ્રંથોમાં તેવું સંભળવાથી કહી છે એમ જાણવું.

પ્રશ્ન ૫—ઉપપાતિક ઉપાજ્ઞમાં અંબડના આલાપામાં “ અન્નગત્થિ અપરિગ્ગહિઆણિ ચેડયાણિ ” એ પ્રમાણે સુત્રમાં પાઠ છે અને વૃત્તિમાં તો “ ચૈત્યાનિ-અર્હત્પ્રતિમા ” એ પ્રમાણે અર્હત્ પદ દેખાય છે. તો મુળ સુત્રમાં કેવો પાઠ છે તે કહો.

ઉત્તર ૫—ઉપપાતિક ઉપાંગમાં અંબડના આલાપામાં ઊંઘકજ ઠેકાણે અરિહંત એ પ્રમાણે પદ સુત્રમાં દેખાય છે બધે ઠેકાણે દેખાતું નથી અને ચેડયાણિ બધે ઠેકાણે દેખાય છે. તેથી વૃત્તિકારે ચૈત્યાનિ-અર્હત્ પ્રતિમા એ પ્રમાણે વ્યાખ્યા કરી સંભવે છે.

પંડિત દેવવિજયગણીકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—“ફકારસ અગાઈ વારસ ડવંગાઈ દસપન્નાઈ”
એ ગાથામાં કહેલા પચાન્નાઓ દસ કયા ?

ઉત્તર ૧—ઉપરની ગાથા કોઈ ગ્રંથસ્થ જણાતી નથી
તેથી દપચન્નાના જુદા જુદા નામ કોઈ ગ્રંથમાં નથી.

પ્રશ્ન ૨—ઉપરની ગાથામાં કહેલા ચાર મુળ સુત્રો કોણ ?

ઉત્તર ૨—આવશ્યક, દશવૈકલિક, ઉત્તરાધ્યયન, અને ઓઘ
નિર્યુક્તિ એ ચાર મૂળસુત્રો છે.

પ્રશ્ન ૩—છ છેદગ્રન્થો કયા ?

ઉત્તર ૩—નિશીથં, મહાનિશીથ, દશાશ્રુતસ્કંધ, બૃહ-
તકદ્વપ, વ્યવહાર, અને પંચકદ્વપ એ છ છેદ ગ્રન્થો છે.

પંડિત ઇનાણુદ ગણિયે કરેલા પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—શ્રાવકને અકૃમ સુધીના પચ્ચખાણુમાં ઓસા-
મણુ કદ્યે કે નહિ ?

ઉત્તર ૧—તેવો આચાર નહીં હોવાથી શ્રાવકને અકૃમ
સુધીના પચ્ચખાણુમાં ઓસામણુ કદ્યે નહીં

પ્રશ્ન ૨—તેજ દીવસની કરેલી ગોળપાપડી કઈ વિગય-
માં આવે ?

ઉત્તર ૨—તેજ દીવસની કરેલી ગોળપાપડી ઘી ગોળરૂપ
વિગયમાં ગણાય એમ વદ્ધવાદ છે.

પાંડિત જસવિજય ગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—ગ્રહસ્થના આચારને ધારણ કરનાર યતિ વેષ
ધારી સામાયિક લઈને પ્રતિક્રમણ કરે કે ચૈત્યવંદનથી કરે ?

ઉત્તર ૧—વાસ્તવિક રીતે સામાયિક લઈને પ્રતિક્રમણ કરે.

પ્રશ્ન ૨—શિયાળા અથવા ઉનાળામાં ગ્રહસ્થ જનાલય-
માં કાળે ઉદ્ધરોને દેવવંદન કરે કે પ્રમાર્જન પૂર્વકજ કરે ?

ઉત્તર ૨—શિયાળામાં અથવા ઉનાળામાં કાળે ઉદ્ધરવા
નિયમ નથી તેમ છતાં કરે તો ભલે કરે.

પાંડિત નગર્ષિગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—“ સત્તઠ ગુરુ પરંપરા કુસીલે એગદુતીગુરુ
પરંપરા કુસીલે ” એ પ્રમાણે મહાનિશીથના તૃતીય અધ્યયન-
ના પ્રારંભના પ્રસ્તાવમાં છે તેનો શું અર્થ ?

ઉત્તર ૧—સત્તઠ ગુરુ પરંપરા કુસીલે અ! ઠેકાણે એ
વિકલ્પોને પ્રતિપાદન કરવાથી એમ નિશ્ચય થાય છે કે એક એ

અથવા ત્રણ ગુરૂની પરંપરા સુધી કુશીલ થયે છતે તેનો વિષે સામાન્યારી સર્વથા ઉચ્ચિત્ત નથી તેથી જો અન્ય સાંભોગિક વિગેરેથી ચરિત્રને ગ્રહણ કર્યા વીના પણ ક્રિયોદ્ધારને કરવા આહો તો કરી શકે. ચાર અથવા એ થકી વધારે ગુરૂ પરંપરા કુશીલ હોય તો અન્ય સાંભોગિકાદિ થકી ચારિત્ર સંપન્ન ગ્રહણ કરીનેજ ક્રિયોદ્ધાર કરી શકે અન્યથા નહીં.

પ્ર^૨ન ૨—મહાવિદ્વેહની વિજયમાં કેવળજ્ઞાની તિર્થંકર વિચરતા હોય ત્યારે ખીજા તિર્થંકરના જન્માદિ થાય કે તેમના મોક્ષ ગમન પછી થાય ?

ઉત્તર ૨—મહાવિદ્વેહની વિજયમાં તિર્થંકર કેવળજ્ઞાનીપણે વિચરતા હોય ત્યારે, અથવા છદ્મસ્થ હોય ત્યારે અન્ય તિર્થંકરના જન્માદિ ન થાય.

પ્ર^૨ન ૩—ચોમાસામાં પ્રભુ નગર અથવા ગામની અંદર રહેતા હોય ત્યારે વ્યાખ્યાન વળતે આઠ 'મહાપ્રતિહાર્યનું' નૈયત્યપણું હોવાથી યોજન પ્રમાણુ ક્ષેત્રમાં દેવતાઓ પુષ્પવૃષ્ટી કરે કે નહિ ? જો કરે તો લોકના ઘર વિગેરેમાં શી રીતે થાય ?

ઉત્તર ૩—ચોમાસામાં તિર્થંકરોનું નગરાદિકમાં રહેવું પ્રાયઃ થતુંજ નથી, અને કદાચિત્ થાય તો જેમ ઉચિત્ હોય તેમજ પુષ્પપ્રકારાદિ કરે એમ સંભવે છે. અન્યથા પ્રતિહાર્યનું નૈયત્ય રહે નહીં.

૧ અશોકવૃક્ષઃ સુરપુષ્પવૃષ્ટિર્દિવ્યધ્વનિશ્રામરમાસનં ચ ।

ભામંડલં દુન્દુભિરાતપત્રં સત્પ્રાતિહાર્યાણિ જિનેશ્વરાણામ્ ॥૧॥

પ્ર^૨ન ૪—ચોમાસામાં સમોસરણ થાય કે નહીં અને જો
થાય તો પ્રભુ નગરમાં રહેલા હોય ત્યારે ખાર પર્ષદા કેમ સમાય ?

ઉત્તર ૪—ચોમાસામાં સમવસરણ થવાનો નિશ્ચય નથી.
કોઈવાર થાય અને કોઈવાર ન થાય પણ ખાર પર્ષદા તો મળે
એ નિયત છે. અને એ તો નગરમાં પણ સુખે સમાય એમ
પ્રતિભાસે છે.

પ્ર^૨ન ૫—ગર્ગાચાર્યએ તજેલા પાંચસો સાધુઓમાં તેઓ
સ્વેચ્છાચારી હોવાથી સાધુપણું સંભવે કે નહિ ?

ઉત્તર ૫—ગર્ગાચાર્યે તજેલા સાધુઓમાં વ્યવહારથી
સાધુપણું છતાં પણ પરમાર્થથી તો સાધુપણાનો અભાવજ
સંભવે છે.

પ્ર^૨ન ૬—છન્નસ્થ લગવાન વિહાર કરતા હોવાથી ભરતો
બહુલી અડંબ-ઈલ્લા-ઈત્યાદિ ગ્રામ નગર-દેશાદિની સ્થાપના
કરી હોવી જોઈએ. લગવાન કેવી રીતે છન્નસ્થ વિહાર કરતા
હોવાથી કરી શકે ?

ઉત્તર ૬—લગવાને પોતાના પુત્રોને રાજ્ય આપવાને અ-
વસરે ગ્રામ, નગર, દેશ, વિગેરેની સ્થાપના કરેલી હોવાથી
કોઈ જાતની આશંકા યુક્ત નથી.

પંડિત ડાહર્ષિમણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

— ૦ —

પ્રશ્ન ૧—દત્તોઽસૌર્વસૌખ્યાનિ, ત્રિશુદ્ધચારાધિતોયતિઃ

વિરાધિતશ્ચતૈરશ્વી નરકાનધ્યયાતનાઃ ॥૯૦॥

અર્થ:—મન-વચન અને કાયાવડે કરીને આરાધિત મુનિ સર્વ સુખને દેછે અને જો વિરાધિત હોય તો નરક અને તિર્થંચની અતુલ્ય પીડાને દેછે.

ચારિત્રિણો મહાસત્ત્વા, વ્રતિનઃ સન્તુ દૂરતઃ ।

નિષ્ક્રિયોઽપ્યગુણજ્ઞોઽપિ, ન વિરાધ્યો મુનિઃ ક્વચિત્ ॥૯૧॥

અર્થ:—ચારિત્રી અને મહાસત્ત્વશાળી મુનિઓ તો દુર રહે પરંતુ ક્રિયાને નહિ કરવાવાળો અને ગુણને નહિ જાણવા-વાળો પણ મુનિ કોઈ વખત વિરાધ્યો નહિ.

યાદશં તાદશં વાઽપિ, દૃષ્ટ્વા વેષધરં મુનિમ્ ।

મૃદ્ધી ગૌતમવદ્ ભક્ત્યા, પૂજયેત્ પુણ્યકામ્યયા ॥૯૨॥

અર્થ:—જેવા તેવા પણ વેષધર મુનિને ગ્રહસ્થ પુણ્યની ઇચ્છાથી ગૌતમની જેમ પુજે.

વન્દનીયો મુનર્વેષો, ન શરીરં હિ કસ્યચિત્ ।

વ્રતિવેષં તતોદૃષ્ટ્વા, પૂજયેત્ સુકૃતી જનઃ ॥ ૯૩ ॥

અર્થ:—મુનિનો વેષ વન્દનીય છે કેમકે શરીર વન્દનીય નથી, તેથી મુનિવેષ દેખીને પુણ્યશાળી જન પુજે.

પૂજિતો નિષ્ક્રિયોઽપિ સ્યાલ્લજ્જયા વ્રતધારકઃ ।

અવજ્ઞાતઃ સત્ક્રિયોઽપિ, વ્રતે સ્યાચ્છિયિલાદરઃ ॥૧૪॥

અર્થઃ—ક્રિયાને નહીં કરવાવાળો મુનિ પણ જો પુજિત હશે તો લબ્ધભૂતી વ્રતને ધારણ કરશે. અને ક્રિયાને કરવાવાળો પણ તિરસ્કૃત હશે તો તે વ્રતને વિષે શિથિલાદર થશે.

દાનં દયા ક્ષમા શક્તિઃ, સર્વમેવાલ્પસિદ્ધિકૃત્ ।

તેષાં યે વ્રતિનં દૃષ્ટ્વા, ન નમસ્યન્તિ માનવાઃ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ—જેઓ વ્રતિને દેખીને નમસ્કાર નથી કરતા તેઓનું દાન, દયા, ક્ષમા, શક્તિ તે સર્વ અલ્પ સિદ્ધિને કરવાવાળું થાય છે. અર્થાત્ તેનું સંપૂર્ણ ફળ મળતું નથી.

આરાધનીયાસ્તદમી, ત્રિશુદ્ધયા જૈનલિન્ગિનઃ ।

ન કાર્યા સર્વથા તેષાં, નિન્દા સ્વાર્થવિઘાતિકા ॥૧૬॥

અર્થઃ—મન, વચન અને કાયની શુદ્ધિવડે કરીને જૈન સાધુઓ આરાધવા. તેઓની કોઈ પણ પ્રકારે સ્વાર્થનો ધાત કરવાવાળી નિન્દા ન કરવી.

કારણં તવ કુષ્ટાનાં, મહીપાલ ? સ્ફુટં હ્રદઃ ।

મા કદાપિ મુનીન્ કુદ્ધાનપિત્વં તુ વિરાધયેઃ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ—હે રાજા તારા કોઠનું આ કારણ સ્પષ્ટ છે માટે કોઈ પણ વખત કુદ્ધમુનિની પણ વિરાધના ન કર.

આ પ્રમાણે વૃદ્ધ શત્રુઞ્ચ મહાત્મ્યના ખીજ સર્જમાં

કેવળ સાધુ ચિન્હ ધારણ કરનાર પણ મુનિ વંદનીય છે અને ગૌતમવત્ પુણ્ય છે એમ કહ્યું છે. તે શા હેતુથી કહ્યું છે ?

ઉત્તર ૧—ઉપરના શ્લોકો કારણિક વિધિને આશ્રયીને અથવા તિર્થોદ્દેશાવન બુદ્ધિથી કર્યા જણાય છે તેથી એમાં કાંઈ દોષ નથી.

વટપદ્રીય પંડિત પદ્મવિજય ગણિતકૃત પ્રશ્ના તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—પદ્મી વિગેરે પ્રતિક્રમણમાં ચૈત્યવંદનથી આરંભીને કયા સુત્ર સુધી પંચેન્દ્રિયને આરા ઉતરવા દેવું નિવારીયે ?

ઉત્તર ૧—ચૈત્યવંદનથી આરંભી રૂચ્છામોઝણસાંઠિં (છ આવશ્યક) સુધી નિવારવાનું પરંપરાથી દેખાય છે બાકી તેને માટે વ્યક્ત અક્ષર ઉપલબ્ધ નથી.

પ્રશ્ન ૨—પદ્મી વિગેરે પ્રતિક્રમણમાં છીંક થયે છને ક્યાંથી ક્યાં સુધી ફરીને પ્રતિક્રમણ કરવું ?

ઉત્તર ૨—પદ્મી વિગેરે પ્રતિક્રમણમાં પદ્મી અતિચારની પહેાંને છીંક આવી હોય તો અવરુર હોય તો ચૈત્યવંદનથી આરંભીને ફરી પ્રતિક્રમણ કરવું એવો વદ્ધ સંપ્રદાય છે.

પ્રશ્ન ૩—વંદણા દેતી વખતે ગુરુપાદનું કયા રૂપ પર ચિંતન કરવું ?

ઉત્તર ૩—વાંદણા દેતી વખતે મહુપત્તિ ઉપર અથવા રજેહરણ ઉપર જ્યાં વાંદણા દે ત્યાં ગુરૂપાદનું ચિંતન કરવું.

પ્રશ્ન ૪—સતવિરાહણ પાવં, અસંસ્વ ગુણીયંતુ ઇક્કસમય-મ્મિ । મૂયસ્સય સંસ્વગુણં, પાવં એકસ્સપાગસ્સ ॥૧॥ વેઈંદિય તેઈંદિય, ચઝરિંદિય ચેવ તહય પંચેદિ । લક્કવ સહસ્સં તહસય ગુણં ચ પાવં મુણેયવ્વં ॥૨॥ આ બે ગાથાઓ કોણુ ગ્રંથમાં છે ?

ઉત્તર ૪—સત્ત વિરાહણપાવં ઇત્યાદિ બે ગાથાઓ છુટક પાનાઓમાં મળે છે કોઈ ગ્રંથમાં ઉપલબ્ધ થતી નથી.

પ્રશ્ન ૫—વાંદણા દેતી વખતે મહુપત્તિ ક્યાં મુકવી ?

ઉત્તર ૫—વાંદણા દેતી વખતે સાધુએ હાથા ગોઠણ ઉપર મહુપત્તિ મુકવી અને શ્રાવકે ગુરૂપાદને વાંદણા દેતાં જાનુ ઉપર ચરવળા ઉપર કે ભુમિપર મુકવી.

પ્રશ્ન ૬—ગુરૂની પાસે પાછલી પડીલેહણ સંબંધી ક્રિયા કરતાં શ્રાવિકાઓ બેશીને સ્વાધ્યાય કરે કે ઉભી રહીને ?

ઉત્તર ૬—ગુરૂની પાસે પાછલી પડીલેહણ સંબંધી ક્રિયા કરતાં શ્રાવિકાઓ ઉભીરહીને સ્વાધ્યાય કરે.

પંડિત કાતકર્ષિંગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—શ્રાવકને રાત્રે જિનાલયમાં આરતી ઉતારવી યુક્ત છે કે નહિ ?

ઉત્તર ૧—કાંઈ કારણ હોય તો રાતે આરતી ઉતારવી યુક્ત છે અન્યથા નહિ.

પ્રશ્ન ૨—કાયોત્સર્ગ સ્થિત (ઉભીરહેલી) જીન પ્રતિમાના ચરણાદિનું પરિધાપન (વસ્ત્રાદિવડે કરીને ઢાંકવું) યુક્ત છે કે નહિ ?

ઉત્તર ૨—જીન પ્રતિમાના ચરણાદિનું વસ્ત્રાદિવડે ઢાંકવું સાંપ્રત વ્યવહારે યુક્ત લાગતું નથી.

પ્રશ્ન ૩—પકળી પ્રતિક્રમણમાં સંયુક્ત ક્ષામણાની આદિમાં “ ઇચ્છકારિ સુહૃપાસ્વી સુખતપ શરીર નિરાવાધ સુખ સંજમ યાત્રા નિરવહ છઈ ” ઇત્યાદિ કહેવું જોઈએ કે નહિ ?

ઉત્તર ૩—સંયુક્ત ક્ષામણાની આદિમાં ‘ઇચ્છકારિસુહરાઈ’ ઇત્યાદિ કહેવું સામાન્યારી વિગેરેમાં નહિ દેખવાથી અધિક સંભવે છે.

પાંડિત આણંદવિજયજીએ કરેલા પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—કરંબામાં અથવા છાશમાં નાખેલું સચિત્ત જીરૂ અચિત્ત થાય છે કે નહીં ? થતું હોય તો જે ઘડીએ ત્રણ પહોરે કે આખી રાત્રી ચાલી ગયા પછી ?

ઉત્તર ૧—કરંબામાં અથવા છાશમાં નાખેલું સચિત્ત જીરૂ કાંઈ પ્રકારે અચિત્ત થતું નથી એમ જણાય છે.

પ્રશ્ન ૨—ગાંઠ છેદેલા શેરડીના કકડા સચિત કે અચિત અને બે ઘડી પછી સચિત પરિહારી શ્રાવકને ખાવા કહ્યે કે નહીં ?

ઉત્તર ૨—ગાંઠ છેદેલા પણ શેરડીના કકડા સચિત હોય છે તેમ જણાય છે.

પરિત કહાનજી ગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો

પ્રશ્ન ૧—કોઈ શ્રાવક પ્રાતઃકાળે સામાયિક લઈને એક ઘડીમાં પાછો પોસહ ગ્રહણ કરે તો કહ્યે કે નહિ ?

ઉત્તર ૧—સામાયિક લઈને સામાયિક પુરૂં થયા સિવાય પણ બે કોઈ પોસહ ગ્રહણ કરે તો કહ્યે છે.

પ્રશ્ન ૨—માળવીઋષિ વિગેરેના કરેલા સ્વાધ્યાય મંડળીમાં કહ્યે કે નહીં ?

ઉત્તર ૨—આગમમાં કહેલો મુનિઓનો હાલના આચાર્યોનો અને ભટ્ટારકોનો સ્વાધ્યાય મંડળીમાં કહ્યે બીજા વર્તમાનકાળના ઉપાધ્યાયો વિગેરેનો સ્વાધ્યાય ન કહ્યે એવો વક્તવ્ય છે.

ઉપાધ્યાય શ્રી સુમતિવિજયગણિ શિષ્ય પડીત ગુણ-

વિજયગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—કોઈ પણ સાધુએ અનુપયોગવડે કરીને સચિત્ત મીઠું વહોર્યું હોય અને પછી માલુમ પડ્યું હોય કે આ સચિત્ત મીઠું છે તો ત્યાં શું કરવું ?

ઉત્તર ૧—અનુપયોગવડે કરીને સાધુથી સચિત્ત મીઠું વહોરાઈ ગયું હોય તો તે વખતે જે શ્રાવક પાસેથી મીઠું વહોર્યું હોય તેની પાસે જઈ જણાવે કે આયુષ્મન્ ? તમોએ આ મીઠું જાણતાં વહોરાવ્યું કે અજાણતા ? શ્રાવક કહે કે અજાણતા પરંતુ હવે સાહેબ તેનો યથેચ્છ ઉપલોગ કરો. તેમ કહેવા પછી તેનો ઉપલોગ કરે અથવા કોઈ કારણથી ન ખવાયું હોય તો સાધર્મિકને દઈદે. આવી રીતે જો અનુકુળ હોય તો કરવું, અન્યથા સાધુ મીઠાને પરકવીદે. આ વાત શ્રી આચારાંગ સુત્રના બીજા શ્રૂતસ્કંધમાં પિંડેષણ અધ્યયનના દશમા ઉદ્દેશકમાં કહી છે.

પ્રશ્ન ૨—જેઓ મનથી સંલોગ કરવાવાળા દેવતાઓ છે તેઓ મનવડે તેવા પરિણામ કર્યે છતે તેમને માટે તેઓને યોગ્ય દેવીઓ મનથીજ કેમ તૈયાર થાય ? કેમકે અવધિજ્ઞાનનો ઉર્ધ્વલોકમાં થોડો વિષય છે. એમ કહેલું હોવાથી દેવીઓને તે દેવતાઓના મન પરિણામ જાણવા માટે શું જ્ઞાન છે ?

ઉત્તર ૨—આનંદ કલ્યાણના દેવતાઓ જેઓ મનથી સ-
લોગ કરવાવાળાં છે તેમણે મન પરિણામ તેવા કાર્યે છતાં સૌ-
ધર્મ અને ઇશાન દેવલોકમાં પણ તેઓને યોગ્ય રહેનારી દેવીઓ
તેઓને માટે ઉચ્ચાવય મનને ધારણ કરતી બેસે છે. તે દેવીઓના
શરીરમાં અર્પણ શક્તિથી જેમ શુકના પુત્રગણો રૂપાદિપણે પ-
રિણમે છે તેમ જલદી પોતાના અંગ સ્ફુરણાદિવડે તે દેવોની
ઇચ્છાનું તેઓને જ્ઞાન પણ થાય છે. એમજ જણાય છે.

પ્રશ્ન ૩—ઉપધાન વહેવાનું અને માળા આરોપણનું કળ
શાસ્ત્રાધાર સાથે કહો ?

ઉત્તર ૩—મહાનિશીથ આદિ ગ્રંથોમાં કહ્યું છે કે ઉપધાન
વહેવા તે શ્રુતના આરાધન નિમિત્તે છે અને માળારોપણ તપના
ઉદ્ધાપન માટે છે.

પ્રશ્ન ૪—સ્થાપના કેટલી ઉંચી નીચી અને તીર્થી દુર
સ્થાપેલી ક્રિયા શુદ્ધિના હેતુ ભુત થાય ?

ઉત્તર ૪—મસ્તકથી ઉંચી, પગથી નીચી, અને તીર્થી
દેખી ન શકાય એમ સ્થાપેલી સ્થાપના ક્રિયા શુદ્ધિના હેતુભુત
થતી નથી. એમ વૃદ્ધિવાદ છે. અર્થાત્ ઉચ્ચાઈમાં મસ્તકથી નીચી
હોવી જોઈએ. નીચાઈમાં પગથી ઉંચી હોવી જોઈએ. અને
પોતાની ખરોખર દ્રષ્ટી પહોંચે તેવી હોવી જોઈએ. કોઈ વખત
ઘણી ઉંચી સ્થાપના સ્થાપેલી હોય અને ઘણીજ નીચી ભુમ્યા-
દિકમાં ક્રિયા કરાતી દેખાય છે તે કારણિક જાણવી.

પંડિત હાપર્ષિ અણ્ણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—ચૌદપુર્વને જાણવાવાળા જ્યારે આહારક શરીર કરીને મહાવિદેહાદિકમાં મોકલે છે ત્યારે મધ્યમાં રહેલા જીવપ્રદેશો આહારી કે અનાહારી ? જો આહારી તો ઔદારિક શરીરે ગ્રહણ કરેલા આહારના આહારી કે આહારક શરીરે ગ્રહણ કરેલા આહારના આહારી ?

ઉત્તર ૧—કરેલું છે આહારક શરીર જેઓએ એવા ચૌદ પુર્વ ધારીના મધ્યમાં રહેલા જીવ પ્રદેશો આહારીજ હોય છે અનાહારી નથી હોતા, જે આત્મપ્રદેશો ઔદારિક શરીર સમ્બદ્ધ છે તે તે વખતે ઔદારિક શરીરે ગ્રહણ કરેલા પુદ્ગળોનો આહાર કરે છે અને જે આત્મ પ્રદેશો અહારક શરીર સમ્બદ્ધ છે તે આહારક શરીરે ગ્રહણ કરેલા પુદ્ગળોનો આહાર કરે છે, અવિચળ આઠ પ્રદેશો સિવાય સર્વ આત્મપ્રદેશો તપાવેલા ભાજનમાં રહેલા પાણીની જેમ ઉંચા નીચા થયાજ કરે છે આવું સિદ્ધાન્ત વચન હોવાથી અંતરાળ વર્તી કોઈ પણ પ્રદેશો નિયત નથી, તેઓની પણ પરાવૃત્તિ થવાનો સંભવ છે તેથી તેઓ કોઈ વખત ઔદારિક શરીર સાથે સંબદ્ધ થાય છે, અને કોઈ વખતે આહારક શરીર સાથે સંબંધ થાય છે, મધ્યમાં રહેવાવાળા તે એકાન્તે મધ્યમાં રહેવાવાળાજ રહેતા નથી અને જે પ્રદેશો જ્યારે મધ્યમાં હોય છે ત્યારે તેઓ પણ ઔદારિક કાયયોગીપણે સ્વ અવગાઠ પુદ્ગળોનો આહાર કરે છે એમ સંભવે છે વિગ્રહ ગત્યાદિ સિવાય જીવનું અનાહારીપણું નિષેધ્યું છે.

પ્ર^૨ન ૨—સિદ્ધના જીવોને હાથ પગ આંગળીઓ તથા નાસિકાદિ અવયવોનો આકાર હોય કે નહીં ?

ઉત્તર ૨—સિદ્ધના જીવોને હાથ પગ વિગેરેનો આકાર સંભવે છે કારણ કે અરુવિણો જીવઘણા, ઘનાશ્ચ શુષિર પૂરણતો નિચિત પ્રદેશતયા પોલાણુ પુરવાથી આઠ પ્રદેશવાળા થાય છે. તેથી ઘન કહેવાય છે એ શ્રી શાંતિસૂરી મહારાજના વચને કરીને શરીરની અંદર રહેલા પોલાણુનું પુરવાપણું સંભવે છે શ્રી હરિભદ્રસુરિ અને મલયગિરિજી પ્રમુખે પણ પોલાણુ પુરણજ કહ્યું છે.

પ્ર^૨ન ૩—શ્રી મહાનિશીથમાં કહેલા નાગીલે જે સાધુના દૂષણો આકર્ષ્યા અને દુષણ દેખવાથી તણ દીધા. તે તે માર્ગાનુયાયિ સમજવો કે નહીં ?

ઉત્તર ૩—મહાનિશીથોક્ત નાગીલે જે સાધ્વાલાસો (શીથીલ સાધુઓ) અને જીનાજ્ઞામાં નહીં વર્તનારાઓને દૂષણ દેખવાથી તણ દીધા તે માર્ગાનુયાયિજ સમજવો કારણ કે અસાધુ અને કુચરનો ત્યાગ કરવો એજ માર્ગ છે.

પ્ર^૨ન ૪—બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીએ સ્વદય આયુધ્ય હોવાથી છ ખંડનો દિગવિજય કેવી રીતે કર્યો ?

ઉત્તર ૪—બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીએ થોડાજ સમયમાં અપૂર્વ શક્તિથી દિગવિજય કર્યો જાણવો. ખીજું પણ તેને અપુર્વ શક્તિથી સાધ્ય થયું સંભવે છે.

પ્રશ્ન ૫—સ્ત્રી રત્ન લોહાના બનાવેલા પુરૂષને સ્પર્શ કરે તો તે ગળી જાય તેનું શું કારણ ?

ઉત્તર ૫—ઉત્કૃષ્ટ અતિશાયી કામ વિકારથી ઉત્પન્ન થયેલા પ્રબલ ઉષ્ણતા વિશેષને લીધે સ્ત્રીરત્નના સ્પર્શથી લોહાના બનાવેલા પુરૂષનું ગળી જવું સમજવું.

પ્રશ્ન ૬—એક આકાશ પ્રદેશને ધર્માસ્તિકાય અધર્માસ્તિકાય સંબંધી સાત પ્રદેશની સ્પર્શના કહી છે તેમાં વિદિશા સ્થિત પ્રદેશની સ્પર્શના કેમ નથી કહી ?

ઉત્તર ૬—એક આકાશ પ્રદેશને ધર્માસ્તિકાય અધર્માસ્તિકાય જે દિશાઓમાં હોય તે દિશાઓમાં રહેલા પ્રદેશોવડેજ સ્પર્શના થાય છે વિદિશાઓને વિષે રહેલા પ્રદેશોની સાથે સ્પર્શના થતીજ નથી. આ વાત બરાબર દિશા વિદિશાની સ્થાપના કરીને જોયાથી સારી રીતે સમજી શકાશે.

પ્રશ્ન ૭—તીર્થંકરોના ચૌદ હજાર વિગેરે સાધુઓની સંખ્યા કહી છે તેમાં ચૌદપુર્વી વિગેરેની સાથે ગણતરી કરવી કે જુદી ?

ઉત્તર ૭—ગણહર કેવલી મળઓ હિ પુલ્લિવે ઉલ્લિવા
ઈણસંખં ॥

નસંખા एसहि अनेआ सामन्न मुणीण सव्वगं ॥ १ ॥
तथा अठावीसं लक्खा अगयाली संचतह सहस्साइं ॥
सव्वेसिंपि जीणाणं जइणमाणं विणि दिट्ठं ॥ २ ॥

આ ગાથાઓના અનુસારે ચતુર્દશપુર્વી વિગેરેની યથોક્ત સંખ્યાની મધ્યમાં ગણત્રી કરવી એમ સંભાવના થાય છે.

પંચાશીતિ સહસ્રાણિ, લક્ષં સાર્દ્દશતાનિષદ્ ।

પરિવારેઽમ્બવન્ સર્વે, મુનયસ્ત્રિજગદ્ગુરોઃ ॥ ૧ ॥

આ શ્લોકના અનુસારે ચોરાશી હજાર સાધુઓની સંખ્યા થકી ભિન્નજ ચૌદ પુર્વધરો વિગેરે સમજાય છે કેમકે સામાન્ય સાધુ અને વિશેષ (ગણધર ચૌદ પુર્વધર વિગેરે) સાધુઓની ભિન્ન ભિન્ન સંખ્યા ગણી જો મેળવીએ તો ઉપરોક્ત શ્લોકમાં ગણાવેલી સંખ્યા પુર્ણ થાય આવી રીતે જો ભિન્ન ભિન્ન હકીકત મળવાથી તત્ત્વ કેવળી જાણે.

પ્રશ્ન ૮—ચક્રવર્તી વૈક્રિય શરીર કરીને સ્ત્રીઓને લોગવે છે તેને સંતાન થાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૮—ચક્રવર્તીના વૈક્રિય શરીરથી સંતાનની ઉત્પત્તિ સંભવની નથી માત્ર ઔદારિક શરીરથીજ સંભવે છે. વૈક્રિય શરીર ગર્ભાધાનનો હેતુ નથી એવું શ્રી પ્રજ્ઞાપનાની થતિમાં કહ્યું છે. શિલાદિત્ય વિગેરેની જે સુર્યાદિકથી ઉત્પત્તિ સાંભળીએ છીએ ત્યાં પણ સમાધાન કરેલું છે કે “ વૈક્રિય શરીરથી જો કે ગર્ભ રહેતો નથી પરંતુ તે દેવના લાવેલા ઔદારિક વીર્યના સંબંધથી ગર્ભ રહેવો સંભવે છે આ વાત મહાવાદી સંબંધમાં કહી છે.

इति द्वितीयः प्रस्तावः

પુનર્મહોપાધ્યાય શ્રી કલ્યાણવિજયમણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—શ્રદ્ધ વિધિમાં ચૈત્ર નિયમના અધિકારમાં સચિ-
ત્તવિગય વર્ણને જે વસ્તુ મુખમાં નાખીએ તે સર્વ દ્રવ્ય ગણાય
એવું કહેવાથી અનાહાર ત્રિક્ષ્ણ વિગેરે મુખમાં નાખીએ તો તે
દ્રવ્ય મધ્યે ગણાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૧—અનાહાર વસ્તુ પણ પાયઃ દ્રવ્યમાં ગણાય એમ
જણાય છે પણ પરચખાણુ લેતી વખતે ધાર્યું હોય કે ત્રિક્ષ-
ણાદિ અનાહાર વસ્તુને દ્રવ્યમાં ન ગણવી તો ન ગણાય. જેમ
સચિત્તને વિગય દ્રવ્યમાં ન ગણાય એમ કહેલ છે છતાં પરચખાણુ
લેતી વખતે સચિત્તને પણ દ્રવ્યમાં ગણવા એવી છુટી રાખ-
વાથી હમણા ઘણા જનો સચિત્તને પણ દ્રવ્યમાં ગણતા દેખાય છે

પ્રશ્ન ૨—ગંઠસી પરચખાણુમાં તે પરચખાણુ મુક્યા પછી
અનાહારી વસ્તુ મુખમાં નાખાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૨—ગંઠસી પરચખાણુ મુક્યા પછી પણ કાંઈ કા-
રણ હોય તો અનાહાર વસ્તુ ગ્રહણ કરવી કલ્પે એમ જણાય છે.

પ્રશ્ન ૩—ઉત્તરાધ્યયનની બૃહદ્વત્તિના પહેલા પત્રામાં
ઉદ્ધર્વરથિક શબ્દ છે તેનો શું અર્થ ?

ઉત્તર ૩—ઉત્તરાધ્યયનના અઘરા પંદોના પર્યાયમાં ઉદ્ધર્વ-
રથિક શબ્દ દ્રમક (ગરીબ) નો વાચક કલો છે.

પ્રશ્ન ૪—(પ્રથમ દિક્ષા આખ્યાને) છ માસ વીતી જવા-
નો સંલવ હોય તો પર્યુષણની અગાઉ વડી દીક્ષા અપાય કે

નહીં અને ત્યાર પછી અપાયતો વિજ્ય દશમી પહેલાં અપાય કે ત્યાર પછી અપાય ?

ઉત્તર ૪- છ માસ વીતી જવાનો સંભવ હોય તો પર્યુ-
પણાની અને વિજ્ય દશમીની પહેલાં પણ વડી દીક્ષા આપી
શકાય અન્યથાતો વિજ્યદશમીની પછીજ અપાય.

પ્રશ્ન ૫—પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિમાં પહેલાં
ઔદયિક તિથિજ વ્યવહારમાં આરાધ્ય હતી, કોઈ કહે છે કે
પુન્યો પહેલી તિથી આરાધ્ય છે એમ કહે છે તો શું સમજવું ?

ઉત્તર ૫—પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિમાં ઔદયિ-
કીજ તિથી આરાધ્ય જાણવી.

પ્રશ્ન ૬—અન્યદર્શનીના ધર્મના કાર્યો અનુમોદન યોગ્ય
કે નહીં ?

ઉત્તર ૬—અન્ય દર્શનીઓનાં પણ માર્ગાનુસારી ધર્મ
કૃત્યો શાસ્ત્રને અનુસારે અનુમોદનને યોગ્ય જણાય છે.

પ્રશ્ન ૭—વડી દીક્ષા લીધા પછી કેટલાક યોગના દીવસો
બાકી રહે તે મંદવાડ વિગેરે કારણથી જો છ માસ વીતી જાય તો
ફરીથી પ્રવ્રજ્યા યોગોદ્ધન પૂર્વક વડી દીક્ષા અપાય છે તેમાં
ગરુડ નાયકજ દીક્ષા આપે કે બીજા આપે ?

ઉત્તર ૭—ગરુડ નાયકજ દીક્ષા આપે.

પ્રશ્ન ૮—આચાર્યો અંગોપાંગની વાચના દીધા પછી
છેદશ્રન્યપ્રકીર્ણક વિગેરે સંબંધી વાચના અંગપ્રકીર્ણક પ્રચિન્ત
કેણ અનુદામે લખાવે ?

ઉત્તર ૮—આચાર્યો કોઈ છુટક પત્રમાં રહેલી વિધિ પ્રમાણે અથવા સામાયારીની મંચમાં રહેલી યોગ વિધિને અનુસારે વાચના કરે એમ જાણવું.

પ્રશ્ન ૯—શ્રી લગવતી સુત્રને અનુસારે તેમજ કર્ણિકા વૃત્તિ, વીર ચરિત્રાદિને અનુસારે જમાલીના કેટલા લવ જાણવા ?

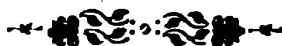
ઉત્તર ૯—જમાલીના પંદર લવ જાણવા.

પ્રશ્ન ૧૦—વળગંધો વમેહિંવા આ ગાથાના વ્યાખ્યાનમાં શ્રાદ્ધદીન કૃત્યમાં પુષ્પો પરોવીને પુજન કરવું એ પ્રમાણે અક્ષરો વર્તે છે. આ ઠેકાણે શાલિકો પાકને પલટાવીને લિન્ન અર્થને કરે છે અને ખાધ લોકો માને છે અને માટે ખીજે કોઈ ઠેકાણે લગ્યું હોય તો કહો ?

ઉત્તર ૧૦—હમણા તો પરોવીને પુષ્પો વડે પુજન કરવું એ પ્રમાણે શ્રાદ્ધ દીનથી કૃત્ય જાણવું.

પ્રશ્ન ૧૧—આસો અને ચૈત્ર માસમાં કેટલાક દીવસે મહા હિંસાના કારણ હોવાથી સિદ્ધાન્તની વાચનાદિકમાં અસ્વાધ્યાય દીવસો ગણી તજીએ છીએ તે પ્રમાણે ઇંદનો દીવસ પણ મહા હિંસાનો હેતુ હોવાથી કેમ ન તજવો ? કેટલાક ખુદ્ધિમાનો તે દીવસ તજે છે આપણી તે સંબંધમાં શું મર્યાદા છે ?

ઉત્તર ૧૧—ઇંદને દિવસે અસ્વાધ્યાયના સંબંધમાં વૃદ્ધોએ તે પ્રમાણે આચરેલ નથી એજ નિશ્ચિત જાણવું.

પુનઃ જગમાલ ગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓનાં ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—રાત્રે જેણે પકવાન ખાધું હોય તેને સાંઝનું (પકવાન ખાધા પછી) પ્રતિક્રમણ અને સવારનું પ્રતિક્રમણ કરવું સુઝે કે નહીં.

ઉત્તર ૧—^૧અવિધિકયા વરમકયં, ઉસ્સુય વયણં કહ-
ન્તિ ગીયત્યા । પાયચ્છિન્નં જમ્હા, અકળ ગરુઅંકળ લહુઅં ॥૧॥
આ પ્રમાણે હેતુમર્લ ખાધાને અનુસારે પ્રતિક્રમણ કરવું તેજ
સુંદર લાગે છે.

પ્રશ્ન ૨—રાત્રે ભોજન કરનારને પ્રાતઃકાલે નવકારશી
વિગેરે—પચ્ચખાણુ કરવું કંઈપે કે નહીં ?

ઉત્તર ૨—રાત્રી ભોજન કરનારને નવકારશી વિગેરે પ-
ચ્ચખાણુ કરવું કંઈપે પણ શોભે નહીં.

પ્રશ્ન ૩—ચોમાસા માં મુનિને નગર પ્રવેશ કરતાં અથવા
નીકળતા પાદ પ્રમાર્જન કરાય કે નહીં ?

૧ અવિધિકૃતાત્ વરમકૃતં ઉત્સૂત્ર વચનં કયયન્તિ
ગીતાર્યાઃ । પ્રાયશ્ચિતં યસ્માત્ અકૃતે ગુરુકં કૃતે લઘુકમ્.

અર્થઃ—અવિધિથી કરેલા કાર્ય કરતાં બીલકુલ ન કરવું
તે શ્રેષ્ઠ છે. આ પ્રમાણે જે કહેવું તેને ગીતાર્યો ઉત્સૂત્ર વચન
કહે છે જેથી બીલકુલ નહીં કરેલા કરતાં અવિધિથી પણ ક-
રેલા કાર્યમાં થોડું પ્રાર્થાશ્રિત લાગે છે અને બીલકુલ નહીં
કરેલામાં વધારે લાગે છે.

ઉત્તર ૩—જે ધૂળ વળગેલી હોય તો પાદ પ્રમાર્જન કરવું, અન્યથા નહીં.

પ્રશ્ન ૪—તપાગચ્છમાં રહેવાવાળા સાધુસમુદાય વિના બીજે ચારિત્રની શ્રદ્ધા કરવી કે નહીં ?

ઉત્તર ૪—તપાગચ્છમાં રહેવાવાળા સાધુ સમુદાયથી બીજે ચારિત્રની શ્રદ્ધા ન કરવી એમ એકાન્ત નથી.

પ્રશ્ન ૫—જેમ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે વનસ્પતિ વિગેરેમાં કેટલાએક જીવો એકાવતારી પણ હોય છે તેમ મતાન્તરીય સમુદાયમાં પણ કોઈ એકાવતારી હોય કે નહીં ?

ઉત્તર ૫—અન્યદર્શનીઓના સમુદાયમાં કોઈ એકાવતારી ન હોય એવો એકાન્તે નિશ્ચય જાણ્યો નથી.

પ્રશ્ન ૬—કોઈ કારણથી યોગ વહન કર્યા વિના પણ કલ્પ સુત્ર વાંચવાની આજ્ઞા ખરી કે નહિ ?

ઉત્તર ૬—કોઈ કારણથી યોગ વહન કર્યા વિના પણ કલ્પસુત્ર વાંચતા જણાય છે અક્ષરો ઉપલબ્ધ નથી.

પ્રશ્ન ૭—આધાકર્મિ ખાવાવાળાની મધ્યમાં રહેતો હોય અને પોતે શુદ્ધ આહાર ગ્રહણ કરતો હોય તો તે સાધુ કહેવાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૭—કારણ હોયતો આધાકર્મી ખાવાવાળો પણ જ્યારે સાધુ કહેવાય ત્યારે તેઓની મધ્યમાં રહેતો અને શુદ્ધ આહારને ગ્રહણ કરતો સાધુ કહેવાય તેને માટે તો શંકાજ શું કરવી.

પ્રશ્ન ૮—દેશવિરતિ અંગિકાર કર્યા વિનાના શ્રાવકો પ્રતિક્રમણ કરે છે તે કુળવાન કે નહીં ?

ઉત્તર ૮—શ્રાવકના કુળમાં ઉત્પન્ન થવાથી જ્ઞાતોચ્ચારનો અભાવ રહેતો પણ દેશ વિરતી પરિણામનો સદ્ભાવ હોવાથી દેશવિરતિ અંગિકાર કર્યા વિનાના શ્રાવકો પણ પ્રતિક્રમણ કરે તો કુળવાન જાણાય છે વળી સામાયિક ઉચ્ચારવું તે જ વિરતિ રૂપ છે અને ભાવની વિશુદ્ધિ છે.

પ્રશ્ન ૯—લીંબુના રસ સાથે મેળવેલા અજમા અને તેની સાથે મેળવેલી સુંઠ દુધિહારમાં કલ્પે કે નહીં ?

ઉત્તર ૯—લીંબુના રસ સાથે મેળવેલા અજમા તથા તેની સાથે મેળવેલી સુંઠ દુધિહાર તથા આયંબિલમાં ન કલ્પે.

પ્રશ્ન ૧૦—સ્વેત સિન્ધવ અચિત છે એવા અક્ષરે ક્યાં છે ?

ઉત્તર ૧૦—શ્રાદ્ધવિધિમાં વિદ્યમાન છે.

પ્રશ્ન ૧૧—(પ્રતિક્રમણ વિગેરેમાં) ^૧તેલ વિગેરે બોલાવીને આદેશ અપાય છે, તે ઠીક છે કે નહીં ?

ઉત્તર ૧૧—એ સાડું આચરણ નથી પરંતુ કેટલેક ઠેકાણે તેલ બોલાવ્યા વિના જીન લુવન વિગેરેના નિર્વાહનો અસંભવ હોવાથી તે નિવારણ અશક્ય છે.

પ્રશ્ન ૧૨—મંડળીની બહાર રહેલા ગીતાર્થને મળવાનો તથા વ્યાખ્યાન કરવાનો શું વિધિ છે ? મંડળી બહાર રહેલો

૧ આ ઉપરથી પહેલાં આદેશને માટે તે બોલાવું હોય એમ સંભવે છે. હાલમાં તેલ ને બદલે ઘીઈ બોલાય છે.

મોટો જ્યારે આવે ત્યારે લઘુએ તેને માટે પાટલો મુકવો તથા ઉભું થઈ જવું ઇત્યાદિ કરવું કે નહીં ? તથા મંડળીથી બહાર હોય તેની પાસે શ્રાવક તથા શ્રાવિકા ઉપધાનાદિ અનુષ્ઠાન કરે કે નહીં તે સ્પષ્ટ રીતે કહો ?

ઉત્તર ૧૨—ખાજો કોઈ વ્યાખ્યાન કરવાવાળો હોય તો મંડળી બહાર રહેલો વ્યાખ્યાન ન કરે, વંદન, ઉઠવું. વિગેરે વ્યવહાર તેને પણ કરવોજ તથા ખોળું કોઈ ન હોય તો શ્રાવકો તથા શ્રાવિકાઓને ઉપધાનાદિ ક્રિયા કરાવે.

પ્રશ્ન ૧૩—બદલાય ગયેલા વર્ણવાળું કસેદલકતું પાણી પ્રાસુક થાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૧૩—બદલાઈ ગયેલા વરણવાળું કસેદલકતું પાણી પ્રાસુક થાય છે. પરંતુ શુદ્ધ લોકોએ એવું આચરણ કયું નથી.

પંડિત આણંદસાગર ગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો

પ્રશ્ન ૧—જીનાલયમાં ઇર્ષ્યાવહી પડિકમવા પૂર્વકજ ચૈત્ય વંદન કરવું કે અન્યથા થઈ શકે ?

ઉત્તર ૧—ઈર્ષ્યાવહી પડિકમવા પૂર્વકજ જીનાલયમાં ચૈત્ય વંદન કરવું એવો એકાન્ત નથી એમ જણાય છે.

પ્રશ્ન ૨—નવકારસી પરચખાણુ રાત્રિ પરચખાણુમાં ગણાય કે જુદું ગણાય ? અને એ પરચખાણુ કરીને એક પહેર પર્યન્ત શ્રાવક રહે તો તેને પોરસીનો લાલ મળે કે બે ઘડીનોજ ?

ઉત્તર ૨—નવકારસી પચ્ચખાણુ સત્રિમાં ગણાતું નથી, પરંતુ દિવસમાં ગણાય છે અને તે પચ્ચખાણુ કરીને પોરિસિ પર્યન્ત અનુપયોગે રહે તો તેને પોરિસિનો લાભ મળતો નથી, ઉપયોગ પુર્વક રહે તો લાભ મળે.

પ્રશ્ન ૩—ત્રેસઠશલાકા પુરૂષો ગ્રહસ્થપણામાં અઠમ વિગેરે તપ કરે છે તેથી તેઓ વિરતી વાળા ખરા ?

ઉત્તર ૩—ત્રેસઠશલાકા પુરૂષો ગ્રહસ્થપણામાં વિરતી વાળા સાંભળ્યા નથી. અઠમાદિક તપ તો સાંસારિક કાર્યોને માટે કરે છે નિર્જરાને માટે કરતા નથી.

પ્રશ્ન ૪—એક સાથે સામાયક લેનારા બે જણમાંથી એક જણે સામાયિક સંપુર્ણ થયે પાર્યું અને બીજો પહોર સુધી બેસી રહ્યો તો તે બંનેને સરખો લાભ મળે કે કાંઈ ફેર ?

ઉત્તર ૪—સામાયિક કરવાવાળા શ્રાવકને ઉપયોગે બે ઘડીથી ઉપરાંત સામાયિક પાળે તો લાભ મળે છે અને અનુપયોગથી અતિચારને માટે છે એમ જાણ્યું છે.

પ્રશ્ન ૫—શ્રાવકને પોરિસિ વિગેરે પચ્ચખાણુ ચઠ્ઠવિહારાજ હોય કે અન્યથા પણ હોય ?

ઉત્તર ૫—શ્રાવકને પોરિસી, વિગેરે પચ્ચખાણુ ચઠ્ઠવિહારા પણ હોય અને અન્યથા પણ હોય. કારણ કે:—

જિસિ પોરિસિ પુરિ મેગા સળાઈં સટ્ટાણ દુતિ ચડહા એવા ભાષ્યના વચનથી દુવિહાર તિવિહાર ચઠ્ઠવિહાર ત્રણે પ્રકારે કરવા કહેવું.

પુનઃ કાનર્ષિમણિકૃત પ્રશ્નોત્થા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—ચંદ્ર તથા સુર્ય પોતાના શાશ્વત વિમાને શ્રી મહાવીરસ્વામીને વાંદવા માટે આવ્યા પણ તારાના વિમાનોને મધ્ય ભાગ થોડો હોવાથી તેઓની વચમાંથી એવડા મોટા વિમાનો શી રીતે આવી શક્યા ?

ઉત્તર ૧—ચંદ્ર તથા સુર્યનું પોતાના વિમાનોવડે આવવું તે જેમ દશ આશ્ચર્યની અંદર ગણાય છે તેમ તારાઓના વિમાનોની મધ્યમાં પ્રવેશ પણ તેની અન્તર્ગત આશ્ચર્ય તરીકે ગણી લેવો એમ સંભવે છે.

પ્રશ્ન ૨—તિર્થંકરોના કલ્યાણ સમયે સૌધર્મેન્દ્ર વિગેરે ઈન્દ્રો નંદિશ્વર દ્વીપ માહિના રતિકર પર્વતની ઉપર વિમાનો ને સંકોચ કરીને આવે છે ત્યારે સ્થીર તારાઓનું ઘણુંજ અદ્ય અંતર હોવાથી તેઓની મધ્યમાંથી શી રીતે આવી શકે ?

ઉત્તર ૨—

“ તારસ્સયતારસ્સ ય જંબુદિવંમિ અંતરં ગુરુઅં— ”

તારા તારાની મધ્યમાં જંબુદ્વીપને વિષે વધારે અંતર છે. એમ જેવી રીતે જંબુદ્વીપમાં તારાઓના અંતરનું માન કહ્યું છે તેવી રીતે બીજે કોઈ ઠેકાણે અન્તરાળનું માન કહેલું, સાંભળ્યું નથી તેથી તેમાં કાંઈ શંકા કરવા જેવું નથી.

પ્રશ્ન ૩—ચતુર્થ ભક્તના પચ્ચઆણ કરવાવાળાં શ્રાવકને પારણે તથા ઉત્તર પારણે ત્રિવિધાહાર તથા દ્વિ વિધાહારનું પચ્ચઆણ કરવું કદપે કે નહીં ?

ઉત્તર ૩—પરંપરાથી ત્રિવિધાહારનું પચ્ચખાણ કરવામાં આવે છે તેથી તેમ કરવું યોગ્ય જણાય છે.

પ્રશ્ન ૪—શ્રી લગ્નવતી સુત્રના દશમા શતકના અચ્ચારમાં ઉદ્દેશમાં દેવતાઓના આયુષ્યની સ્થિતિના સ્થાન દસ હજાર વર્ષથી આરંભીને સમય સમયની વૃદ્ધિએ તેત્રિશ સાગરોપમ પ્રચન્ત કલાં છે. સર્વ સ્થાનકે દેવતાઓ લાભે કે નહીં ?

ઉત્તર ૪—બધા સ્થિતિસ્થાનોએ દેવતાઓ વર્તે એવો નિયમ જાણ્યો નથી.

પ્રશ્ન ૫—દ્વિગંબર મત સ્થાપક સહસ્રમહાના ગુરૂનું નામ શું ?

ઉત્તર ૫—આવશ્યક વૃત્તિમાં સહસ્રમહાના અધિકારમાં તેના ગુરૂનું નામ કૃષ્ણાચાર્ય કહેલું છે.

પ્રશ્ન ૬—શ્રી ઋષભદેવના સમવસરણમાં જો તે સમયમાં વર્તતા મનુષ્ય જેવડું શરીર કરીને દેવતાઓ આવે તો તેઓના શરીરના અનુસારે કરવા પડતા મોટા વિમાનોના તારામંડળની અંદર અંતરાળ ઓછું હોવાથી પ્રવેશ કેમ થઈ શકે ?

ઉત્તર ૬—આ શંકાજ અનુચિત છે. કેમકે નંદીશ્વર દ્વીપે વિમાનોનો સંકોચ કરીને તિર્થ જંબુદ્વિપમાં આવતા હોવાથી તારાઓની મધ્યમાં તેઓને નિકળવુંજ પડતું નથી.

પ્રશ્ન ૭—શ્રાવક બાર વ્રત ઉચ્ચરે છે ત્યારે તેને કન્યાલિકા વિગેરેનો ત્યાગ હોય છે તો તેને પૈતાની કન્યાની બાબતમાં કાંઈ જયણા હોય છે કે નહીં ?

ઉત્તર ૭—‘ દુઃખિવળાઈ અવિસય ’ એવા શબ્દો તે મતના ઉચ્ચારમાં જ કહેલા હોવાથી પોતાની કન્યાની બાબતમાં જ્યણુ હોય છે.

પ્રશ્ન ૮—દીવસે ચૌદ નિયમ ધારવામાં મૈથુનનું અને દૂર ગમનનું પ્રયોજન નહીં હોવાથી તેનો નિષેધ કયો હોય તે સત્રે તેથી છુટા થવાનું કદપે કે નહીં ?

ઉત્તર ૮—તે માણુસે દીવસે જ નિયમ ધારેલો હોવાથી કદપે.

પ્રશ્ન ૯—દેસીયરાર્થપરિચય, ચાઉમ્માસે તહેવવરિસેય
ઈક્કિકે તિન્નિગમા, નાયવ્વા પંચ સેસેમ્મ ॥૧॥

આ કાયોત્સર્ગ નિર્ચુકિતની ચોરાણુંમી ગાથા છે.
તેનો શું અર્થ ?

ઉ. ૯—કાયોત્સર્ગ નિર્ચુકિતમાં રહેલી ઉપરની ગાથાનો શ્રી હરિભદ્રસુરિએ બનાવેલી વૃત્તિમાં આ પ્રમાણે અર્થ કહ્યો છે—દૈવસિક, રાત્રિક, (રાઇ) પાક્ષિક, ચાતુર્માસિક, તથા સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણમાં ત્રણ ગમ જાણવા. દૈવસેકાદિ પાંચે પ્રતિક્રમણમાં પ્રત્યેકને વિષે ત્રણ ત્રણ ગમ આ પ્રમાણે જાણવા—સામાયિક લાઇને કાઉસગ્ગ કરવો. ૧ સામાયિક લાઇને પ્રતિક્રમણ કરવું. ૨ તથા સામાયિક લાઇને ફરીથી કાઉસગ્ગ કરવો. ૩ એ ત્રણ ગમ સમજવા.

પુનઃ પંડિત નગર્ષિગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—એક બાહર પર્યાપ્ત જીવ જ્યાં હોય ત્યાં તેની નિશ્ચયે અસંખ્યાતા અપર્યાપ્તા જીવ હોય આવી રીતે કહું છે તેમાં આજ્ઞાજ પ્રમાણ છે કે કાંઈ યુક્તિ છે ?

ઉત્તર ૧—આજ્ઞાજ પ્રમાણ છે. યુક્તિ જોવામાં આવતી નથી.

પ્રશ્ન ૨—સંપુર્ણ ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય કહેવાય કે સ્કંધ કહેવાય ?

ઉત્તર ૨—દ્રવ્ય કહેવાય. કોઈ ઠેકાણે ઉપચારથી સ્કંધ પણ કહેવાય છે. પણ તેમાં કાંઈ બાધક જણાતું નથી.

પ્રશ્ન ૩—પરમાણુના વર્ણાદિ બદલાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૩—બદલાય.

પ્રશ્ન ૪—ગૌતમસ્વામી ગોચરીને માટે એકલા જતા હતા, કે બીજા મુનિને સાથે રાખતા હતા ?

ઉત્તર ૪—પ્રાયઃ એકલા જતા હતા. એવું ભગવતી વિગેરે સુત્રોમાં વાંચવામાં આવે છે. પરંતુ તેઓ આગમ વિહારી હોવાથી તેના ઉચિત અનુચિતનો વિચાર કરવો યોગ્ય નથી.

પ્રશ્ન ૫—ત્રૈવેયકાદિમાં પાણી નહિ હોવાથી ત્યાં રહેલા દેવતાઓ જીનપુજા શી રીતે કરતા હશે ?

ઉત્તર ૫—ત્રૈવેયક વિગેરેમાં પાણીની માફક વનસ્પતિ પણ હોતી નથી પરંતુ ત્યાંના દેવતાઓ પ્રાયઃ ગમનાગમનાદિ નહીં કરતા હોવાથી તેમજ પુળના ઉપકરણોનો અભાવ હોવાથી દ્રવ્યથી જન પુજા કરવાનું સંભવતું નથી.

પ્રશ્ન ૬—સુક્ષ્મ ખાદ્ય નિગોદ પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એક નિગોદમાં અનંતાં જીવો હોય છે એમ કહ્યું છે તો તેમાં નિગોદ શું ? અને જીવો કયા ? તે સ્પષ્ટ રીતે કૃપા કરી કહેશો.

ઉત્તર ૬—નિગોદ શબ્દવડે કરીને એક શરીર વનસ્પતિ સ્વરૂપ સાધારણ અનંત જીવોનું ઉપજાવેલું સમજવું તેમાં અનંતાં જીવો રહે છે તેથીજ તે અનંતકાયિક જીવો સાધારણ કહેવાય છે.

પ્રશ્ન ૭—પર્યુષણમાં જ્યારે ચૌદશને દીવસે કલ્પસુત્ર વાંચવું શરૂ કરવામાં આવે અથવા અમાસ વિગેરેની વૃદ્ધિ થઈ હોય તો અમાસ અથવા પડવાને દીવસે સુત્ર વાંચવામાં આવે ત્યારે છઠ્ઠ તપ કૌણ દીવસે કરવો ?

ઉત્તર ૭—એવે વખતે છઠ્ઠ તપ કરવાના દીવસોનો નિર્ણય નથી માટે યથાર્થિ તપ કરવો. દિવસના આગ્રહનું કાંઈ કારણ નથી.

પ્રશ્ન ૮—સમવસરણમાં ખીરાજેલા તિર્થંકરો ગૃહસ્થીના વેષે દેખાય કે સાધુના વેષે ?

ઉત્તર ૮—ન અન્યલિન્નિનો, નસ્વલિન્નિનો, ન કુલિન્ને વા

એ વચનથી તિર્થંકરો ગ્રહસ્થને વેષે અથવા સાધુને વેષે નહિ પરંતુ લોકોત્તરરૂપે દેખાય તેથી અમુકના જેવા એમ કહી શકાય નહીં.

પ્રશ્ન ૯—ગણધર મહારાજ પ્રતિક્રમણ કરતી વખતે સ્થાપના કરે કે નહીં ? કરે તો તિર્થંકરનીજ સ્થાપના કરે કે અન્યની ?

ઉત્તર ૯—તિર્થંકર દેવ તથા ગુરૂ બન્ને હોવાથી તેમની સમીપે પ્રતિક્રમણ કરતાં સ્થાપનાનું પ્રયોજન નથી. અને તેઓ ન હોય ત્યારે કરે તો આપણી જેમજ સ્થાપના કરે એમ સંભવે છે.

પ્રશ્ન ૧૦—ગુરૂપુજા સંબંધી સુવર્ણાદિક દ્રવ્ય ગુરૂદ્રવ્ય કહેવાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૧૦—ગુરૂપુજા સંબંધી સુવર્ણાદિ દ્રવ્ય ગુરૂદ્રવ્ય ન કહેવાય. કારણ કે તે તેમણે પોતાની નિશ્ચાનું કર્યું નથી. પોતાની નિશ્ચાનું કરેલું રત્નેહરણ વિગેરે ગુરૂદ્રવ્ય કહેવાય એમ જણાય છે.

પ્રશ્ન ૧૧—પુર્વકાલમાં એવું પુજાવિધાન હતું કે નહિ ?

ઉત્તર ૧૧—હેમચંદ્રાચાર્યની કુમારપાળે સુવર્ણક્રમણવડે પુજા કરી એવા અક્ષર કુમારપાળ પ્રબંધમાં છે. તથા ધર્મલાભ ઇતિપ્રોક્તે, દુરાદુચ્છિતપાણયે । સૂરયે સિદ્ધસેનાય. દદૌકોટિ નરાધિપઃ ॥૧॥ આ પ્રમાણે સિદ્ધસેન દિવાકર મહારાજના સંબંધમાં પણ અધિકાર છે.

પ્રશ્ન ૧૨—ગુરુદ્રવ્ય શા કામમાં ઉપયોગી થાય ?

ઉત્તર ૧૨—આ બધું અંગપુબ્ધરૂપ દ્રવ્ય તેજ વખતે શ્રી સંઘે જીર્ણોદ્ધારમાં વાપર્યાનું તેજ પ્રબંધમાં લખેલું છે. આ ઠેકાણે ઘણું વક્તવ્ય છે પણ કેટલું લખી શકાય.

પ્રશ્ન ૧૩—કૃત્રિમ વસ્તુ કેટલો કાળ રહે, સંજ્યાત કાળ કે અસંજ્યાત ?

ઉત્તર ૧૩—કૃત્રિમના અનેક પ્રકાર છે તેથી તે સંબંધમાં લગવતીજીના આઠમા શતકના નવમા ઉદ્દેશાની સુત્ર અને વૃત્તિ જોઈ લેવી. આ હકીકત જો અષ્ટાપદાદિ ઉપરના ચૈત્યને આશ્રીને પુછતાહો તો અને તે સંબંધમાં શંકા થતી હોય તો તેને માટે વસુદેવ હીંડીમાં અધીકાર છે તે જોઈ લેવો. ત્યાં ચાલતી અવસર્પિણીના અંત સુધી ચૈત્ય રહેશે એમ જણાવેલું છે. આ સંબંધમાં સિદ્ધાન્તના અક્ષરોની સાખીતી માગતાહો તો જંબુદ્વિપ પન્નતિ વિગેરેમાં સુષમાસુષમા આરાદિના વર્ણનમાં વાપી દીર્ઘિકા કાસ્યાદિ ધાતુ પ્રમુખ કૃત્રિમ પદાર્થનો સદ્ભાવ જોઈ લેવો.

પ્રશ્ન ૧૪—કુહણા શબ્દવડે કરીને ભુમિસ્ફોટ (ખીલ્લી-ટોપ) પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયના અધિકારમાં જીવાલિગમ સુત્રને વિષે વ્યાખ્યા કરી છે. જીવ વિચારમાં તો સાધારણ વનસ્પતિકાયને વિષે વ્યાખ્યાન છે તેનું કેમ ?

ઉત્તર ૧૪—આ વાત કેવળી મહારાજ જાણે.

પ્રશ્ન ૧૫—વિમાનોની મધ્યમાં ભૂમિ છે કે નહિ ?

ઉત્તર ૧૫—વિમાનોની મધ્યમાં ભૂમિ નથી એમ જણુ છે. કારણ કે ભગવત્યાદિ સુત્રોમાં નરક સંબંધી સાત અને આઠમી ધ્વિતપ્રાગભારા એમ આઠજ પૃથ્વી કહી છે જો સ્વર્ગમાં પણ પૃથ્વી હોત તો તે વધારે કહેત.

પ્રશ્ન ૧૬—દિવંતે ચલેસં અસહમાણે ભગવતીના સો-
ળમા સતકના પાંચમા ઉદ્દેશના અંતમાં તેની વૃત્તિમાં લખ્યું
છે કે અહીંયાં પુર્વભવમાં ઇન્દ્ર અભિનવ શ્રેષ્ઠિ થયો હતો.
અને ગાંગદત્ત જીર્ણુ શ્રેષ્ઠિ થયો હતો તેઓ બંને જણાએ શ્રી
મુનિસુવ્રત જીનની પાસે દીક્ષા લીધી હતી એમ લખ્યું છે.
વંદાસ્વૃત્તિમાં તો શ્રી મહાવીરના કાઉસગ્ગના અધિકારમાં વિ-
શાલા નગરીમાં જીર્ણુશ્રેષ્ઠિ અને અભિનવ શ્રેષ્ઠિ હતા,
તેઓ બે કોણ ?

ઉત્તર ૧૬—દિવં તે ચ લેસં અસહમાણે એ સુત્રની
વૃત્તિમાં જેઓ જીર્ણુશ્રેષ્ઠિ અને અભિનવ શ્રેષ્ઠિએ દિક્ષા લીધી
હતી, તેઓથી વિશાલા નગરીમાં જીર્ણુશ્રેષ્ઠિ અને અભિનવ
શ્રેષ્ઠિ બંને સિદ્ધજ હતા તેથી આ ઠેકાણે કાંઈ શંકા રહેતી નથી.

પુનઃ પંડિત કલ્યાણકુશલગણિકૃત પ્રશ્નો
તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—દુસુ તિસુ દુસુ તિસુ કપ્પેસુ ઘણુ દાદિ ઘણ
વાયત દુભયંચ કમા બે ત્રણ અને ત્રણ દેવલોકમાં ધનોદધિ
તથા ધનવા અને અનુક્રમે આધાર પણે છે પરંતુ તેના વલ-
યોના વિષ્કંભાદિનું પ્રમાણ કેટલું અને ક્યાં છે તેનો મને
સંદેહ છે અને તેનો નિર્ણય થયે છતે ત્યાં રહેલી ભુમિના વિસ્તાર
તથા લંબાઈનો નિર્ણય થાય ?

ઉત્તર ૧—ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ધનોદધિ અને ધનવા આઠ
દેવલોક સુધી આધારપણે છે. એમ આગમમાં કહ્યું છે. પરંતુ
તેનું પ્રમાણ અને વલયાદિ કોઈ ઠેકાણે વાંચવામાં આવ્યા
સાંભરતા નથી.

પ્રશ્ન ૨—ઉદ્દેશવાલાદિને કેટલાએક લોકો દેશ નિહ્નવ
માનેછે અને દેશ નિહ્નવ માનવાનું કારણ ઉપધાનના અપલા-
પિ હોવાથી બતાવે છે. તેઓ ઉપધાનના અપલાપિ છે એમ
શું તેઓના કરેલા કોઈ ગ્રન્થ ઉપરથી જાણ્યું કે સંપ્રતિ ઉપ-
ધાન નથી કરતા તેથી ? અત્યંત વિકલ્પ ઉપલ્પ છે એ કાંઈ
અમત્કારને કરવા વાળો નથી કારણ કે ઘણા કાળથી તેઓના
સમુદાયમાં પ્રમાદની ઉત્પત્તિ થવાથી તેઓ કરતા નથી.
અને પ્રમાદથી જે ઉપધાનનું ન વહેવું એ કાંઈ નિહ્નવતાનું
પ્રયોજક નથી જો કોઈ ગ્રન્થમાં લખ્યું હોય તો તે ગ્રન્થને દે-

ખવાને હું ઇચ્છુ છું તેઓ ઉપધાન વહેતા નથી તેથી નિહનવ છે એમ માનીને જો પ્રવચન પરીક્ષાદિ ગ્રન્થોમાં લખ્યું હોય તો આજ કાલ સાચો શ્રાવક કોણ અને ક્યાં છે ? ઇત્યાદિ તર્ક વડે કરીને મારા મનમાં તો તે લખેલું ચિન્ત્ય છે એમ પ્રતિભાસે છે. કેટલાકો તો તેઓ “ હોઈ મજ્જલં ” એવો પાઠ ગ્રાહે છે તેથી તેઓને વારે ઘડીએ નિહનવ કહે છે. પરંતુ એ પણ ઠીક નથી કેમકે જેમ તપાગચ્છની મધ્યમાં નાગપુરીય વિગેરે પંદર લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ નથી કરતા તો પણ તેઓ નિહનવ નથી કહેવાતા તેમ વજ્ર સ્વામીની પહેલાં તેઓની શાખા લિન્ન પડી ગયેલી હોવાથી નિહનવ નહીં કહેવાય કાલે વિણ્ણુ વહુમાણે ઉવહાણે તહય નિહનવણે ઇત્યાદિ અખંડ પાઠ પણ તેઓએ શ્રાવકોને ભણાવેલો દેખાય છે તો હે પુણ્ય તેઓ નિહનવ કહેવાય કે નહીં અને કહેવાય તો કેવી રીતે ? એ કહેશે તો આ બાળક અનુગ્રહિત થશે ?

ઉત્તર ૨—ઉકેશવાલાદિને કેટલાએક લોકો નિહનવ કહે છે તેનું કાંઈ માલુમ પડતું નથી અમો તો દ્વાદશ જલ્પ પટ્ટક ગ્રન્થમાં જેટલા નિહનવો કહ્યા છે તેનો નિશ્ચય કરીએ છીએ અને દ્વાદશજલ્પ પટ્ટક તો આપની પાસે પહેલાંજ એકલ્યો છે તથા પ્રવચન પરીક્ષામાં લખેલા નિહનવો ચિન્તનીય છે. અને સાચેસાચો નિષ્ણય જણાવ્યા વિના જ્યાં ત્યાં તે તે નિહનવોને કહેવાવાળાઓનો પ્રતિકાર પણ કેવી રીતે કરી શકાએ ?

પંડિત જિનદાસ ગણિકૃત મશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—નવ નારદો ક્યારે અને કોની પાસે સમ્યક્ત્વને પામ્યા. અને કેટલા સ્વર્ગે અને મોક્ષે ગયા ?

ઉત્તર ૧—નારદોની ગતિ વિગેરે આશ્રીને કેટલાક સ્વર્ગે અને કેટલાક મોક્ષે ગયા છે. પરંતુ બધાની હકીકત બરાબર કોઈ જગ્યાએ જણાઈ નથી.

પ્રશ્ન ૨—જીનપ્રતિમાઓને ગરમ લાખ વિગેરેના રસવડે કરીને ચક્ષુ વિગેરે ચડાવે તો તેમાં આશાતના થાય કે નહિ?

ઉત્તર ૨—નિપુણ શ્રાવકો ગરમ લાખવડે ચોડતાં દોષનો પ્રસંગ હોવાથી તેમ કરતા નથી. પરંતુ રાજમાં તેલને મેળવીને પછી તેને ખડાવીને તેના રસવડે ચક્ષુ વિગેરેને ચોડે છે.

પ્રશ્ન ૩—આસો તથા ચૈત્ર માસની અસજ્જાયમાં સાતમ આઠમ તથા નોમ એ ત્રણ દિવસો ઉપધાનમાં ગણાય કે નહિ ?

ઉત્તર ૩—એ ત્રણ દિવસો ઉપધાનના તપ વિશેષમાં લેજે ન આવે.

પ્રશ્ન ૪—માળ પહેરવાની નંદી ક્યારે મંડાય ?

ઉત્તર ૪—વિજયાદશમી પછી માંડવી સુઝે એમ વદ્ધ વાદ છે.

પ્રશ્ન ૫—ભરતક્ષેત્રના ચક્રવર્તિઓ પ્રથમ કોણ ગેણુ અંડ સાધે તેનો ક્રમ કહો ?

ઉત્તર ૫—પહેલાં મધ્યખંડ સાધીને પછી પોતાના સર-
દાર પાસે દક્ષિણ ખંડ સધાવે ત્યાર પછી તમિસા ગુફાની અ-
દર પ્રવેશ કરી વૈતાલ્યથી બહાર નીકળીને ઉત્તરનો મધ્ય ખંડ
સાધે, પછી સરદાર પાસે સિંધુનો ઉત્તર ખંડ અને ગંગાનો ઉત્તર
ખંડ સધાવે ત્યાર પછી વૈતાલ્ય સાધી તેની નીચેની ખંડ પ્રયાતઃ
ગુફાવડે નીકળી ગંગાનો દક્ષિણ ખંડ સરદાર પાસે સધાવીને
રાજધાની તરફ જાય આવો ક્રમ સમજવો.

પાંડિત વેદવર્ષિગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—પાસત્યા વડે દીક્ષિત સાધુથી ગહા ચાલે એવું
ક્યાં લખ્યું છે ?

ઉત્તર ૧—એવું તો કોઈ જગ્યાએ લખ્યું નથી. અહીં
એમ સમજવાનું છે કે, સંવિગ્ન આચાર્યાદિ તથા સંવિગ્ન
ગીતાર્યાદિ ન હોય તો સંવિગ્નના ભક્ત પાસત્યાદિની પાસે
જ્યારે પ્રાયશ્ચિત લે ત્યારે પુનર્વતારોપ રૂપ પ્રાયશ્ચિત ને કોઈને
આવે તેવું હોય તો તે પણ તેની પાસે લેવું પડે. આ પ્રમાણે
જેદગ્રન્થના કહેવા પ્રમાણે સમાધાન બધાંવું.

પ્રશ્ન ૨—દેશપાસત્યા ક્યારે વંદન કરવાને યોગ્ય છે ?

ઉત્તર ૨—ઉપર ગયેલા પ્રશ્નના ઉત્તરમાં કહ્યા પ્રમાણે
જ્યારે તેવાની પાસે પ્રાયશ્ચિતાદિ લેવું પડે ત્યારે આચાર્યાદિ

પણ પાસત્યાદિને દાદશાવર્ત વંદન કરે. આ સિવાયના અન્ય કારણ પ્રસંગે સર્વ પાસત્યાને પણ વૃદ્ધ વંદનાદિ કરે એમ આવશ્યક નિયુક્તિ વિગેરેમાં કહ્યું છે.

પ્રશ્ન ૩—ગુરૂની નાણુક પૂજા કયાં કહી છે ?

ઉત્તર ૩—કુમારપાળ શ્રીહિમચંદ્રાચર્યની હુમેશાં સુવર્ણ કમળવડે પૂજા કરતા હતા. આ પ્રમાણે કુમારપાળ પ્રમંદ્ર વિગેરેમાં કહ્યું છે. તેનાજ અનુસારે નાણાવડે કરીને આજકાલ પણ પૂજા કરાતી દેખાય છે. કેમકે નાણા પણ ધાતુમયજ છે. સુમતિ સાધુ સુરિના વારામાં મંડપાચળ પર્વત ઉપર મલીક શ્રી આર નામના માણસે સુવર્ણ ટંકકવડે કરીને પૂજા કરી, આવો વૃદ્ધવાદ પણ છે.

—(૦)—

પુનઃ પંડિત વિવેકહર્ષમણિકૃત પ્રશ્નો
તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—ઉમસેળં અરહા કોસલિણ ચરસો રુપુવ્ય
સય સહસ્તાઈ સંવાઝયં પાલિત્તા સિદ્ધે બુદ્ધે સંવદુ-
ક્ષસ્પર્શીણે એવં મરહો બાહુબલી બંમી સુંદરી એ ગાથાનો સ-
મવાચ્યાંઆવયવમાં આવેલી રસહો રસહસ્ત્રૂઆ ઇત્યાદિ ગા-
થાની સાથે વિરોધ આવે છે કેમકે ભગવાનના છ લાખ પુર્વ
ગાથા પછી ઉત્પન્ન થયેલા તેની સંખ્યા ૮૪ લાખ પુર્વાયુષ-
ત્વના બાહુબળીનું નિર્વાણ ભગવાનની સાથે કેમ બને?

કેમકે ચરમ શરીરના આયુષ્યનુ અપવર્તન થતું નથી. જો તમે અછેસમાં લેગું ગણી લેવાનું કહેશો તો તે પણ નથી. કારણ કે ઉત્કૃષ્ટ અવગ્રાહનાવાળાં એકસો આઠ એક સમયે સિદ્ધિ પદને પામ્યા એ અચ્છેડ છે. તેમાં તેનો સમાવેશ થશે નહિ.

ઉત્તર ૧—બાહુબલીનું સમયાંગ સુત્રાનું સારે ૮૪ લાખ પુર્વનું આયુષ્ય સંલવે છે. તો પણ અન્ય ગ્રંથોમાં ઋષભસ્વામીની સાથે નિર્વાણ કહ્યું છે તે વિરુદ્ધ નથી. કેમકે તેમના આયુષનું અપવર્તન અઠસય સિદ્ધા ઉત્કૃષ્ટ અવગ્રાહનાવાળાં એકસો આઠ એક સમયે સિદ્ધિ પદને પામ્યા. આ અચ્છેરાની અન્તર્ગતજ સમજવું. કારણ કે હરિવંશ કુલુપતિ આ આશ્રયની અંદર પણ યુગલિકના આયુષ્યનું અપવર્તન તથા યુગલિકનું નરકગમનનો અન્તર્ભાવ કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રશ્ન ૨—અન્તો મુહુત્તમિત્તંપિ એ ગાથાનો સમ્યગ્દ્રષ્ટિને ઉત્કૃષ્ટ ન્યૂનાર્થ પુદ્ગલ પરાવર્ત સંસાર પ્રતિપાદિત છે. જો અકિરિઆ વાઈસો મવિઓ અન્મવિઓવા ઇત્યાદિ દશ ચુર્ણિના અક્ષરાનુસારે સમ્યગ્દ્રષ્ટિને તથા ક્રિયાવાદી મિથ્યાદ્રષ્ટિને ઉત્કૃષ્ટ ન્યૂન પુદ્ગલ પરાવર્ત સંસાર કહ્યો છે. પરંતુ તે પણ આગમાન્તરને અનુસારે ન્યૂનાર્થ પુદ્ગલ પરાવર્તજ નિશ્ચિત થાય છે. તો સમ્યગ્દ્રષ્ટિને તથા ક્રિયાવાદી મિથ્યાદ્રષ્ટિને સંસારનું સરખ.પણું કેમ ?

ઉત્તર ૨—આ ઠેકાણે જો કે આ વાત માત્રથી સામ્ય કહ્યું છે. તો પણ સમ્યગ્દ્રષ્ટીમાં કોઈ આશાતના વિશેષના કરવાવાળા

વિરાધકનેજ એટલો સંસાર કલો છે, ખીજને એટલોળધો હોતો નથી. અને ક્રિયાવાદી મિથ્યાદ્રષ્ટિના સમુદાયમાં તો કોઈ લઘુ કર્મીને એકાવતારીપણાનો પણ સંભવ છે તો પછી સમાનતામાં શું શંકા ? તત્ત્વ કેવલી જાણે.

પ્રશ્ન ૩—કોઈ જાણતા એવા અભિનિવેશ કરવાવાળાને સંસારવૃદ્ધિનું કારણ કર્મબંધ વધારે, કે નહિ જાણતા એવા અભિનિવેશ કરવાવાળાને કર્મબંધ વધારે ?

ઉત્તર ૩—વ્યવહારથી તો જાણતો છતાં અભિનિવેશ કરવાવાળાને કર્મબંધ વધારે લાગે એમ જણાય છે.

પ્રશ્ન ૪—જાણતો એવો કોઈ હિંસાદિવડે કર્મબંધ બાંધે છે અને કોઈ અજાણતાં કર્મબંધ બાંધે છે તો તે બન્નેની અંદર કેને દ્રઢ કર્મબંધ થાય ?

ઉત્તર ૪—બન્નેની અંદર જેને ક્રોધાદિ પરિણામ દ્રઢ હોય તેને દ્રઢ કર્મબંધ થાય મંદ હોય તેને મંદ.

પુનર્મહોપાધ્યાય શ્રી સુમતિવિજયગણિ શિષ્ય પ રિત
ગુણવિજય ગણિકૃત પ્રશ્નો તથા ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—દક્ષિણ ભરતાર્ધમાં શ્રી ઋષભદેવ સર્વ વ્યવહારના બતાવનારા થયા તેવી રીતે ઉત્તર ભરતાર્ધમાં સકલ વ્યવહારને કરવાવાળું કોઈ થયું હશે કે નહિ ? જો કોઈ વ્યવહારને

કરવાવાળો થયો હોય તો તેનું નામ કહો. અને કોઈ ન થયો હોય તો ત્યાં કેવી રીતે વ્યવહાર ચાલતો હશે ?

ઉત્તર ૧—ઉત્તર ભરતાર્ધમાં જાતિસ્મરણવાળો કોઈ મનુષ્ય અથવા તો વ્યવહારને કરવાવાળો ક્ષેત્રનો અધિષ્ઠાયક કોઈ દેવ સંભવે છે. તેમજ કાળાનુભાવથી સ્વતઃ કેટલીક નિપુણતા પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્રશ્ન ૨—સૌધર્મ વિગેરે દેવલોકની અંદર પ્રત્યેક દેવને માટે એકજ ઉપપાત શર્યા હોય છે કે ભિન્ન ભિન્ન ?

ઉત્તર ૨—મહર્દ્ધિક દેવોની તો ઉપપાત શર્યા બુદ્ધી બુદ્ધી હોય છે. અન્ય દેવોની અભિન્ન પણ હોવી સંભવિત છે તેને માટે તથાવિધ સ્પષ્ટાક્ષરો જોવામાં આવ્યા નથી.

પ્રશ્ન ૩—દેશાવકાશિકવ્રતને કરવાવાળા કોઈએ સો યોજનની છુટ રાખી હોય તેને અકસ્માત્ તે થકી ઉપરાંત પત્ર મોકલવો પડે તો તેને વ્રતમાલિન્ય થાય કે નહિ ?

ઉત્તર ૩—યોગશાસ્ત્ર વૃત્તિ વિગેરેમાં લખેલું હોવાથી વ્રતમાલિન્ય થાય છે એમ માલુમ પડે છે.

પ્રશ્ન ૪—ઉપધાનને વહેવાવાળા શ્રાવકાદિને અકાલ સંજ્ઞામાં રાત્રે પણ જલશૌચ વિગેરે વિધિ થાય કે નહિ ?

ઉત્તર ૪—પોતાસંબંધી કોઈ પુરૂષે લાવેલું ઉષ્ણોદક કંપે.

પ્રશ્ન ૫—શ્રી ઋષભદેવ વિગેરે એકસો આઠ એક સમયમાં મોક્ષે ગયા આછેડ છે તો બાહુબળી વિગેરેના આયુષ્યને

આશ્રીને શું ગતી થશે? અને આના નિર્ણયનું પ્રતિપાદક કોઈ ગ્રન્થનું નામ કહો ?

ઉત્તર ૫—અઢસય સિદ્ધા આજ આશ્ર્યની અંદર ણા હુબલીના આયુષ્યના અપવર્તનનો સમાવેશ થાય છે જેવી રીતે હરિવંશ કલુપત્તિ એ આશ્ર્યની અંદર હરિવર્ષ ક્ષેત્રથી લાવેલા યુગલના આયુષ્યનું અપવર્તન શરીરનું લઘુ કરવું તથા નરક ગમન વિગેરે અન્તર્ભાવ કરીએ છીએ.

પ્રશ્ન ૬—જે આઠ આત્મપ્રદેશો મધ્યજ રહે છે તેઓ કર્મ પરમાણું વર્ગણાથી લીપ્ત હોય છે કે નહિ ?

ઉત્તર ૬—કર્મથી અનાવૃત્ત આત્માના આઠ પ્રદેશો રહે છે. શ્રી જ્ઞાનદીપીકામાં કહ્યું છે કે—

સ્પૃશ્યન્તે કર્મણા તેડપિ, પ્રદેશા આત્મનો યદિ ।

તદાજીવો જગત્યસ્મિન્નજીવત્વમવાપ્નુયાત્ ॥ ૧ ॥

તે (આઠ) આત્માના પ્રદેશો જો કર્મવડે કરીને સ્પર્શાય તો જીવ પણ જગતમાં અજીવપણાને પામે.

પ્રશ્ન ૭—મેઘકુમારના પુર્વલવમાં હસ્તિનું જે નામ સંભળાય છે તે નામ કોણે દીધું હશે ?

ઉત્તર ૭—તે પર્વતની મધ્યમાં રહેવાવાળા વનચરોએ દીધેલું એમ શ્રી જ્ઞાતાધર્મ કથાસુત્રમાં કહ્યું છે.

પ્રશ્ન ૮—ચૌદ ગુણઠાણા ઉપર ચડવાવાળો પ્રાણી ક્રમથી ચૌદમા ગુણઠાણાનો સ્પર્શ કરે કે વ્યવધાનથી કરે ?

ઉત્તર ૮--અનાદિમિથ્યાદષ્ટિ ચોથે ગુણુકાણે નષ્ટ થાય છે. બીજે અથવા ત્રીજે ન જાય. ત્યાર પછી જો ઉપશમ શ્રેણીનો આરંભ કરે તો ક્રમસર અગ્યારમા ગુણુકાણા પર્યન્ત જાય અને જો ચોથે ગુણુકાણેથી ક્ષપકશ્રેણીનો આરંભ કરે તો અગ્યારમા ગુણુકાણાને તજીને ચૌદમા ગુણુકાણા સુધી ક્રમસર જાય. આ વિષયમાં વિશેષ જાણવાની ઈચ્છાવાળા એ તર તર વિશેષ શાસ્ત્રો જોવાં

પ્રશ્ન ૯--ઔપપાતિક સુત્રને વિષે સાધુ વર્ણનના અધીકારમાં પંતાહારેની ધત્તિમાં વાસી વાલ ચણા વિગેરે વ્યાખ્યાન છે તો ખાદ્યવાસી પુષ્પિકા ખાવાવાળાને દોષ દેવો કેમ યુક્ત છે ?

ઉત્તર ૯--નિષ્પાવ ચળકમાર્ઙ અંતંપંતં ચ હોઙવાવન્નં એ પ્રમાણે બૃહત્કલ્પ ભાષ્યને વિષે જનકદ્વિપક અધિકારમાં તથા તેની ધત્તિમાં વાવન્ન શબ્દવડે કરીને વિનષ્ટ એ પ્રમાણે વ્યાખ્યાત છે તત્ત્વ તો તત્ત્વવિત્ જાણે. વાશીને ખાવાનો વૃદ્ધ પરંપરાથી તથા ત્રસ જીવની ઉત્પત્તિ તેને વિષે થવાથી વાશી ખાવારૂપ દોષનું વર્જનજ શ્રેય છે.

પ્રશ્ન ૧૦--ઉપાંગો ગણુધર રચિત છે કે અન્ય રચિત ? તથા ઉપાંગોની રચના અંગ રચાયા ત્યારે થઈ કે અન્ય કાળે ?

ઉત્તર ૧૦--ઉપાંગોને સ્થવિર મહારાજાઓ રચે છે, તે તીર્થંકર વિદ્યમાન હોય ત્યારે અથવા ત્યાર પછી પણ રચાય છે. અંગ રચાતી વખતેજ ઉપાંગો રચાય એમ એકાન્ત નથી. એ પ્રમાણ નંદીસુત્રની ધત્તિમાં સ્પષ્ટ કહ્યું છે. વિશેષ તે ગ્રન્થથી જાણી લેવું.

અણિ જયવંત શિષ્ય પંડિત દેવવિજયગણિકૃત
પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—લોકાન્તિક દેવો એકાવતારી હોય છે કે અષ્ટાવતારી ?

ઉત્તર ૧—અષ્ટાવતારી જાણવામાં છે.

પ્રશ્ન ૨—સૌધર્મેન્દ્રે કાઠી મુકેલો સંગમદેવ લવધારણીય શરીરવડે મેરૂ પર્વતની ચુલા ઉપર ગયો કે ઉત્તર વૈક્રિય શરીર વડે ?

ઉત્તર ૨—મુળ શરીરવડે કરીને ગયો એમ માલુમ પડે છે. કારણ કે ઉત્તર વૈક્રિય શરીરની એટલા કાળ પર્યન્ત સ્થિતિ નથી અને વિમાનથી મુળ શરીર બહાર જતું નથી એ વચ્ચેના વ્યતિરેક સમજવું.

પ્રશ્ન ૩—જેણે સર્વ વિગ્રહનું પચ્ચખાણ કર્યું હોય તે નીવિનું પચ્ચખાણ કરે તો એકાસણાની માફક તેને બેસણું પણ કરવું કદપે કે નહિ ?

ઉત્તર ૩—બેસણું કરવું કદપે એમ જાણવું.

પ્રશ્ન ૪—પરમાધામીઓ લબ્યજ હોય છે આ વાત સત્ય છે કે અસત્ય ?

ઉત્તર ૪—સત્યજ છે એમ જાણવું કારણ કે બન્ને પ્રકારે તેમાં અવિરોધીપણું છે. જે અલબ્ય હોય તો તે પરમા-

ધામીઓ અન્ય જન્મમાં કરેલા પાપોને કહીને જીવોને દુઃખ કરે છે તે વાત ઘટે નહિ, તથા તેઓ સ્વર્ગની ઇચ્છાથીજ તપસ્યા કરે છે એમ આગમમાં સાંભળીએ છીએ. તે વાત પણ ઘટે નહિ.

પ્રશ્ન ૫—મહાવીરસ્વામી પુર્વલવમાં ચક્રવર્તી થયા હતા તે પુણ્ય કયાં લવમાં ઉપાર્જન કર્યું ?

ઉત્તર ૫—તેનો નિર્ણય કોઈ ગ્રન્થમાં દેખ્યો નથી.

પ્રશ્ન ૬—તિર્થંકરોના જીવોને પરમાધામીઓ નારકીમાં પીડા કરે કે નહીં ?

ઉત્તર ૭—તેને માટે એકાન્ત જાણ્યો નથી.

પ્રશ્ન ૭—દેશવિરતિમાં ચક્રિપદનો બંધ થાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૭—તેને માટે પણ એકાન્ત જાણ્યો નથી.

પ્રશ્ન ૮—નેમિ ચરિત્રમાં શ્રી કૃષ્ણના પાંચ લવ કહ્યા છે અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાળાને ઉત્કૃષ્ટ ચારલવ કહ્યા છે તે કેવી રીતે સંગત થશે ?

ઉત્તર ૮—અન્યમતના અનુસારે કૃષ્ણના પાંચલવ કહ્યા છે એમ નિશ્ચય થાય છે. કારણ કે ધર્મેષદેશમાળા વૃત્તિમાં શ્રી નેમિનાથ અને કૃષ્ણના વિષાદ કરણ પ્રસ્તાવમાં કહ્યું છે કે—
માસોયતુ મંતઓ ઉવ્વઠિ રહેવ ભારહે વાસે સય દુવારે નગરે
જિયસત્તુસ્સ પુત્તો રક્કાર સમો અમમો નામ તિત્થયરો હો હિસિ
આ અક્ષરોને અનુસારે ત્રણજ લવ આવે છે. તત્ત્વ કેવળી
માહારાજ જાણે.

પ્રશ્ન ૯—પોસહ કરવાવાળી શ્રાવિકાઓ રસ્તામાં દેવ તથા ગુરૂના ગુણનું ગાન કરે છે તે ક્યાં લખ્યું છે ?

ઉત્તર ૯—આ રીત શાસ્ત્રમાં કહી નથી એમ જાણવું.

પ્રશ્ન ૧૦—પોરિસિની પછી ઉંચે સ્વરે ન બોલવું આ પ્રમાણે વૃદ્ધ વચન સાંભળીને પણ શ્રાવકો રાત્રી જાગરણ કરે છે તે ક્યાં લખ્યું છે ?

ઉત્તર ૧૦—તપસ્યાદિ જે દિવસે કરાય છે તે દિવસે દેખવાથી પરંપરાનું જ શરણું નિશ્ચિત થાય છે.

પંડિત વિદ્વલ્લિપિંગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો

પ્રશ્ન ૧—કોઈ નવ વ્યાખ્યાન વડે કલ્પ સુત્ર વાંચે છે. અને કોઈ અધીક વ્યાખ્યાનવડે કરીને વાંચે છે. તો તેની વાંચનાનો અધિકાર ક્યાં છે ?

ઉત્તર ૧—નવ વ્યાખ્યાન વડે કલ્પ સુત્ર વાંચે એમ અંતર્વાચ્યની મધ્યમાં વિધાન હોવાથી નિશ્ચિત થાય છે, અધિક વ્યાખ્યાનવડે વાંચવું એમ તથાવિધ સુવિહિત ગચ્છની પરંપરાથી કોઈપણ ઠેકાણે લખેલું જાણ્યું નથી.

પ્રશ્ન ૨—રાજગૃહ નગરમાં ગુણશિલાખ્ય ચૈત્યમાં શ્રી મહાવીરસ્વામીએ કલ્પસુત્ર પ્રકાશ્યું એ પ્રમાણે કલ્પાધ્યયનમાં કહ્યું છે. કલ્પસુત્રની વૃત્તિ વિગેરેમાં તો શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામીએ રચ્યું એમ કહ્યું છે એ કેમ સંગત થશે ?

(૭૫)

ઉત્તર ૨—શ્રી મહાવીર સ્વામીએ અર્થથી કલ્પસુત્ર પ્ર-
કાશ્યું અને ગણધરોએ તેને સુત્રોવડે ગુંથ્યું ત્યાર પછી નવમ
પુર્વથી દશાશ્રુતસ્કંધને ઉદ્ધાર કરતા ભદ્રબાહુસ્વામીએ પણ
અષ્ટમાધ્યયનરૂપ કલ્પસુત્રને પણ ઉદ્ધૃત કર્યું તેથી કાંઈ અનુ-
પપન્ન નથી.

પ્રશ્ન ૩—શ્રી ઋષભદેવના વખતમાં તાડના ફળથી દારક
યુગલિયો મરણ પામ્યો તે કેમ સંભવે ? કેમકે યુગલિયાઓનું
અકાલ મૃત્યુ હોતું નથી ?

ઉત્તર ૩—પુર્વકોડી થકી વધારે આયુષ્યવાળા યુગલિઆ
બાકી આયુષ્ય રહેતે મરતા નથી. શ્રી આદિનાથના સમયમાં
મરેલા યુગલિઆને પુર્વકોડીથી વધારે આયુષ્ય નહોતું તેથી
તેનું અકાલ મૃત્યુ સંભવે છે.

પ્રશ્ન ૪—પાંચ પાંડવોની સાથે વીશકોડી મુનિ સિદ્ધિ-
પદને પામ્યા એમ શત્રુજય મહાત્મમાં લખ્યું છે. આ ઠેકાણે
કોડી વીશ સંખ્યાની સમજવી કે સો લાખની ?

ઉત્તર ૪—વીશ સંખ્યાની કોડી ન લેવી પણ સો લાખની લેવી.

પ્રશ્ન ૫—જ્ઞાતાધર્મકથાંગના નવમા અધ્યયનમાં રત્નદ્રી-
પ દેવી મૂળ શરીરવડે કરીને લવણ સમુદ્રને શોધવા ગઈ એમ
કહ્યું છે પરંતુ પોતાના મૂળ શરીર વડે બીજે જગુ કેમ સં-
ગત થશે ?

ઉત્તર ૫—રત્નદ્રીપદેવી મુળ શરીરે સમુદ્રને શોધવાને
માટે ગઈ એમ કહ્યું છે. પરંતુ તેના મૂળ શરીરે બીજે કોઈ ઠે-

કાણે જવાનો પ્રતિષેધ જાણ્યો નથી કે જેથી આ ઠેકાણે શંકા થઈ શકે ?

પ્રશ્ન ૬—તિર્થંકરોની મધ્યમાં સાધુઓનો વિચ્છેદ થયે છતે કોઈ સ્વયં બુદ્ધને કેવળ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય તો તે ધર્મોપદેશ આપે કે નહિ ?

ઉત્તર ૬—પ્રત્યેકબુદ્ધ વિગેરે સર્વથા ધર્મોપદેશ ન આપે એ નિષેધ સિદ્ધાન્તમાં દેખ્યો નથી.

પ્રશ્ન ૭—ભરતક્ષેત્રમાં રહેલા છ ખંડના નામ કહો ?

ઉત્તર ૭—ભરતના દક્ષિણાર્ધમાં સિંધુ તથા ગંગા તે બન્નેની વચમાં આવેલા દેશને મધ્યખંડ કહે છે. ગંગાથી પૂર્વ દિશામાં આવેલા દેશને ગંગાનિકુટ ખંડ કહે છે, સિંધુથી પશ્ચિમ દિશામાં વર્તવાવાળા દેશને સિંધુનિકુટ એ પ્રમાણે. ઉત્તરાર્ધમાં પણ એજ ત્રણ નામ સમજી લેવા.

પ્રશ્ન ૮—ગંગા અને સિંધુ એ બન્ને નદીઓ કેટલી નદીઓના પરિવારવાળી છે. અને તે બન્ને શાસ્વતી છે તે કયાં સુધિ સમજવી ?

ઉત્તર ૮—ગંગા અને સિંધુ એ બન્ને નદીઓ ચૌદ ચૌદ હજાર નદીઓના પરિવારવાળી છે. એ વાતને લધુ સંગ્રહિણીમાં હરિભદ્રસુરિએ સ્પષ્ટ કરેલી છે. અને તે બન્ને નદીઓ શાસ્વતી છે કારણ કે લધુસંગ્રહણીમાં શાસ્વતા પદ્ધતિનેજ ગણાવવામાં આવ્યા છે.

પ્રશ્ન ૯—શ્રીમહાવીર સ્વામીનું ૭૨ વર્ષનું આયુષ્ય કહ્યું છે તે મોનો જન્મ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૩ ને દીવસે અને નિર્વાણ કાર્તિક વદી અમાવાસ્યાને દીવસે તો ૭૨ વર્ષ કેવી રીતે સંગત થશે ?

ઉત્તર ૯—અસાડ શુદ્ધ છઠ લક્ષણ ગર્ભોત્પત્તિના દિવસથી આરંભ કરીને ગણવાથી ૭૨ વર્ષ પુરા થઈ જશે. થોડા ન્યુનાધિક માસાદિ થાય તે પણ તેજ વર્ષમાં ગણાય છે એવી વિવક્ષા હોવાથી. નિર્ણય તો વ્યક્ત ગ્રન્થાક્ષર દેખ્યા વિના કેવી રીતે કરાય.

પ્રશ્ન ૧૦—શ્રી મહાવીર સ્વામીનાં માતપિતા બારમે દેવલોકે ગયા કે એથે દેવલોકે ?

ઉત્તર ૧૦—આચારંગ સુત્રમાં બારમે દેવલોકે અને પ્રવચનસારોદ્ધારમાંતો એથે દેવલોકે ગયા તેમ કહ્યું છે. તેનો નિર્ણય કેવલી ગમ્ય સમજવો.

પ્રશ્ન ૧૧—હરિનૈગમેષિ દેવે શ્રી મહાવીરના ગર્ભનું હરણ કોણ દ્વારે કર્યું હતું અને ત્રિશલાની કુક્ષિમાં કોણ દ્વારે મુક્યો ?

ઉત્તર ૧૧—મહાવીર પ્રભુના ગર્ભને દેવાનંદીના યોનિ દ્વારથી હરણ કરી ત્રિશલાના ગર્ભાશયમાં છવિછેદ કરીને મુક્યો. યોનિદ્વારે મુક્યો એ પ્રમાણે ભગવતી સુત્રમાં લખ્યું છે.

પ્રશ્ન ૧૨—શ્રી સ્થૂલીભદ્રનો ભાઈ શ્રીયક મરીને કોણ ગતિમાં ગયો ?

ઉત્તર ૧૨—પરિશિષ્ટ પર્વમાં સામાન્ય રીતે દેવલોકે ગયો એમ કહ્યું છે.

પ્રશ્ન ૧૩—સાધ્વી શ્રાવકોની ધ્યયે વ્યાખ્યાન કરે એમ કોણ ગ્રન્થમાં લખ્યું છે ?

ઉત્તર ૧૩—દશવૈકાલિક વિગેરે ગ્રન્થોમાં કહ્યું છે કે સાધુ કેવળ શ્રાવિકની સભા આગળ રાગનું કારણ હોવાથી વ્યાખ્યાન ન કરે. તેમજ સાધ્વી પણ કેવળ શ્રાવકની સભા આગળ રાગનું કારણ હોવાથી વ્યાખ્યાન ન કરે.

પ્રશ્ન ૧૪—જે ઇન્દ્રિય એળ મટીને ચતુરીન્દ્રિય ભ્રમરી કેમ થાય ?

ઉત્તર ૧૪—એળના શરીરની અંદર એળનોજ જીવ અથવા અન્ય જીવ ભ્રમરીપણે ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્રશ્ન ૧૫—કેવળ ઉત્તના વસ્ત્રને શરીરની સાથે સંબંધ થયે છતે જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે કે નહિ ?

ઉત્તર ૧૫—કેવળ ઉત્તના વસ્ત્રને શરીરની સાથે સંબંધ થાય તો જીવ જીવો ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્રશ્ન ૧૬—મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સિમંધરસ્વામીના સ્થાને જે તિર્થંકર ઉત્પન્ન થશે તેનું નામ શું ? તથા ત્યાં વસ્ત્ર વર્ણ વિગેરેની વિધિ કેવી તથા વિહાર કરતા વિશ તિર્થંકરોના માતા, પીતા, ગામ વિગેરેના નામ કોણ શાસ્ત્રમાં છે ?

ઉત્તર ૧૬—શ્રી સિમંધર સ્વામિને સ્થાને ઉત્પન્ન થાવા વાળા તિર્થંકરનું નામ કેઈ શાસ્ત્રમાં દેખ્યું નથી તથા ત્યાં

વસ્ત્ર વિગેરેની વિધિ આ ખંડમાં થયેલા અજીતાદિ બાવીશ તિ-
ર્થ કરોને અનુસારે સમજી લેવી. તથા વિહાર કરતા વીશ તીર્થ
કરોના માતા પીતા તથા ગામ વિગેરેના નામ છુટક પત્રાદિ-
માં કલાં છે.

પ્રશ્ન ૧૭—અષ્ટાપદ ઉપર પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કોણે કરી ?

ઉત્તર ૧૭—શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનના શિષ્યે અષ્ટા-
પદ ઉપર પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી એમ શ્રી શંત્રુજય માહાત્મ્યમાં
કહ્યું છે.

પ્રશ્ન ૧૮—દ્રૌપદીએ નવનિદાનની મધ્યમાં કોણ નિ-
દાન કર્યું હતું ?

ઉત્તર ૧૮—જ્ઞાતા ધર્મમાં કહેલા દ્રૌપદી સંબંધાનુસારે
ચોથા નિદાનનો સંભવ જણાય છે. પરંતુ અધ્યવસાય વિશેષથી
તેનો નીદાનપણાવડે અભાવ હોવાથી દ્રૌપદીએ ચારિત્ર પ્રાપ્ત
કર્યું એમ સંભાવના થાય છે. ગ્રન્થની મધ્યમાં તે દેખ્યું નથી.
દ્રૌપદીએ અમુક નીદાન કર્યું.

પ્રશ્ન ૧૯—શાશ્વત મેરૂને શ્રી મહાવીર પ્રભુએ કેવી
રીતે કંપાવ્યો અને આ વાત ક્યાં કહી છે ?

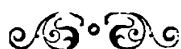
ઉત્તર ૧૯—જેવી રીતે શાશ્વત રત્ન પ્રભાનો દેવાનુભાવે
અથવા સ્વાભાવથી કમ્પ થાય છે. તેવી રીતે શાશ્વત મેરૂનો શ્રી
મહાવીરના ચરણના અંગુઠાના બળના પ્રભાવથી કમ્પ જાણવો.
શ્રીવીર ચરિત્ર વિગેરે ગ્રંથોમાં આ વાત લખી છે.

પ્રશ્ન ૨૦—પંદરસો તાપસોને ગૌતમ સ્વામીએ પરમજ્ઞ

વડે પારણું કરાવ્યું પરંતુ લબ્ધીથી- ઉત્પન્ન થયેલું પરમાત્મ તો અદ્વત્ત ગણાય તે સાધુને કેમ કહ્યે ?

ઉત્તર ૨૦—એક પરમાન્નનું પાત્ર અક્ષીણ મહાનસી લબ્ધીના પ્રભાવથી સરવેને પહોંચી શક્યું તેથી તેમાં અદ્વત્ત કાંઈ પણ હોય એમ જાણવામાં આવ્યું નથી.

પંડિત કીર્તિહર્ષગણિકૃત પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—જે આવકે દ્વિવિધૈકાશન કર્યું હોય તે રાત્રે દ્વિ વિધાહારનું પચ્ચખાણુ કરે તો શુદ્ધ થાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૧—શુદ્ધ થાય છે.

પ્રશ્ન ૨—સંસારમાં રહો છતો એક જીવ, ઈદ્ર, ચક્રવર્તિ અને વાસુદેવ કેટલીવાર થાય ?

ઉત્તર ૨—ઈદ્ર, ચક્રવર્તિ, અને વાસુદેવ થવાની સંખ્યા આગમમાં દીઠી સાંભરતી નથી.

પ્રશ્ન ૩—સાંપ્રત કાળમાં જેટલા ઈન્દ્રો છે તે બધા એકાવતારી કે નહિ ?

ઉત્તર ૩—કેટલાએક એકાવતારી છે. બધા નહિ.

પ્રશ્ન ૪—નારદો બધા તદ્ભવ મોક્ષગામિ સમજવા કે નહિ ?

ઉત્તર ૪—કેટલાકો તદ્ભવ મોક્ષગામિ હોય છે અને કેટલાકો અન્ય ભવમાં.

પંડિત નગર્ષિ શિષ્ય ગણિ સુરવિજય કૃત પ્રશ્નો તથા
તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—પખવાડીયામાં જે ચતુર્થાદિ તપ ન કરે તેને
કાંઈ પ્રાયશ્ચિત સમજવું કે અનંત સંસારીપણું ?

ઉત્તર ૧—પખવાડીયામાં જે ચતુર્થાદિ તપ ન કરે તેને
પ્રાયશ્ચિત સમજવું અનંત સંસારીપણું નહીં.

પ્રશ્ન ૨—રાવણનો હાર પરિપાટીથી આવેલો સમજવો
કે દેવે આપેલો ?

ઉત્તર ૨—પરિપાટીથી આવેલો.

પ્રશ્ન ૩—જેને દિક્ષા પહેલાં લઘુ ધાન્ય વિગેરેના પચ્ચ-
ખાણુ હોય તેને દિક્ષા લીધાબાદ ખપે કે નહીં ?

ઉત્તર ૩—ખીજું કાંઈ ન મળતુ હોય તો દિક્ષા લી-
ધાબાદ ખપે.

પ્રશ્ન ૪—નમોઽર્હત્ સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાય સર્વ સાધુભ્યઃ
એ પૂર્વની અંદર સમજવું કે નહીં તથા ચૌદ પૂર્વ સંસ્કૃત છે
કે પ્રાકૃત ?

ઉત્તર ૪—નમોઽર્હત્ ઇત્યાદિ પૂર્વમાં સમજવું તથા બધા
પૂર્વો સંસ્કૃત સમજવા.

પ્રશ્ન ૫—વીરશાસનમાં કેટલા પ્રત્યેક બુદ્ધો હતા તથા
ખીજાઓના શાસનમાં કેટલા હતા ?

ઉત્તર ૫—વીરશાસનમાં ચૌદ હજાર પ્રત્યેક બુદ્ધો હતા તથા
ઋષભદેવ વિગેરેને જેટલા સાધુઓ હતા તેટલા પ્રત્યેક બુદ્ધો હતા.

પ્રશ્ન ૬—પંડિતાદિ પદસ્થની આગળ દેવ વંદન કરવું કદપે કે નહીં ?

ઉત્તર ૬—પ્રતિમા અથવા સ્થાપના ચાર્યની આગળ દેવ વંદન કરવું કદપે અન્યથા નહીં ?

પ્રશ્ન ૭—ત્રિક્ષલાથી પ્રાસુક પાણી થાય છે તેમ કોણ સિદ્ધાંતમાં કહ્યું છે ?

ઉત્તર ૭—ત્રિક્ષલાથી પ્રાસુક પાણી થાય છે એ સિદ્ધાંતને અનુકુલ છે કેમકે કહ્યું છે કે તુંબરે ફલેયપત્તે ઇત્યાદિ આ નિશીથ મહાભાષ્યની ગાથા છે તેની ચુર્ણિમાં તુંબર ફળ એટલે હરિતકી (હરડે) વિગેરે એ પ્રમાણે વ્યાખ્યા કરી છે.

પ્રશ્ન ૮—એકવીશ પ્રકારના પાણીને પ્રાસુક થયા પછી કેટલા કાળ પછી સચિત થાય છે ? તથા એ બધાની હાલમાં પ્રવૃત્તિ કેમ નથી ?

ઉત્તર ૮—જેવી રીતે ગરમ પાણીનો વર્ષાઋતુની પહેલાં ત્રણ પહોર વિગેરે કાળ છે એમ કહ્યું છે. તેવી રીતે પ્રાસુક જળ ધાવન વિગેરેનું સમજવું તેઓની પ્રવૃત્તિયથા સંભવ વિદ્માનજ છે.

પ્રશ્ન ૯—શ્રાવક ગુરૂ મુખે પોસડુ ઉચ્ચરે ત્યારે ગમના ગમન આલોવે કે નહીં ?

ઉત્તર ૯—જો પોતાની મેળે પોસડુ લઈને ગમના ગમન કરે તો ગુરૂ પાસે પોસડુ લેતી વખતે આલોવે અન્યથા ન આલોવે.

સંપૂર્ણ તૃતીયઃ પ્રકાશઃ ॥

જેસલમેરના સંધે કરેલા પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—કાચા ફળની અંદરથી ખીયાં કાઢી નાખવામાં આવ્યા હોય ત્યાર પછી તે કાચા ફળને જે ઘડી વેચ્યા પછી તે ફળ પ્રાસુક થાય કે નહિ ?

ઉત્તર ૧—અગ્નિ લવણ વિગેરે પ્રબલ સંસ્કારથી પ્રાસુક થાય છે અન્યથા પ્રાસુક થઈ શકે નહિ.

પ્રશ્ન ૨—નારકીના જીવો પુર્વ ભવના વૃતાન્તને કેવી રીતે જાણે ?

ઉત્તર ૨—દેવ વિગેરેના કથન વિગેરેથી જાણી શકે.

પ્રશ્ન ૩—દેવ દ્રવ્યના લક્ષણ કરનારાને ઘેર જન્મવા માટે જવું કહ્યે કે નહિ ?

ઉત્તર ૩—પરવશપણાને લઈને દેવદ્રવ્ય લક્ષકને ઘેર જન્મવા જવું પડે તો મનની અંદર સશુકપણું રાખે પરંતુ નિશુક થવું નહિ જોઈએ જોજન દ્રવ્યને મંદિરમાં મુકે તો વિરોધ ઉત્પન્ન થાય. તેથી તે ખામતમાં દક્ષપણું વાપરવું જોઈએ. જેથી આગળ ઉપર વિરોધ ન થાય તેમ કરવું જોઈએ.

પ્રશ્ન ૪—કડ્યાણુક તપના કરવાવાળાને છઠ્ઠ તથા અઠ્ઠમ કરવાની શક્તિ ન હોય તો પાખી વિગેરે દિવસે આયંબીલ આદિ કરે કે નહિ ?

ઉત્તર ૪—યદિ સર્વથા શક્તિ ન હોય તો પાખી વિગેરે [તથીમાં આયંબિલ વિગેરે કરે. કલ્યાણ તપ તો પરમ્પરાથી દેખાય છે.

પ્રશ્ન ૫—ડોઈ પણ માણસે પરચખાણ લેતી વખતે બે વિગયની મોકળાશ રાખી હોય તેને નિવયાતિ ત્રિજી વિગય કલ્પે કે નહિં ?

ઉત્તર ૫—કારણ સિવાય કલ્પે નહિં.

પ્રશ્ન ૬—કોપરાપાક વિગેરે લોકમાં પ્રસિદ્ધ પાકદ્રવ્યો તેજ દિવસે બનાવેલા હોય તો લીલોતરીની ખાધાવાળાને કલ્પે કે નહિં ?

ઉત્તર ૬—કોપરાપાક વિગેરે પાક દ્રવ્યો તેજ દિવસે કલ્પે છે તથા પ્રકારની પ્રવૃત્તિ દેખાય છે.

પ્રશ્ન ૭—મનુષ્ય ક્ષેત્ર થકી બહાર જે ચન્દ્રો તથા સુર્યો છે તેઓ તીર્થ કરેના જન્મ સમયે તથા સમવસરણ સમયે આવે કે નહિં ?

ઉત્તર ૭—સુર્યો તથા ચન્દ્રો જે મનુષ્યલોકની બહાર છે તેઓ તીર્થ કરના જન્મ મહોત્સવ સમયે તથા દેશના વખતે ન આવે તેમ પ્રતિષેધ દેખ્યો નથી.

પ્રશ્ન ૮—ભરતક્ષેત્રમાં પાંચસો અથવા તો સાતસો કોશની મધ્યમાં જેટલા સાધુઓ દેખાય છે તેટલાજ છે કેળીજે કોઈ પણ સ્થળે સંભવે છે ?

ઉત્તર ૮—ભરતક્ષેત્રમાં જેટલા ભાગમાં જૈન સાધુઓ દે-
ખીયે છીયે તેટલામાંજ સંભવેછે બીજે કોઈ સ્થળેછે નહીં તથા-
પિ વ્યક્ત અક્ષર કોઈ પણ સ્થળે દેખ્યા સિવાય કેવી રીતે
એકાન્તે કહી શકાય.

પ્રશ્ન ૯—આયંબિલમાં સુંઠ તથા તીખાં સ્વાભાવિક રીતે
કંપે કે કોઈ પણ કારણને લઈને કંપે ?

ઉત્તર ૯—વિશેષ કારણ ન હોય તો પણ આયંબિલમાં
સુંઠ અને તીખાં સ્વાભાવિક રીતે કંપે છે.

પ્રશ્ન ૧૦—આયંબિલમાં સુંઠ તીખાં વિગેરે જેવી રીતે
કંપે છે તેવી રીતેજ લવીંગ. ખીંપર, વિગેરે કેમ કંપતા નથી.
તેનો શાસ્ત્રાક્ષરથી નિષેધ છે કે પરંપરાથી ?

ઉત્તર ૧૦—લવંગમાં દુધનું ભોજન આપવામાં આવેછે
તથા હરડે અને પિંપર વિગેરે નાળથી અપકવ હોય ત્યારેજ સુ-
કવવામાં આવે છે. તેથી તે આયંબિલમાં કંપતા નથી. જેમ ઘઉં
તથા જીવારનો પોંક પાડ્યો હોય તો આયંબિલમાં કંપી શકે
નહીં પરંતુ જીવાર તથા ઘઉં રાંધેલા કંપેછે તેની માફક
સમજવું.

પ્રશ્ન ૧૧—કોઈ પણ ઉપવાસકે ચાર ઉપધાન વહન કર્યા
હોય તેમાં પહેલા ઉપધાન કર્યાને બાર વર્ષ વીતિ ગયા હોય તો
તે પહેલાજ ઉપધાનને ફરીથી વહન કરીને માલાને ધારણ કરે
કે ચારે ઉપધાન વહન કરીને ?

ઉત્તર ૧૧—પહેલા ઉપધાનને વહીને માળાને ધારણ ક-

રી શકે જો મન સ્થિર હોયતો ચારે ઉપધાન ફરી વહન કરી માળા ધારણ કરે.

પ્રશ્ન ૧૨—ઉપધાન વહન કરતાં થકાં તપસ્યાને દિવસે જો કોઈ પણ કડ્યાણક તિથી આવે તો તે ઉપવાસે ચાલે કે કોઈ અધિક ઉપવાસ કરવો જોઈએ ?

ઉત્તર ૧૨—તપસ્યાને દિવસે કડ્યાણક તિથી આવી જાય તો નિર્ચાન્ત્રત તપ પણા વડે કરીને તેથીજ ચાલે.

પ્રશ્ન ૧૩—જે શ્રાવક નિયમથી હુમેશાં બે વખત પ્રતિક્રમણ કરતો હોય અને સંધ્યા સમયે પ્રતિક્રમણ વિસરી ગયો હોય તો તે કેટલીક રાત્રિ ગયા પછી પ્રતિક્રમણ કરે તો શુદ્ધ થાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૧૩—યદિ કારણ વિશેષથી ભુલી ગયો હોય તો બે પહોર રાત્રી સુધિમાં પ્રતિક્રમણ કરે તો શુદ્ધ રીતે કલ્પી શકે.

પ્રશ્ન ૧૪—જેણે શુકલ પંચમી ઉચ્ચરી હોય તે જો પર્યુષણમાં બીજથી આરંભ અક્રમ તપ કરે તેને પંચમીને દિવસે એકાસણું કરવું જોઈએ કે યથાર્ચી ?

ઉત્તર ૧૪—કોઈ પણ વ્યક્તીએ શુકલ પંચમી ઉચ્ચરી હોય તેમણે વાસ્તવિક તો તૃતીયાથી અક્રમ તપ કરવો જોઈએ. યદિ કદાચિત્ દ્વિતીયાથી અક્રમ તપ કરે તો પંચમીને દિવસે એકાસણું કરવાનો પ્રતિબંધ નથી. યદિ એકાસણું કરે તો વિશેષ લાભ દાયક છે.

પ્રશ્ન ૧૫—ચોમાસું જો પુર્ણિમાને દિવસે થાય તો પ-

ચ્ચીશ પ્રતિક્રમણ કે અઠ્ઠાવીશ તથા તે શાસ્ત્રાક્ષરના બળથી કે પરંપરાથી સમજવું જો શાસ્ત્રાક્ષરના બળથી કહો તો શાસ્ત્રનું નામ કહો ?

ઉત્તર ૧૫—વરસની મધ્યમાં પચ્ચીશ પ્રતિક્રમણ કે અઠ્ઠાવીશ એવું ક્યાંઈ પણ બાણ્યું નથી. શાસ્ત્રમાં તો દૈવસિક, રાત્રિક, પાક્ષિક, ચાતુર્માસિક તથા સાંવત્સરિક લક્ષણ પાંચ પ્રતિક્રમણ છે.

પ્રશ્ન ૧૬—મુકતાફળો સચિત્ત છે કે અચિત્ત. ?

ઉત્તર ૧૬—વીધેલા તથા નહિં વિધેલા બન્ને પ્રકારના મુકતાફળો (સાચામોતીઓ) અચિત્ત સમજવાં કારણકે અનુયોગદ્વારસુત્રમાં મોતીઓ તથા રત્નો અચિત્ત પરિગ્રહની મધ્યમાં કહ્યાં છે.

પ્રશ્ન ૧૭—સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં મોતીના વલયો શાસ્ત્રમાં કહ્યાં છે કે પરંપરાથી કહેવાય છે, શાસ્ત્રની અંદર જો કહ્યાં હોય તો તેના અક્ષરો કહો ?

ઉત્તર ૧૭—સર્વાર્થસિદ્ધમાં મોતીના વલયો માટે છુટી ગાથાઓમાં પરંપરાથી તથા ભુવનભાનુ કેવલી ચરિત્રમાં કહ્યું છે જેમ કે—

તદ્ ગાથા.

તત્યપહાવિમાણે ઉવરિમભાગં મિવટ્ટણ્ણં ।

સાયર રસ દ્ઠ મળમાળં મુત્તાહલ મુજલજલોઽહં ।

ઈત્યાદી દશ ગાથામાં કહેલું છે

પ્રશ્ન ૧૮—ખડતર ગચ્છમાં જેઓના ધરમાં પુત્ર અથવા પુત્રીનો જન્મ થયો હોય તેજ ધરના માણસો પોતાના ધરના જલ વડે દેવપુજાને કરતા નથી ખડતરગચ્છના સાધુઓ પણ તેઓને ઘરે અન્ન પાનાદિકને માટે દસ દિવસ પર્યન્ત જતા નથી તેને માટે કયે સ્થળે લખેલું છે, સ્વકીય પક્ષમાં તેને આશ્રીને શું વિધિ જાણવી ?

ઉત્તર ૧૮—જે ઘરે પુત્ર અથવા પુત્રી જન્મને પ્રાપ્તકરે તે ધરના જલવડે કરીને દેવ પુજા થઈ શકે નહિં તથા પ્રકારે કોઈ સ્થળે શાસ્ત્રમાં જાણ્યું નથી તથા તે સ્થળે સાધુએ જવું ન જવું વિગેરે આચરણ જે દેશમાં જેવો વ્યવહાર દેખાય તે પ્રમાણે રાખવો દસ દિવસનો નિર્ગન્ધ શાસ્ત્રમાં જાણ્યો નથી.

દેવગિરિના સંઘે કરેલા પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—ગીતાથી^૯ પૃષ્ઠી પ્રતિક્રમણ કરતાં લક્ષમણાવસરમાં “ નિત્યારપારગાહોહત્તિ ” કહે છે ત્યારે શ્રાવક વિગેરે જનોએ પણ શું તેજ કહેવું ? કે “ ઇચ્છામો અણુસાઠિ ” કહેવું. ?

ઉત્તર ૧—શ્રાવક વિગેરેએ “ ઇચ્છામો અણુસાઠિ ” કહેવું. “ નિત્યાર પારગાહોહત્તિ ” એ પ્રમાણે કહેવું નહિ.

પ્રશ્ન ૨—પૃષ્ઠી પ્રતિક્રમણના અંતમાં ગીતાથી^૯ જેને

શાન્તિ બોલવાનો આદેશ આપે છે તે શ્રાવક દુઃખ ખખચ કમ્મ-
ખખચ નિમિત્તક ચાર લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરી પ્રગટ લોગસ્સ
કહી શાન્તિને કહે છે અને શાન્તિ કહ્યા પછી ફરીથી પણ પં-
દર લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરી પ્રગટ એક લોગસ્સ કહીને પોસહ
પારે છે કેટલાએકો તો કહે છે કે જેને શાન્તિ કહેવાનો આદેશ
આપ્યો હોય તે ચાર લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરી પ્રગટ એક લો-
ગસ્સ કહીને શાન્તિને કહે અને પછી પોસહ પારે આ બેની
મધ્યમાં જે વિધિ પ્રમાણ હોય તે કહે.

ઉત્તર ૨—પખખી પ્રતિક્રમણમાં ચાર લોગસ્સનો કાઉસ-
ગ્ગ કરી પ્રગટ એક લોગસ્સ કહીને પછી શાન્તિને કહે એ પ્ર-
માણજ શુદ્ધ થાય છે બીજી વખત પંદર લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ
કરવામાં વિશેષ જાણ્યું નથી.

પ્રશ્ન ૩—શ્રી મહાવીર પ્રભુના નિર્વાણ સમયે અમાવા-
સ્યા તીથી તથા સ્વાતિ નક્ષત્ર હતું દીવાળી સમ્બન્ધી ગુણુણા
સમયે કોઈ વખત તે બન્ને હોય છે અને કોઈ વખત નથી
હોતા તેના ઉપર કેટલાકો કહે છે કે જ્યારે સ્વાતિ નક્ષત્ર અને
અમાવાસ્યા બન્ને સાથે હોય ત્યારે દિવાળી સંબંધી ગુણુણું
ગણુવું જોઈએ. કોઈ તો કહે છે કે જે મેરાયાનો દિવસ છે તે
દિવસે ગુણુણું ગણુવું જોઈએ તેમાં મેરાયા કરવામાં ભેદ છે.
ગુજરાતના લોકો પાખીને દિવસે કરે છે અને આ દેશના લોકો
બીજે દિવસે તો શું પોતપોતાના દેશને અનુસારે મેરાયા કર-
વાને દિવસે ગુણુણું ગણુવું કે ગુજરાત દેશને અનુસારે.

ઉત્તર ૩—પોતપોતાના દેશને અનુસારે જે દિવસે દિવાળી કરે તે દિવસે ગુણુણું ગણવું જોઈએ.

પ્રશ્ન ૪—કેટલાએક ચતિઓ તથા શ્રાવકો જીનમંદિરમાં પ્રતિમા સ્થાપન સમયે ચૈત્યવંદન કરતા નથી તેઓ કહે છે કે અત્યારે અવસ્થા ભેદ છે તેથી ચૈત્યવંદન કરવું ઉચિત નથી ઇતર લોકોતો—કહે છે કે ભગવાનને વળી અવસ્થા શું ? તેથી જ્યારે જીન મંદિરમાં જઈએ ત્યારે ચૈત્યવંદન કરવું તે આ બન્નેની મધ્યમાં કોણુ પ્રમાણ છે.

ઉત્તર ૪—જીનમંદિરમાં પ્રતિમા સ્થાપનસમયે ચૈત્યવંદન કરવાનો નિષેધ જાણ્યો નથી.

દ્વીપ બંદરના સંધે કરેલા પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—દેરાસરમાં પોસહ કરવાવાળા જ્યારે દેવવંદન કરે ત્યારે ઇર્થાવહી પડિકમવા વખતે ઉત્તરાસંગ કરવું જોઈએ કે નહિ.

ઉત્તર ૧—જ્યારે દેરાસરમાં પોસહ કરવાવાળા દેવવા ત્યારે ઇર્થાવહી પડિકમવા વખતે ઉત્તરાસંગ કોઈ પણ કરતા હોય તેમ દેખાતું નથી. વદ્ધ લોકો પણ એમજ કહેતા સાંભળેલા છે તથા ઇર્થાવહી વંદનની ક્રિયામાં નથી. દેવવંદન કરતે સમયે અથવા બીજે કોઈ સમયે દેવમંદિરમાં જ્યારે શ્રાવકો હોય

ત્યારે ઉત્તરાસંગ કરતા હોય તેમ દેખીએ છીએ પરંતુ ક્રિયાતો વિધિ પ્રમાણેજ થાય.

પ્રશ્ન ૨—પ્રથમજ રાઈ પ્રતિક્રમણમાં કુસુમિણ દુસુમિણ ઉડાવણીનો ચાર લોગસ્સનો જે કાઉસગ્ગ કરવામાં આવે છે. તે ચંદ્રેસુ નિમ્મલયરા સુધિ કરવો કે સાગર વર ગંભીરા સુધી ?

ઉત્તર ૨—સામાન્યથી તો ચંદ્રેસુ નિમ્મલયરા સુધિ કરવો પરંતુ જે સ્વપ્નને વિષે ચતુર્થ વ્રતને અતિચાર થયો હોય તો એક નવકાર અધિક ચીંતવે.

પ્રશ્ન ૩—પ્રાતઃકાલનાં રાઈ પ્રતિક્રમણમાં પહેલેથી. કુસુમિણ દુસુમિણ કાઉસગ્ગ તથા ચૈત્યવંદન કરીને પછી ખમાસ મણા દહને પછી સજાચ કરવી કે સજાચ કરીને ચાર ખમાસમણા દેવા.

ઉત્તર ૩—પહેલા ચાર લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરીને ચૈત્ય વંદન કરી ચાર ખમાસમણા દહ જે ખમાસમણા વડે સજાચ કરી પ્રતિક્રમણ કરે, કહ્યું છે કે—ઈરિયા કુસુમિણ સગ્ગો જિણ મુણિ વંદણ તહેવ સજ્ઞાઓ સવ્વસ્સવિ સક્કક્ષઓ તિન્નિય ઉસ્સગ્ગ કાયવ્વા આ ગાથા શ્રી સોમસુન્દર સૂરિએ કરેલી સામાચારીમાં પણ વિદ્યમાન છે તથા શ્રી વિજયદાનસૂરિ પણ એ પ્રમાણેજ કરતા હતા તેઓની શિક્ષાનુસાર અમે પણ તેમજ કરીએ છીએ તથા સજાચ કરીને ચાર ખમાસમણા દેવા એ પ્રમાણે વિધિ પણ કોઈકોઈ ગ્રન્થમાં દેખાય તેનો પણ પ્રતિષેમ

નથી. પરંતુ રૂઢ્યો જેવી રીતે કરતા હતા તેવીજ રીતે અમે તો કરીએ છીએ.

પ્રશ્ન ૪—ગરમી વિગેરેની રૂતુમાં ગરમ અથવા પ્રાસુક પાણી પાંચ પહોર આદિ સમય પર્યન્ત અચિત્ત રહે છે અને ત્યાર પછી સચિત્ત થાય છે આ પ્રમાણે કયા સ્થળ ઉપર લખવામાં આવેલું છે ? અને તેમાં જ્યાં સુધિ ત્રસ જીવની ઉત્પત્તિ ન થઈ હોય ત્યાં સુધિ જલ ગળ્યા વીના કંડેપે કે નહિ ?

ઉત્તર ૪—ઉષ્ણ ઋતુ વિગેરે ઋતુઓમાં પાંચ પહોરાદિ કાળ પર્યન્ત ઉષ્ણ અથવા પ્રાસુક પાણી અચિત્ત રહે છે અને ત્યાર પછી સચિત્ત થાય છે તથા પ્રકારે પ્રવચન સારોદ્ધારસૂત્ર વૃત્તિમાં કહ્યું છે તથા તેમાં ત્રસજીવની ઉત્પત્તિ થઈ હો અથવા તો ન થઈ હો તો પણ ગાળેલું વાપરવું, ગાળ્યા વિનાનું જળ વાપરવું નહીં એ પ્રમાણે ચરંપરાથી દેખાય છે.

પ્રશ્ન ૫—પાંચમનો અથવા પુર્ણિમાનો ક્ષય હોય તો તે તિથિઓનો તપ કોણ કોણ તિથીને દિવસે કરવો જોઈએ ?

ઉત્તર ૫—પાંચમનો જો ક્ષય હોય તો તેનો તપ પાછલી તિથીમાં કરવો પુર્ણિમાનો જો ક્ષય તો તેનો તપ તેરશને દિવસે અથવા તો ચૌદસે કરવો જો ત્રયોદશી ને દિવસે કરવો બુદ્ધી જાયતો! પ્રતિપદ (એકમ) ને દીવસે પણ કરવો.

પ્રશ્ન ૬—નવકારવાળી પુસ્તક વિગેરેની સ્થાપના નવકાર મંત્રના ગણવા વડે કરાય છે તેના ઉપર જ્યારે પ્રકાશ હોય ત્યારે તો દ્રષ્ટિનું રક્ષણ સુકર છે. પરંતુ અંધકારમાં કેવી રીતે દેખાય તો દેખાયા વિના તે સ્થાપના શુદ્ધ ખરી કે નહિ ?

ઉત્તર ૬—નવકારવાળી પુસ્તક વિગેરેને નવકાર મંત્રે વડે પ્રકાશ હોય ત્યાં સુધિ સ્થાપના કર્યે છતે યથાશક્તિ દ્રષ્ટિ તથા ઉપયોગ રખાય છે અંધકારમાં દ્રષ્ટિ તથા ઉપયોગનો અભાવ થાય ત્યારે ફરી વખત સ્થાપના કરીને તેની સમીપમાં જ ક્રિયા કરવી કેમકે સ્થાપના બે પ્રકારની છે ૧ ઇત્વર અને ૨ યાવત્કથિકા તેની અંદર ઇત્વરા નવકારવાળી વિગેરે નવકાર વડે કરીને સ્થાપિત થાય છે અને તે દ્રષ્ટિ તથા ઉપયોગ જ્યાં સુધિ હોય ત્યાં સુધીજ સુદ્ધ રહે છે યાવત કથિકા સ્થાપનાચાર્ય અશ્નવા પ્રતિમાદિય કે જેની ગુરૂ મહારાજ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવવી પડે છે તેને વારંવાર સ્થાપવી પડતી નથી.

પ્રશ્ન ૭—ઉપધાનમાં માળા પહેર્યા પછી પવેણું કરે કે નહિં ?

ઉત્તર ૭—ઉપધાનમાં માળા પહેર્યા પછી પવેણું કરવાનો નિયમ જાણવામાં છે નહિં.

પ્રશ્ન ૮—ઉપધાન સંપુર્ણ થયા અનન્તર તપસ્યાને દિવસે ઉતરવું કદપે કે નહિ.

ઉત્તર ૮—ઉપધાન સંપુર્ણ થયા અનન્તર તપસ્યાને દિવસે ઉતરાતું નથી કોઈપણ કારણથી ગીતાર્થની આજ્ઞાપુર્વક ઉતરવામાં એકાન્તથી નિષેધ જાણ્યો નથી.

પ્રશ્ન ૯—કેટલાએક મનુષ્યો પુછે છે કે નંદીમાંડવાનો વિધિ કેણુ સિદ્ધાન્તમાં છે ?

ઉત્તર ૯—નંદીમાંડવાને માટે અનુયોગદ્વારાઈતિ સામા-

આરી વિગેરે ગ્રન્થોમાં લખ્યું છે પરંપરાથી પણ નંદી મંડાતી જાણી છે.

પ્રશ્ન ૧૦—પોસહમાં સામાયિકના બત્રીશ દોષો લાગે છે કે નહિં ?

ઉત્તર ૧૦—પોસહમાં સામાયિકના બત્રીશ દોષો લાગે છે તથા પ્રકારે જાણ્યું છે પણ તેને ઉત્સર્ગથી ન લગાડવા, કોઈપણ કારણથી જો લાગે તો તેની આલોચના પ્રતિક્રમણ કરવી.

પ્રશ્ન ૧૧—પોસહમાં બનાતનું સંથારિયું કંદપે કે નહિ. તથા પાન ખાવું કંદપે કે નહીં તથા જમવાના ઉપકરણો વિગેરે વસ્તુ કોઈ છુટક માણસે લાવેલી કંદપે કે નહિ ?

ઉત્તર ૧૧—બનાતનું સંથારિયું પોસહમાં વાપરવાને માટે કંદપે તથા પાન લવંગ કાષ્ઠાદિક કોઈપણ કારણ હોયતો પોસહમાં ખાવું કંદપે તથા છુટક માણસે લાવી આપેલા શુદ્ધ ઉપકરણોને વાપરવાને નિષેધ જાણવામાં છે નહિં.

પ્રશ્ન ૧૨—દેવતાઓ જ્યારે અન્ય દેવલોકમાં જાય ત્યારે ત્યાં રહેલા ચૈત્યોને વંદન કરે કે નહિં ?

ઉત્તર ૧૨—દેવતાઓ જ્યારે પોતાના દેવલોકથી ઈતર દેવલોકમાં જાય ત્યારે ત્યાં રહેલા ચૈત્યોને વંદન કરવાનો નિષેધ જાણવામાં છે નહિં અર્થાત વંદન કરે.

પ્રશ્ન ૧૩—જંબુદ્વીપમાં રહેલા મેરૂ પર્વતની આરે તરફ ૧૧૨૧ યોજન સુકીને જ્યોતિષ્યક બ્રમણ કરે છે, તેવીજ રીતે અન્ય દ્વીપમાં રહેલા મેરૂથી કેટલું છેટું રહી લમે છે ?

ઉત્તર ૧૩—જમ્બુદ્વીપમાં જેવી રીતે મેરૂથી ૧૧૨૧ યોજન મુકી જ્યોતિશ્ચક્ર લમે છે તેવીજ રીતે અન્ય દ્વીપગત મેરૂ થકી પણ સંલવે છે, શાસ્ત્રને વિષે અક્ષરો સ્પષ્ટ તથા દેખાવમાં તેને માટે આવ્યા હોય તેમ સ્મૃતિમાં નથી.

પ્રશ્ન ૧૪—કાઉસગ્ગને વિષે અથવા વાંદણા દેતી વખતે સ્થાપનાચાર્યનું ચાલન સુજે કે નહિં ?

ઉત્તર ૧૪—કાઉસગ્ગમાં અથવા તો વાંદણા દેતી વખતે સ્થાપનાચાર્યનું ચાલન સુજે નહિ તથા પ્રકારનો એકાન્ત વાદ જાણ્યો નથી.

પ્રશ્ન ૧૫—અન્ય મતાવલંબી ઉપવાસાદિકનું કોઈ પણ પચ્ચખાણુ કરે તો ત્યાં ‘ પાણસ્સ ’ ના આગાર બોલવા આશ્રીને શું કરવું જોઈએ કારણ કે તેને કસેદલકાદિ નાખેલું પાણી પીવાથી કેવી રીતે તેનું પાણવું થાય ?

ઉત્તર ૧૫—અન્ય મતાવલંબીએ કોઈએ ઉપવાસાદિકનું પચ્ચખાણુ કર્યું હોય અને કસેદલકાદિક નાખેલું પાણી પીધું હોય તોપણ પાણસ્સ ના આગાર બોલવાથી તેના વ્રતનો ભંગ જાણ્યો નથી કારણ કે કસેદલક નાખવાથી પણ પ્રાસુક પાણી થાય છે પરંતુ સ્વકીય આચરણ ન હોવાથી ગ્રહણ થતું નથી.

પ્રશ્ન ૧૬—વર્તમાન સમયમાં કરાતી સનાત્રાદિ વિધિ કોણે કરી અને કયા ગ્રન્થોમાં વિધમાન છે ?

ઉત્તર ૧૬—વર્તમાનકાળમાં કરાતી સનાત્રાદિ વિધિ કેટલીએક પરંપરાથી અને કેટલીએક શ્રાદ્ધવિધિમાં વિધમાન છે.

પ્રશ્ન ૧૭—કેવલિપ્રભુ જ્યારે કેવલિ સમુદ્ધાત કરે ત્યારે આત્મપ્રદેશવડે કરીને ત્રક્ષ નાડીનેજ પુરે કે સંપુર્ણ લોકને પુરે.

ઉત્તર ૧૭—કેવલી મહારાજ જ્યારે કેવલી સમુદ્ધાત કરે ત્યારે સંપુર્ણ લોકને પુરે.

પ્રશ્ન ૧૮—ચોવીશ વટ્ટામાં તથા પંચતીર્થિ પ્રતિમાદિકમાં રૂપભદ્રેવ વિગેરે તીર્થ કરે કોણ અનુક્રમે ગણવા તથા સુતાર અથવા સલાટ સંબંધી ગજના પ્રસિદ્ધમાન પ્રમાણે ઘર દેરા-સરમાં જમીનથી દોઢ હાથ ઉંચુ પ્રભુનું આસન કરવું એ પ્રમાણે કહ્યું છે તો ઉત્કૃષ્ટકાળમાં આત્માગુણની વૃદ્ધિ હાનિ થાય ત્યારે તે કેવી રીતે ઘટે ?

ઉત્તર ૧૮—ચોવીશવટ્ટામાં પંચતીર્થિ પ્રતિમાદિકમાં અ-મુક અનુક્રમે રૂપભાદિક તીર્થ કરે ગણવા એવો એકાન્ત જાણ-વામાં આવ્યો નથી તથા ઉત્કૃષ્ટ કાળને વિષે પણ તે કાળના ગજનું માન આત્માગુણ પ્રમાણે નાના મોટું સમજવું જેથી તેમાં કાંઈ પણ અસંબદ્ધ રહેશે નહિ.

પ્રશ્ન ૧૯—એકાન્તરા ઉપવાસ કરીને ઉપધાન વહેવામાં આવે છે. તેની વિધિ કયા શાસ્ત્રમાં અને કોણે કહેલી છે ?

ઉત્તર ૧૯—ઉપધાનની વિધિ મહાનિશીથ સુત્ર તથા સા-માચારી વિગેરે ગ્રંથોને અનુસારે તેમજ પરંપરાને અનુસારે પણ સમજવું.

પ્રશ્ન ૨૦—લોક પ્રસિદ્ધ કોપરાપાક—તથા લીલા શાકના

અવયવોથી બનાવેલા આસવો તેના પચ્ચબાણ વાળાને કહ્યો કે નહિ ?

ઉત્તર ૨૦—તેવા પાકદ્રવ્યો કહ્યો છે એવા પ્રકારની પ્રવૃત્તિ દેખાય છે.

પ્રશ્ન ૨૧—શ્રી પાર્શ્વનાથનું કલ્યાણુક પોસદસમની રાત્રે છે તો તે નવમી તથા દશમીની મધ્યમાં આવેલી રાત્રિ સમજવી કે દશમી અને એકાદશીની મધ્યમાં આવેલી રાત્રિ સમજવી જો દશમી અને એકાદશીની મધ્યની રાત્રી હોય તો તેનું સ્નાત્ર દશમીને દિવસે લણાવવું કે એકાદશીને દિવસે ?

ઉત્તર ૨૧—શ્રી પાર્શ્વનાથનું જન્મ કલ્યાણુક દશમીને રાત્રીએ છે તેથી કરીને સ્નાત્ર દશમીને દિવસેજ લણાવવું.

પ્રશ્ન ૨૨—પ્રતિક્રમણને વિષે દેવસીય આલોહ એ પ્રમાણે કહ્યા પછી સાધુઓ ‘ ઠાળે કમળે ચંકમળે ’ કહે ત્યારપછી પોસહવાળા ગમના ગમન આલોવવાનો આદેશ માગે છે આ બાબતમાં કેટલાએક કહે છે કે આદેશ ન માગવો જોઈએ કેટલાએક કહે છે કે સો હાથથી બહાર જવું પડ્યું હોય તો ગમના ગમનનો આદેશ માગવો કેટલાએક કહે છે કે અપ્રમાણિત ભુમીમાં ગમનને લીધે આદેશ માગવો જોઈએ તો આ ઉપરોક્ત કથનમાં જે હકીકત સાચી હોય તે જણાવસો ?

ઉત્તર ૨૨—પ્રતિક્રમણને વિષે આલોચનાનન્તર સાધુ “ ઠાળે કમળે ચંકમળે ” ઇત્યાદિક કહે ત્યાર પછી પોસહવાળાએ ગમના ગમનનો આદેશ માગવો ઐગ્ય જણાય છે તથા

સ્થાંડિલાદિ કાર્યે બહાર જઇને આવ્યા પછી તુરતજ ગમનાગમન આલોવવું એ યોગ્ય જણાય છે.

પ્રશ્ન ૨૩—પોસહ ઉચ્ચાર્યા પછી કોણ સાવધ વ્યાપાર રહ્યો છે કે જેને માટે સામાયિક ઉચ્ચરવું ? પોસહમાં દેશાવકાશિક શા માટે ન ઉચ્ચરવું ? અને સામાયિક કર્યું હોય તો ઉચ્ચરવું ? તેનું શું કારણ.

ઉત્તર ૨૩—પોસહ ઉચ્ચાર્યા પછી જે સામાયિક ઉચ્ચરવું તે સહેજે પ્રાપ્ત થયેલ નવમ વ્રતના આરાધન માટે સમજવું તથા પોસહ કરવા વાળાનું જવું આવવું નિરવધજ હોય છે તેથી પોસહમાં દેશાવકાશિક ઉચ્ચરવાની જરૂર નથી. સામાયિકમાં દેશાવકાશિક ઉચ્ચરવાનું કારણ એ ઘડી પ્રમાણ સામાયિક પાર્યા પછી પણ દ્વિશાઓની વિરતિ કરવા માટે સમજવું.

પ્રશ્ન ૨૪—કેટલાએક દ્વિદળને આશ્રિને એમ કહે છે કે દ્વિદળછાશ અને મુખ એ ત્રણના સંયોગથી જીવોત્પત્તિ થાય છે કેટલાક કહે છે કે છાશ અને દ્વિદળ એ બન્નેના સંયોગે જીવોત્પત્તિ થાય છે તો આ વાતને નિશ્ચય કરવાને માટે શાસ્ત્રાનુસારે સત્ય વાત જે હોય તે જણાવો ?

ઉત્તર ૨૪—દ્વિદળ અને અપકવ દુધ દહિં તથા છાશના સંયોગે જીવોત્પત્તિ થાય છે તથા પ્રકારે જાણવામાં છે શાસ્ત્રાનુસારે પણ જ્યારે મુખનો સંયોગ થાય ત્યારે જીવોત્પત્તિ થાય એમ જાણવામાં નથી.

પ્રશ્ન ૨૫—સાધારણ જીનયૈત્યને માટે ગામને નામે પ્રતિમા કરાવવી કે સંઘની રાશિને નામે ? જે સંઘની રાશીને

નામે ? તો સર્વ ગામના સંઘની રાશી તો એકજ આવે ત્યાર પછી જુદી જુદી પ્રતિમાઓનો ખપજ ન પડે આ બાબતમાં જે યુક્ત લાગે તે જણાવશો ?

ઉત્તર ૨૫—સાધારણ પ્રાસાદમાં ગામને નામે પ્રતિમા બેઠાએ એ વાત યુક્ત જણાય છે.

પ્રશ્ન ૨૬—પ્રતિદિવસ છઠ્ઠા વ્રતના સંક્ષેપ રૂપ દ્વિગમ-વિરતિ કરવામાં આવે છે તેતો દેશાવકાશિક નામના દશમ વ્રતમાં છે અને ચૌદ નિયમ તો સાતમાં વ્રતમાં છે. તો દેશાવકાશિકનું પર્યબાણ કરવાથી તે કેમ ઉચ્ચરાય ?

ઉત્તર ૨૬—દેશાવકાશિક બે પ્રકારે છે એક છઠ્ઠા વ્રતના સંક્ષેપ રૂપ પ્રતિદિન કરવાની દ્વિગ વિરતી રૂપ છે અને બીજું સર્વ વ્રતના સંક્ષેપ રૂપ કરાય છે તેથી તેમાં કાંઈ વિપ્રતિ પત્તિ નથી.

પ્રશ્ન ૨૭—ઉપધાન વાચના નમસ્કાર પુર્વક દેવી કે નમસ્કાર વિના ?

ઉત્તર ૨૭—શ્રી વિજયદ્વાન સુરિ ઉપધાન વાચના નમસ્કર વિના દેતા હતા અને તેજ પ્રમાણે અમો પણ દ્ધએ છીએ.

પ્રશ્ન ૨૮—ઉપધાન વાચના પારણાને દીવસે દેવી કે તપસ્યાને દીવસે ? તથા ઉપધાન વાચના પ્રાતઃકાલે દેવી કે સંધ્યાકાલે પણ દેવાય ?

ઉત્તર ૨૮—ઉપધાન વાચના પારણાને દિવસે તથા ત-
થસ્થાને દિવસે દેવાય તથા ઉપધાન વાચના આયંબિલ એક-
સણાને દિવસે સાયંકાલે પણ દેવી સુજે પણ પ્રતિદિન કરાતી
સંધ્યા સમયની ક્રિયા વાચના પછી કરાય.

પ્રશ્ન ૨૯—ચોમાસામાં માળારોપણ સંબંધી નંદી
ક્યારથી કરાય ?

ઉત્તર ૨૯—માળારોપણ તથા ચતુર્થ વ્રત સંબંધી
નંદી તો વિજય દશમી પછી મંડાય અને ખાર વ્રત સંબંધી
નંદી તો તેની અગાઉ પણ મંડાતી જણાય છે.

પ્રશ્ન ૩૦—ઉપધાનમાં લીલું શાક ખવાય કે નહીં અને
વિલેપન તથા મસ્તકમાં તેલ નાંખવું વિગેરે કંઈપણ કે નહીં ?

ઉત્તર ૩૦—હાલમાં લીલું શાક ખાવાની રીતિ નથી
અને વિલેપન તથા મસ્તકમાં તેલ નાંખવું વિગેરે સાધુની જેમ
પોતે પણ નહીં. અન્ય કોઈ ભક્તિ કરે તો તેનો નિષેધ નથી

પ્રશ્ન ૩૧—શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને નન્દીસુત્ર સંભા-
વી શકાય કે નહીં અને. “ નાળં પંચ વિહં પન્નતં ” એ પ્ર
કાર અને નમસ્કારત્રય કરાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૩૧—શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને નન્દીસુત્ર અને
નમસ્કારત્રય સંભળાવી શકાય.

પ્રશ્ન ૩૨—ઉપધાનની વાચનાને શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ
ઉભા રહીને શ્રદ્ધા કરે કે બેસીને ?

ઉત્તર ૩૨—ઉપધાન વાચનને શ્રાવિકાઓ ઉભી રહીને સાંભળે અને શ્રાવકો ચૈત્યવંદન મુદ્રાએ સાંભળે.

પ્રશ્ન ૩૩—પોસહ ગ્રહણ કરેલો શ્રાવક વસ્ત્ર વડે મસ્તકને ખાંધીને જીનેશ્વર પ્રભુના મંદિરમાં જઈને દેવ વંદન કરી શકે કે નહિ?

ઉત્તર ૩૩—વાસ્તવીક રીતે પોસહ ગ્રહણ કરેલા શ્રાવકને મસ્તક ખાંધવાનો અધિકાર નથી પરંતુ કોઈપણ કારણ હોય તો 'કાળીઆ' એ નામથી પ્રસિદ્ધ વસ્ત્ર વડે મસ્તક ખાંધી જૈનમંદીરને વિષે દેવવંદનાદિ ક્રિયા કરવાની છુટી છે તેને માટે ખીન્નું કંઈ વિશેષ જાણવામાં નથી.

પ્રશ્ન ૩૪—સંવત્સરીનો ચતુર્દશીનો અષ્ટમીનો જ્ઞાન પંચમીનો અને રોહિણીનો તપ જેણે યાવતજીવ સુધિ ઉચ્ચ રેલો હોય તેણે સંવત્સરી ચઉદશ અષ્ટમી અને જ્ઞાનપંચમીની આગળ અથવા પાછળ રોહિણી આવી હોય અને છઠ કરવાની શક્તિ નહોતી તો શું કરવું?

ઉત્તર ૩૪—કોઈપણ રીતે છઠ તપ ન કરી શકાય તો ઉપરોક્ત તપમાંથી જે તપ પ્રથમ આવે તે તપ તે વ્યક્તિએ પેહેલો કરવો અને રહી ગયેલા તપને પછીથી કરી લેવો.

પ્રશ્ન ૩૫—શ્રાવકોને અગ્યાર અંગ સંભળાવતે સમયે નંદી સ્થાપન કરવી કે નહીં?

ઉત્તર ૩૫—શ્રાવકોને અગ્યાર અંગ સંભળાવતી વખતે નંદી સ્થાપન કરવાનો અધિકાર જાણવામાં નથી.

પ્રશ્ન ૩૬—અન્યમતાવલમ્બી કોઈપણ યદિ ચોથા વ્રતના નિયમને ધારણ કરે તે સમયે નન્દી સ્થાપન કર્યા સિવાય તે નિયમ લઈ શકાય કે નંદીનું સ્થાપન કરવું જ જોઈએ ?

ઉત્તર ૩૬—અન્યમતાવલમ્બી ચોથાવ્રતનો નીયમ નંદીના સ્થાપન કર્યા સિવાય પણ લઈ શકે વિશેષ કાંઈ જાણવામાં નથી.

પ્રશ્ન ૩૭—પોસહ ગ્રહણ કરેલા શ્રાવકને જમ્યા પછી ચૈત્યવંદન કર્યા સિવાય પાણી પીવું કદપે કે નહિં તથા ઉપધાન વહન કરનાર સ્વાભાવીક પૌષધીક આહારને ગ્રહણ કરવા વાળો શ્રાવક સંધ્યા સમયે કયા અનુક્રમથી પડિ લેહણ કરે ?

ઉત્તર ૩૭—પોસહ કરેલા શ્રાવકને આહાર ગ્રહણ કર્યા પછી ચૈત્યવંદન કરીનેજ પાણી પીવું કદપે, ચૈત્યવંદન વિના કદપે નહીં કારણ કે શ્રાવકોને પણ મુનિઓની માફકજ ઘણી ખરી ક્રિયાઓ દર્શાવેલી છે અહારને ગ્રહણ કરવા વાળો પોસહ કરનાર શ્રાવક સાયંકાલે મુહુપત્તિને પડિલેહીને પછી પહેરેલાં વસ્ત્રોને બદલાવીને “ પડિલેહણા પડિલેહાવો ” એ પ્રમાણે આદેશ માગીને વસ્ત્રોનું પડિલેહણ કરે ત્યાર પછી ઉપધી તથા મુહુપત્તિને પડિલેહીને સ્વાધ્યાય કરી બે વાંદણા દઈ પચ્ચ ખાણ કરી. “ ઉપધિ સંદિ સાહું ઉપધિ પડિ લેહું ” આ પ્રમાણે આદેશ માગે આ પ્રકારે સામાચારી છે. ઉપધાનને વિષે પૌષધમાં સ્થિત શ્રાવક આટલું વિશેષ છે કે પાણિને—ગુરૂપાસે અથવા સ્થાપનાચાર્ય પાસે મુહુપત્તિને પડી લેહી બે વાંદણા

દઈ ને પચ્ચખાણુ કરે. ફરીને પડિલેહણુ સમયે વાંદણા અથવા પચ્ચખાણુ ન કરે. ખીજું કાંઈ જાણવામાં નથી.

પ્રશ્ન ૩૮—રાત્રીનો પોસહ કરનાર માણસ મુત્રણ અને ઠંડાને માટે ભુમિમાં કેટલા માંડલા કરે ?

ઉત્તર ૩૮—રાત્રી પોસહ કરનાર મુત્રણ અને ઠંડાને પરકવાને માટે ભુમિના ચોવીશ માંડલા કરે ખાર માંડલા માઈલીપાના અને ખાર માંડલા બહારના “બારસ બારસ તિન્નિવ” આ પ્રમાણે કથન હોવા થકી.

પ્રશ્ન ૩૯—જે માણસ રાત્રિ પોસહને ઉચ્ચરે તે માણસ પોસહને ઉચ્ચર્યા પછી પાણી પીવે કે નહિં ?

ઉત્તર ૩૯—ત્યાર પછી પાણી પચ્ચખાણુ કરેલું હોવાથી પીવાય નહિં.

પ્રશ્ન ૪૦—જે નિવીમાં તથા એકાસણામાં તથા બેસણામાં તેવિહારનું પચ્ચખાણુ કર્યું હોય તેને વિષે લીલું શાક ખાવું કહ્યે કે નહિં ?

ઉત્તર ૪૦—નીવિ વીગેરેને વિષે તેવિહારનું પચ્ચખાણુ કર્યું છતે એકાન્તથી પકવ લીલા શાકને લક્ષણ કરવાને માટે નિષેધ જાણ્યો નથી જો લીલું શાક ન ખવાય તો વધારે સારું.

પ્રશ્ન ૪૧—દિવસે પોસહ ગ્રહણ કરેલો શ્રાવક સંધ્યા સમયની પડિલેહણુ કરીને જો રાત્રિ પોસહ કરે તો પડિલેહ-

જ્ઞાના આદેશોને ફરીને માંગવા જોઈએ કે પ્રથમના આદેશો વડે કલ્પે ?

ઉત્તર ૪૧—પડિલેહજ્ઞાના આદેશો ફરી વખત માંગવામાં આવતા નથી.

પ્રશ્ન ૪૨—એકાસણા સહિત નિવિનું પરચખાણુ અને એકાસણાનું પરચખાણુ એ બન્નેના ઉચ્ચારમાં શું ફેરફાર છે ?

ઉત્તર ૪૨—નિવી અને એકાસણાના પરચખાણુમાં આટલું અંતર છે કે નિવીના પરચખાણુમાં ‘નિવિવ ગઈયં પચ્ચ-વસ્વામિ’ એ પ્રમાણે ઉચ્ચાર થાય છે અને એકાસણાના પરચખાણુમાં ‘‘વિગઈયં પચ્ચવસ્વામિ’’ એ પ્રમાણે બોલાય છે તથા આ પ્રકારેપણુ વિશેષ છે કે નિવિનું પરચખાણુ ત્રિવિધાહાર રૂપ થાય છે અને એકાસણાનું પરચખાણુ દ્વિવિધાહાર રૂપ થાય છે.

પ્રશ્ન ૪૩—પોસહ અથવા સામાયિકને ઉચ્ચાર્યા પછી તે પોસહ અથવા સામાયિકને પારવાનો કાળ આવ્યા પહેલાં પોસહ અથવા સામાયિક જેણે ઉચ્ચરેલ હોય તેના શરીરે કોઈ પણ જાતની કિલામના ઉત્પન્ન થઈ હોય તો શું કરવું ?

ઉત્તર ૪૩—પોસહ અથવા સામાયિકને ઉચ્ચરનાર પુરૂષને પોસહ અથવા સામાયિકને પાળવાના સમય પહેલાં જો કિલામના ઉત્પન્ન થઈ હોયતો પોસહ અથવા સામાયિકને પાચવાનો સમય થયા બાદ તે માણસ સાવધાન પણામાં આવ્યો હોય તો તે સા-

માયિક અથવા પોસહુને પારવાની વિધિ કરે અને જો પારવાના સમય પર્યન્ત સાવધાન ન થયે! હોય તો તેની સમિપમાં રહેવા વાળા શ્રાધ્ધોએ પારવાનો સમય થયે છતે પારવાની વિધિ સંભળાવવી, જ્યાં સુધિ પારવાની વિધિ ન સંભળાવી હોય ત્યાં સુધિ મોટી વિરાધના કરવા માટે પાસેના માણસોએ નહીં દેવી જોઇએ તથા પ્રકારની સંભાવના છે.

દુંગરપુરના સંધે કરેલા પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

—(૦)—

પ્રશ્ન ૧—સત્તરલેદિ પૂજને વિષે અષ્ટમંગલથી સ્થાળ પુર્યે છતે પૂજ સંપુર્ણ લણાઈ રહ્યા પછી અષ્ટમંગલની મધ્યે આવેલા મત્સ્યયુગલના આકારને ભાંગવાથી પાપ લાગે કે નહિં ?

ઉત્તર ૧—અષ્ટમંગલની મધ્યમાં મત્સ્યના આકારને બનાવવું શાસ્ત્રાનુસારે યુક્તજ છે. અને પૂજ થઈ રહ્યા પછી તેને હઠાવવું તે પણ યુક્તજ પ્રતિભાસે છે તેને વિષે દોષ લાગવાને! સંભવ નથી કારણ કે ઈન્દ્ર મહારાજ જ્યારે જીનેશ્વર ભગવાનનો જન્મોત્સવ કરવાને માટે આવે છે તથા ભગવાનના જન્મગ્રહને વિષે આવી માતાના પડખામાંથી પ્રભુને ગ્રહલુકરી પ્રભુનું દ્વિત્રિમ પ્રતિજિંમ માતાના પડખામાં મુકી મેરૂ પર્વત

ઉપર જઈ જન્માભિષેક કરીને ફરીથી જન્મગૃહમાં આવી પ્રભુને માતાના પડખામાં મુકી પ્રથમ મુકેલા કૃત્રિમ પ્રતિબિંબને હરી લે છે. તથા નુતન પીતળ વિગેરેની પ્રતિમા ભરાવવી હોય ત્યારે પ્રથમ મદનાકાર કરી ઉપર માટી દઈ મદનને મધ્યમાંથી ગાળીને ઘસે છે તો અહીં તથા ઉપરના કથનમાં હિંસા પરિણામ નહીં હોવાથી જેવી રીતે પાપ લાગતું નથી તેવીજ રીતે અષ્ટમંગલમાં મત્સ્યયુગલના આકારને યગાડવાથી પાપ લાગશે નહીં.

પ્રશ્ન ૨—વિષ્ણુકુમારની વાત કયા ગ્રંથમાં આવે છે. તથા તેણે જે લાખ યોજન પ્રમાણ પોતાનું વૈક્રિય શરીર કર્યું કહેવાય છે તે શું ઉત્સેધાંગુલ નિષ્પન્ન યોજન સમજવો કે પ્રમાણાંગુલ નિષ્પન્ન યોજન સમજવો તથા તેણે પોતાના બે પગ પુર્વ તથા પશ્ચિમ સમુદ્રમાં મુક્યા વિગેરે ઘણી વાત કહેલી છે તો તેને આશ્રીને જે વાત જેવી રીતે ઘટે તેમ કહો.

ઉત્તર ૨—વિષ્ણુકુમાર સંબંધી વાત ઉત્તરાધ્યયન તથા વસુદેવહીંડ વિગેરે ગ્રંથોમાં છે તથા તેમણે લક્ષ યોજન પ્રમાણ કરેલું પોતાનું વૈક્રિય શરીર ઉત્સેધાંગુલ નિષ્પન્ન યોજન પ્રમાણથી સમજ લેવું, તથા તેણે પુર્વ અને પશ્ચિમ સમુદ્રને વિષે પોતાના બે પગ મુક્યા તે જમ્બુદીપને વિષે આવેલી લવણ સમુદ્રની ખાડીને વિષે પોતાના બે પગ મુક્યા તેમ સંભાવના થાય છે. કારણ કે ઉત્સેધાંગુલ નિષ્પન્ન લક્ષ યોજન પ્રમાણ શરીર બે ચરણવડે કરીને પુર્વ તથા પશ્ચિમ લવણ સમુદ્રનો સ્પર્શ થઈ શકે નહિ.

સિદ્ધપુરના સંઘે કરેલા પ્રશ્નો તથા તેઓના ઉત્તરો.

પ્રશ્ન ૧—પ્રતિવાસુદેવ જ્યારે ગર્ભમાં આવે ત્યારે તેઓની માતા કેટલા સ્વપ્ન દેખે ?

ઉત્તર ૧—સાપ્તિત શત સ્થાન—શાંતિ ચરિત્ર વિગેરેને અનુસારે ત્રણ સ્વપ્ના દેખે એમ જણાય છે.

પ્રશ્ન ૨—તેજ દીવસમાં તળેલું પક્કવાન કડાયાની વિગઈ ના પચ્ચખાણુ વાળાને ખપે કે નહીં ?

ઉત્તર ૨—તેજ દીવસે તળેલું પક્કવાન કટાહ વિકૃતિ (કડાયાની વિગઈ) ના પચ્ચખાણુ વાળાને પચ્ચખાણુ લેતી વખતે જો છુટી રાખી હોય તો કદપે અન્યથા નહીં.

પ્રશ્ન ૩—ચોમાસાને વિષે અડીગાઉ પ્રમાણુ નદીને ઉતરીને જેવી રીતે લિક્ષાને ગ્રહણ કરવા માટે જઈ શકાય તેવી રીતે વંદન કરવા માટે અથવા ક્ષામણાને માટે જઈ શકાય કે નહીં ?

ઉત્તર ૩—ચતુર્માસને વિષે અડી ગાઉ પ્રમાણુ નદી ઉતરીને જેમ લિક્ષાને માટે જઈ શકાય તેમ વંદન કરવા માટે અથવા ક્ષામણાને માટે જયણા પુર્વક જાય તો તેને માટે શાસ્ત્રાનુસારે એકાંત નિષેધ જાણ્યો નથી પરંતુ હાલમાં પ્રવૃત્તિ દેખાતી નથી.

યતા ગામના સંઘે કરેલા પ્રશ્નો ત્યાં તેઓના ઉત્તરો

પ્રશ્ન ૧—જે શ્રાવકો પ્રતિક્રમણ અથવા સામાયિક કરતા હોય ત્યારે એકના હાથમાંથી બીજાએ ચરવળો પાડે છતાં બન્ને ની મધ્યમાં ઈર્ષ્યાવહિયા કોણે પડિક્રમવા તથા બન્ને પડિ ક્રમે કે એક ?

ઉત્તર ૧—બન્ને શ્રાવક પ્રતિક્રમણ અથવા સામાયિક કરતા હોય ત્યારે એક જણાએ સાવધાનીથી ચરવળાને ગ્રહણ કર્યો છતાં બીજા શ્રાવકનો હાથ લાગવાથી પડી જાય તો (જેનો હાથ લાગ્યો હોય) તેને ઈર્ષ્યા વહિયા આવે અને જો ચરવળાને જાલવા વાળાએ પણ અસાવધાનીથી પકડ્યો હોય અને બીજા શ્રાવકનો હાથ લાગવાથી પડી ગયો હોય તો બન્ને શ્રાવકને ઈર્ષ્યા વહિયા આવે.

પ્રશ્ન ૨—જે કોઈ શુદ્ધક્રિયા તથા શુદ્ધ આચારને પારતો છતાં આવેલી ઈર્ષ્યા પથિકીને જાણી ન શકે તો તે કેટલા મુહુર્ત પછી તેને પડિક્રમે.

ઉત્તર ૨—શુદ્ધ ક્રિયા તથા ઉપયોગ સહીત પુંજને જે સવું વિગેરે કરવાથી ઈર્ષ્યા પથિકી આવતી નથી કે જેને માટે કાલનું માન કહ્યું હોય તો પણ અન્ય ક્રિયા કરવા પહેલાં ઈર્ષ્યા વહિયા પડિક્રમે છે કારણ કે ઘણો સમય વ્યતીત થયે મન વચન અને કાયાના ઉપયોગનું સમ્યગ જ્ઞાન રહેતું નથી.

પ્રશ્ન ૩—અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર ભરત મહારાજે કરાવેલા સિહનિષદા વિગેરે પ્રાસાદો તથા તેમાં રહેલા જીન બિંબો કેવી રીતે આજ સુધી સ્થિત છે અને શ્રી શત્રુઞ્જય પર્વત ઉપર ભરત મહારાજાએ કરાવેલા પ્રાસાદ તથા બિંબો કેમ સ્થિત નથી, શત્રુઞ્જય ઉપર અસંખ્યાત ઉદ્ધાર થઈ ગયા સંભળાય છે તો અષ્ટાપદ ઉપર કોનું સાન્નિધ્ય છે અને શત્રુઞ્જય ઉપર કોનું નથી કે જેથી એટલો બધો ફરક, તે સ્પષ્ટ રીતે કહો ?

ઉત્તર ૩—અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર ભરત ચક્રવર્તિએ કરાવેલા મંદિરો તથા પ્રાસાદોનું સ્થાન અવિદ્યવંત છે તેથી દેવોનું સાનિધ્ય હોવાને લીધે અવિદ્ય અનાશવંત છે. કેવદંપુણ કાલં આયપણં અવસિસિદ્યં ઇતતોતેણં અમચ્ચેણ ભણીયં જાવદ્ માસપ્પિણિત્તિમે કેવલી જિણાણ અંતિણ્ણસુયં ઇત્યાદિ વસુ-દેવહીડીમાં પણ લખેલું હોવાથી આજસુધી રહેલું ઉચિત છે શત્રુઞ્જયને વિષે સ્થાન વિદ્યવંત હોવાથી તથા પ્રકારનું દેવોનું સાન્નિધ્ય નહીં હોવાને લીધે ભરત મહારાજાએ કરાવેલા મંદિરો તથા પ્રાસાદોનું આજ પર્વત અસ્થાન નથી. એમ સંભાવના થાય છે. તત્ત્વ કેવળી મહારાજ.

इति चतुर्थः प्रस्तावः

કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનો સરળ માર્ગ.

તમોને કોઈપણ વખતે કોઈપણ પુસ્તકની જરૂર પડે તે
અમારી નવી નીકળેલી કુંપનાને પહેલીજ
ખબર આપજો.

એટલું તો નિર્વિવાદ છે કે જેના અજ્ઞાનરૂપી પડળા ખુલ્લાં થવાના હોય, જેની સ્થિતિએ ચક્રી કોઈપણ કીર્તિનાં કામો કરવાનું જેના નશીબમાં હોય તેમનેજ આવા ઉત્તમ પુસ્તકો વાંચવાનું અગર ખીજાને વંચાવવાનું મન થાય છે. માટે જ્ઞાનખાતામાં, લાયબ્રેરીમાં, શાળાઓમાં ભેટ આપવા લાયક નીચેના અતિ ઉપયોગી અને મુંદર પુસ્તકો જરૂર મંગાવો. જરૂરયાત પર મંગાવનારને સાફ કમીશન આપવામાં આવશે.

	રૂ.	આ.	પા.
૧ સમરાદિત્ય સક્ષિપ્ત (સંસ્કૃત)	...	૨-૮-૦	
૨ હરીવિક્રમ ચરિત્ર...	...	૧-૮-૦	
૩ પંચ પ્રતિક્રમણાદિ સુત્ર (શાસ્ત્રી) ..	...	૦-૧૨-૦	
૪ ,, (ગુજરાતી અર્થ સહિત)...	...	૦-૧૦-૦	
૫ પ્રત્યોત્તર રત્ન ચિન્તામણી	...	૦-૮-૦	
૬ નવપદ હોલી વિધિ...	...	૦-૪-૦	
૭ જૈન સ્તોત્ર સંગ્રહ (શાસ્ત્રી) ..	...	૦-૩-૦	
૮ છવ વિચાર નવ તત્વ અને દંડક ...	...	૦-૨-૦	
૯ શ્રાવક પ્રગતિ... ૦-૧૨-૦	૧૦ સત્ય સ્વરૂપ	...	૦-૪-૦
૧૧,, (બાષાંતર ... ૦-૬-૦	૧૨ તત્ત્વવિચાર	...	૦-૪-૦
૧૩ અર્હનિતિ ... ૧-૮-૦	૧૪ સોમ સોબાસ્ય કાવ્ય	૦-૧૨-૦	
૧૫ બાર જૂતનીટીપ ૦-૧-૦	૧૬ જૈન લક્ષ્મી ગીત ..	૦-૦-૦	
૧૭ હંસાધમત સમીક્ષા ૦-૮-૦	૧૮ શીલવતીનો રાસ	૧-૪-૦	

મંગાવતું ટેકાણું :-

જી. કે. ગોકળીવાળા એન્ડ સંપર્ક-સુરત

જેનોમાં જ્ઞાનનો બહેળો ફેલાવો કરવાના હેતુથી પ.
 મૂલે વચ્ચે નાખવા કાંટેનો જ્ઞાનનો અદ્ભુત ખ.
 મહાકવિશ્રી જીવનવલ્લભશુરીકૃત આળીશ કાવ્યનો આ
 શિક્ષામય અંથ.

સંધપદક.

વીરપ્રભુના સાધુઓ નિમિત્ત તરીકે ઓળખા
 તેવાજ હાલ ઓળખાવંત હોય તો અવશ્ય આ અ.
 સાધુ-સાધ્વી અને શ્રાવક-શ્રાવિકાએ સેવન કરવું.
 વહને આશીને સાધુએ રહેલા હોવાથી તેઓને નિમિ
 તરીકે ઓળખાવવા સાર વીરપ્રભુના સાધુઓ માટે
 નિયમો બાંધ્યા છે તેનું પાલન કરાવવું એ શ્રાવક-
 મુખ્ય દરજ છે. શ્વેતાંબર, હીમંબર, અને સ્થાનકવાદ
 ત્રેકને આ અંથ ઉપયોગી છે. ઉંચા ઝંઝેઝ કામળ
 સુંદર સાહીમાં છાપી પાકા પુડાંથી બનાવેલો છે. રૂ.
 આડ પેણ માઇઝમાં ૭૦૦ પૃષ્ઠનો આ અંથ છે. તે
 કીંમત રૂ. ૩-૮-૬૮૦ તથા પીઠીને રૂ. ૨-૮-૦ રાખી

મળવાનું હેડાણું

જી. એમ. ગેક્ટીવાળા એન્ડ અધર્સ

પ્રસ્તકો વેચનાર અને પ્રગટ કરનાર

કેળાપીઠ-સુરત

The Author

In December, 1948 the life-term in this incarnation of Shantamurti Munitaraja Shri Jayantavijaya ended at Vala, Kathiawar. It began in the same place in March, 1884. The span between these dates covered literary activity that is a *monumentum aere perennius*.

In 1901, he met Acharya Shri Vijaya Dharma Suri at Viramgam, a meeting which was to determine the course of the rest of his life. He spent the Chaturmasa with him at Mandali, where Vijaya Dharma Suri founded a school, the Yashovijaya Jaina Pathashala. He decided to move the school to Banaras, where it was reopened in 1903. There Harshachandra pursued his studies. A few years later he was appointed Principal of the Pathashala which prospered notably under his direction and teaching.

He was initiated by Shri Vijaya Dharma Suri in Udaipur in 1915. The rest of his life was that of a peripatetic monk, who also was a scholar. It was during that time (1927-29) I spent several months in Shivpuri in almost daily conference with Munitaraja on the Trishashti. I benefited from his learning and sound scholarship for many years. And several other foreigners also had the benefit of his learning and generous assistance at Shivpuri. Hereafter all his published works deal with archaeological subjects..... These are practical, as well as scholarly works, excellent guides for any one visiting these sites.

(Extract from 'In Memoriam')

Indological scholarship has suffered - a great loss.

